

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

Irmantė Plikaitienė

**VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ SISTEMOS OPTIMIZAVIMAS PERKANČIOSIOS
ORGANIZACIJOS POŽIŪRIU**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas Prof. dr. Valentinas Navickas

KAUNAS, 2017

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

**VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ SISTEMOS OPTIMIZAVIMAS PERKANČIOSIOS
ORGANIZACIJOS POŽIŪRIU**

Verslo ekonomika (kodas 621L17001)

MAGISTRO DARBAS

Studentė

Irmantė Plikaitienė, VMGMVE-6 gr.

2017 m. gruodžio 09 d.

Vadovas

Prof. dr. Valentinas Navickas

2017 m. gruodžio 09 d.

Recenzentas

Prof. dr. Vaidas Gaidelys

2017 m. gruodžio d.

KAUNAS, 2017

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

Ekonomikos ir verslo fakultetas

Irmantė Plikaitienė

Verslo ekonomika, kodas 621L17001

Baigiamojo magistro darbo „Viešųjų pirkimų sistemos optimizavimas perkančiosios organizacijos požiūriu“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

2017 m. gruodžio 09 d.

Kaunas

Patvirtinu, kad mano **Irmantės Plikaitienės** baigiamasis magistro darbas tema „Viešųjų pirkimų sistemos optimizavimas perkančiosios organizacijos požiūriu“ yra parašytas visiškai savarankiškai, o visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjusi.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

(parašas)

Plikaitienė, Irmantė. Optimization of Public Procurement System in terms of Contracting Institution. Master`s Final Thesis in Business Economics. Study Programme 621L17001 / supervisor prof. dr. Valentinas Navickas. The School of Economics and Business, Kaunas University of Technology.

Social Science: 04 S

Key words: public procurement, electronic public procurement, transparency, corruption, public service, human resources, model.

Kaunas, 2017. 7 p.

SUMMARY

Relevance of the topic. The desire to save public funds and to use them effectively has led to creation of public procurement system. Procurement scale is growing every year both in Lithuania and around the world, so it is very important to improve and increase the efficiency of public procurement.

Despite of developing, reforming, improving for many years the public procurement system still receives a lot of criticism from both contracting authorities and suppliers who participate in procurement.

Public procurement carried out both in the European Union, as well as Lithuania, has a lot of problems, and is rated as one of the most troubled European Union regulated areas. Common change of procurement laws, different application of court rulings cause misunderstandings, which decline the performance and effectiveness of the public procurement system. However, due to the fact that public procurement system is used by public institutions, municipalities, ministries, municipal sector and other institutions that meet the criteria of the Public Procurement Law, it is quite difficult to create public procurement system suitable for all institutions equally. Procurement system performance depends not only on the contracting authorities, but also the suppliers, purchasing consultants, regulators and courts. The public procurement system depends on the competence and ethics of each participant.

Although procurement is supervised and controlled by the controlling authorities, there are cases where the procurement is still carried out ineffectively, which leads to irrational use of public funds. Public procurement system must be optimised towards the contracting organisation in order for it to meet the demands of them.

The object of research – the public procurement system of Lithuania.

The goal of research – to investigate and identify the public procurement system optimization factors from point of view of contracting institution, perform an expert assessment of the public procurement system optimization, development of public procurement system model.

To reach the goal these **tasks** were identified:

1. Analysis of the factors deoptimising the procurement system.

2. The overview of corruption in public procurement processes.
3. Reveal the concept of the public procurement system.
4. Identify procurement system optimization factors.
5. Perform the expert evaluation of the procurement system optimization.
6. Form the optimization model of a procurement system.

Results. The review of theoretical and practical aspects of the public procurement the problems of the system were isolated: corruption, transparency, the lack of competence in professionals performing the procurement.

The corruption may be reduced by exposing the illegal actions and their consequences, by implementation of preventive programs to combat corruption, the tighter control of the contracting organizations and suppliers.

The lack of transparency in public procurement, may be reduced by development of electronic procurement, which can reduce the working time of procurement specialists, thus reducing the prices of purchased goods or services. Electronic means in public procurement save organizations money, public procurement is becoming more efficient and transparent.

Due to the constantly changing laws of public procurement the procurement professionals have difficulties to carry out public procurement properly and effectively, there is a need of mandatory training for procurement specialists to raise their competence. Only constant training allows effective public procurement.

The results of the expert assessment found that the public procurement system improvement is necessary. A clearer legal regulation, equality and transparency, competence development in controlling institutions - are only several of public procurement system development areas. Regular procurement audits are also necessary in order to grow the level of transparency and confidence in the system.

TURINYS

SUMMARY	3
TURINYS	5
Paveikslų sąrašas	6
Lentelių sąrašas	7
ĮVADAS	8
1. VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ SISTEMOS OPTIMIZAVIMO PERKANČIOSIOS ORGANIZACIJOS POŽIŪRIU PROBLEMOS ANALIZĖ	10
1.1. Pagrindiniai viešuosius pirkimus deoptimizuojantys veiksniai.....	11
1.2. Korupcija viešuosiuose pirkimuose.....	14
1.3. Viešųjų pirkimų efektyvumas ir lėšų taupymo problema.....	17
2. VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ SISTEMOS OPTIMIZAVIMO PERKANČIOSIOS ORGANIZACIJOS POŽIŪRIU TEORINIAI SPRENDIMAI	19
2.1. Viešųjų pirkimų sistemos samprata.....	19
2.2. Viešųjų pirkimų vykdymas Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse	22
2.3. Viešųjų pirkimų sistemą optimizuojantys faktoriai.....	24
2.4. Įstatyminės viešųjų pirkimų bazės pokyčių poveikis viešųjų pirkimų sistemos optimizavimui	46
3. VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ SISTEMOS OPTIMIZAVIMO PERKANČIOSIOS ORGANIZACIJOS POŽIŪRIU TYRIMO METODOLOGIJA	50
4. VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ SISTEMOS OPTIMIZAVIMO PERKANČIOSIOS ORGANIZACIJOS POŽIŪRIU TYRIMO REZULTATAI IR DISKUSIJA	53
4.1. Viešųjų pirkimų sistemos optimizavimo ekspertinis vertinimas.....	53
4.2. Viešųjų pirkimų sistemos optimizavimo modelis	68
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	71
LITERATŪRA	73
PRIEDAI	78

Paveikslų sąrašas

1 pav. Viešųjų pirkimų kontrolės schema	11
2. pav. Pranešimų apie viešųjų pirkimų pažeidimus dinamika 2014 – 2016 m.	12
3 pav. Viešųjų pirkimų proceso etapai	15
4 pav. Korupcinio pobūdžio schema viešųjų pirkimų srityje	16
5 pav. Viešųjų pirkimų samprata teisiniu, vadybiniu ir ekonominiu aspektu	20
6 pav. Viešųjų pirkimų sistema	21
7 pav. Lietuvos ir europos sąjungos šalių teisinio reguliavimo vidurkis	22
8 pav. Vidutinė 2011-2015 m. laikotarpio BVP dalis tenkanti viešajam sektoriui.....	23
9 pav. Mokymuose dalyvavusių perkančiųjų organizacijų specialistų skaičius 2014 – 2016 m.	26
10 pav. Etiško elgesio atmintinė, vykdant viešuosius pirkimus	27
11 pav. Neteisėtų veiksmų trikampis ir analizės modelis	30
12 pav. Papildomos priemonės skaidrumo užtikrinimui	38
13 pav. Viešieji pirkimai įvykdyti CVP IS priemonėmis 2012 – 2016 m.	39
14 pav. Viešųjų pirkimų centralizavimo modelis	41
15 pav. Užsakymų vertė naudojantis CPO LT elektroniniu katalogu 2012-2016 m.	42
16 pav. Centralizuotų ir decentralizuotų pirkimų proceso etapai	44
17 pav. Ekspertų vertinimų standartinio nuokrypio priklausomybė nuo ekspertų skaičiaus	52
18 pav. Klausimo „įvertinkite viešųjų pirkimų sistemos efektyvumą nuo 1 iki 10 balų“ rezultatų parteikimas histogramoje	56
19 pav. Viešųjų pirkimų sistemos optimizavimo modelis	70

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Problemos pagal viešųjų pirkimų proceso etapus	12
2 lentelė. Europos Sąjungos ir Suomijos teisės aktų skirtumai vykdant viešuosius pirkimus	36
3 lentelė. Viešųjų pirkimų privalumai ir trūkumai, pirkimus vykdant per CPO	43
4 lentelė. Centralizuotų ir decentralizuotų pirkimų privalumai ir trūkumai	45
5 lentelė. Cronbach alfa koeficiento reikšmė viešųjų pirkimų sistemos tyrimo atveju.....	54
6 lentelė. Bendrosios statistikos rodiklių analizė	54
7 lentelė. Klausimo „įvertinkite viešųjų pirkimų sistemos efektyvumą nuo 1 iki 10 balų“ aprašomoji statistinė analizė	55
8 lentelė. Klausimo „įvertinkite viešųjų pirkimų sistemos efektyvumą nuo 1 iki 10 balų“ aprašomoji statistiniai rezultatai.....	56
9 lentelė. Klausimų „koku būdu atliekant viešuosius pirkimu susiduriama su didžiausiais sunkumais“ ir „vykdant viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai iškyla problemų dėl“ sąlyčio analizės fragmentas	57
10 lentelė. Klausimų „koku būdu atliekant viešuosius pirkimu susiduriama su didžiausiais sunkumais“ ir „ar efektyviam viešųjų pirkimų atlikimui, reikalingas viešųjų pirkimų vidaus auditas?“ sąlyčio analizės fragmentas	58
11 lentelė. Klausimų „kuris iš pagrindinių principų vykdant viešuosius pirkimus yra pažeidžiamas dažniausiai?“ ir „ar viešųjų pirkimų tarnyba skiria pakankamai dėmesio viešųjų pirkimų kontrolei?“ sąlyčio analizės fragmentas	59
12 lentelė. Klausimų „kuris iš pagrindinių principų vykdant viešuosius pirkimus yra pažeidžiamas dažniausiai?“ ir „ar viešųjų pirkimų tarnyba skiria pakankamai dėmesio viešųjų pirkimų kontrolei?“ sąlyčio analizės fragmento tęsinys	59
13 lentelė. Klausimų „kurie vertinimo kriterijai, vykdant viešuosius pirkimus turi būti naudojami dažniausiai?“ ir „viešųjų pirkimų sistemą optimizuotų“ sąlyčio analizės fragmentas.....	60
14 lentelė. Klausimų „jūs esate“ ir „kaip dažnai keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją viešųjų pirkimų srityje?“ sąlyčio analizės fragmentas.....	61
15 lentelė. Klausimų „jūs esate“ ir „koku būdu keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją?“ sąlyčio analizės fragmentas	62
16 lentelė. Klausimų „jūs esate“ ir „vykdant viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai iškyla problemų dėl“ sąlyčio analizės fragmentas	63
17 lentelė. Klausimų „koku būdu atliekant viešuosius pirkimu susiduriama su didžiausiais sunkumais“ ir „vykdydami viešųjų pirkimų procedūras/ dalyvaudami viešųjų pirkimų procedūrose dažniausiai konsultuojatės su“ sąlyčio analizės fragmentas	64
18 lentelė. Klausimų „koku būdu atliekant viešuosius pirkimu susiduriama su didžiausiais sunkumais“ ir „vykdant viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai iškyla problemų dėl“ sąlyčio analizės fragmentas	65
19 lentelė. Klausimų „su kokia viešųjų pirkimų tarnybos reakcija į viešojo pirkimo metu atsirandančias problemas perkančiosios organizacijos/ tiekėjai susiduria dažniausiai?“ sąlyčio analizės fragmentas .	66
20 lentelė. Klausimų klausimai „vykdant elektroninius viešuosius pirkimus per centrinę viešųjų pirkimų sistemą (cvp is)“ ir „kokios priemonės galėtų palengvinti viešųjų pirkimų vykdymą“ sąlyčio analizės fragmentas	67

IVADAS

Temos aktualumas. Viešųjų pirkimų atsiradimą lėmė siekis taupyti valstybės lėšas ir efektyviai jas naudoti. Viešųjų pirkimų mastai kasmet auga tiek Lietuvoje, tiek ir visame pasaulyje, todėl labai svarbu viešųjų pirkimų efektyvumas ir jų tobulinimo galimybės.

Lietuvoje Viešųjų pirkimo politiką formuoja Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, o viešųjų pirkimų sistemą sudaro viešuosius pirkimus reglamentuojantys teisės aktai, perkančiosios organizacijos, tiekėjai bei viešuosius pirkimus kontroliuojančios įstaigos.

Daug metų kurta, tobulinta, reformuota viešųjų pirkimų sistema šiuo metu vis dar sulaukia daug kritikos iš perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų, kurie siekia dalyvauti pirkimuose ir juos laimėti.

Viešieji pirkimai, vykdomi tiek Europos Sąjungoje, tiek ir Lietuvoje, neapsieina be tam tikrų problemų, todėl viešieji pirkimai vertinami, kaip viena iš problemiškesnių Europos Sąjungos reguliuojamų sričių. Dažnas viešųjų pirkimų teisės aktų keitimas, skirtingas teismų praktikos taikymas sukelia tam tikrų nesusipratimų, dėl ko nukenčia efektyvus ir tinkamas viešųjų pirkimų atlikimas. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad viešuosius pirkimus privalo vykdyti viešosios įstaigos, savivaldybės, ministerijos, komunalinis sektorius ir kitos įstaigos, pagal Viešųjų pirkimų įstatymo nuostatas atitinkančios perkančiosios organizacijos statusą, sukurti visoms įstaigoms vienodai tinkamą ir efektyvią viešųjų pirkimų vykdymo sistemą yra gana sudėtingas uždavinys. Viešųjų pirkimų sistemos veikimas priklauso ne tik nuo perkančiųjų organizacijų, bet ir viešuosiuose pirkimuose dalyvaujančių tiekėjų, pirkimų konsultantų, kontroliuojančių tarnybų ir teismų. Nuo to, kaip viešųjų pirkimų vykdymą, kompetencijos turėjimą ir etikos laikymąsi supranta kiekviena įstaiga, priklauso viešųjų pirkimų sistemos tinkamas veikimas.

Pasak S. Ereminaitės, nagrinėjančios viešuosius pirkimus Lietuvoje ir Europos Sąjungoje, „Europos Sąjungos politika orientuota į korupcijos mažinimą viešuosiuose pirkimuose, siekiant skaidrumo, efektyvumo ir didesnio atvirumo visuomenei, taip užtikrinant teisėtą viešųjų pirkimų dalyvių konkurenciją rinkoje“ (Ereminaitė, 2013, p. 568).

Perkančiosios organizacijos vykdydamos viešuosius pirkimus dažniausiai naudoja mokesčių mokėtojų pinigus, todėl nenuostabu, jog ir visuomenė vis labiau domisi, kam ir kaip išleidžiami mokesčių mokėtojų pinigai. Siekiant laikytis viešųjų pirkimų nuostatų perkančiosios organizacijos privalo laikytis Viešųjų pirkimų įstatymo bei stengtis lėšas išleisti kuo racionaliau ir pirkimus vykdyti kuo efektyviau ir skaidriau, nesukeliant didelio visuomenės nepasitenkinimo.

Nors viešųjų pirkimų vykdymą prižiūri ir kontroliuoja kontroliuojančiosios institucijos (Viešųjų pirkimų tarnyba, perkančiųjų organizacijų vidaus audito tarnybos, Specialiųjų tyrimų tarnyba, Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė ir kt. institucijos), tačiau pasitaiko atvejų, kai viešieji pirkimai vis dar

vykdomi neefektyviai, kas lemia neracionalų valstybės lėšų panaudojimą. Tam, kad viešieji pirkimai būtų vykdomi efektyviai, jų atlikimas pateisintų perkančiųjų organizacijų lūkesčius, t. y. mažiausiais kaštais būtų įsigytos prekės, paslaugos ar darbai, atitinkantys norimą kokybę, reikalinga optimizuoti viešųjų pirkimų sistemą perkančiosios organizacijos požiūriu.

Tyrimo problema – Kaip įvertinti viešųjų pirkimų sistemą optimizuojančius veiksnius perkančiosios organizacijos požiūriu panaudojant ekonominius faktorius.

Tyrimo objektas – viešųjų pirkimų sistema Lietuvoje.

Tyrimo tikslas – ištirti viešųjų pirkimų sistemos optimizavimo veiksnius perkančiosios organizacijos požiūriu, atliekant viešųjų pirkimų sistemos optimizavimo ekspertinį vertinimą bei sukuriant viešųjų pirkimų sistemos optimizavimo modelį.

Tikslo įgyvendinimui iškelti **uždaviniai**:

1. Išanalizuoti viešuosius pirkimus deoptimizuojančius veiksnius.
2. Apžvelgti korupcijos procesus viešuosiuose pirkimuose.
3. Atskleisti viešųjų pirkimų sistemos sampratą.
4. Identifikuoti viešųjų pirkimų sistemą optimizuojančius faktorius.
5. Atlikti viešųjų pirkimų sistemos optimizavimo ekspertinį vertinimą.
6. Suformuoti viešųjų pirkimų sistemos optimizavimo modelį.

Tyrimo metodai - mokslinės literatūros analizė, teisės aktų analizė, grafinis duomenų atvaizdavimas, ekspertinis vertinimas.

Darbo struktūra ir apimtis. Magistrinio darbo apimtis 78 psl. (be priedų). Darbe pateikta 20 lentelių, 19 paveikslėlių, 13 priedų. Panaudoti 64 literatūros šaltiniai.

Pirmoje darbo dalyje apžvelgiama Lietuvos ir užsienio autorių viešųjų pirkimų sistemos problematika, išskiriant sistemą deoptimizuojančius veiksnius, paminint korupcijos mastą viešuosiuose pirkimuose bei apžvelgiant lėšų sutaupymą vykdant viešuosius pirkimus.

Antroje darbo dalyje apžvelgiama viešųjų pirkimų sistemos samprata, viešieji pirkimai Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse, viešųjų pirkimų sistemą optimizuojantys faktoriai remiantis mokslinių straipsnių, Europos Komisijos, kitų institucijų vykdančių viešųjų pirkimų kontrolę, teoriniais bei praktiniais sprendimais.

Trečioje darbo dalyje pateikiamas empirinio tyrimo metodologinis pagrindimas.

Ketvirtoje darbo dalyje pateikiami viešųjų pirkimų sistemos optimizavimo ekspertinio vertinimo rezultatai ir suformuotas viešųjų pirkimų sistemos optimizavimo modelis.

1. VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ SISTEMOS OPTIMIZAVIMO PERKANČIOSIOS ORGANIZACIJOS POŽIŪRIU PROBLEMOS ANALIZĖ

Viešieji pirkimai, sudaro galimybę valstybei realizuoti didelę perkamąją galią. Remiantis Viešųjų pirkimų tarnybos informacija, viešųjų pirkimų apimtys 2016 m. Lietuvoje siekė 4.601,5 mln. Eur. Lietuvoje viešiesiems pirkimams kasmet išleidžiama vidutiniškai daugiau kaip 10 proc. BVP. Atsižvelgiant į tai, kad viešiesiems poreikiams tenkinti išleidžiama pakankamai daug valstybės lėšų, vis dažniau girdima apie problemas su kuriomis susiduriama vykdant viešuosius pirkimus.

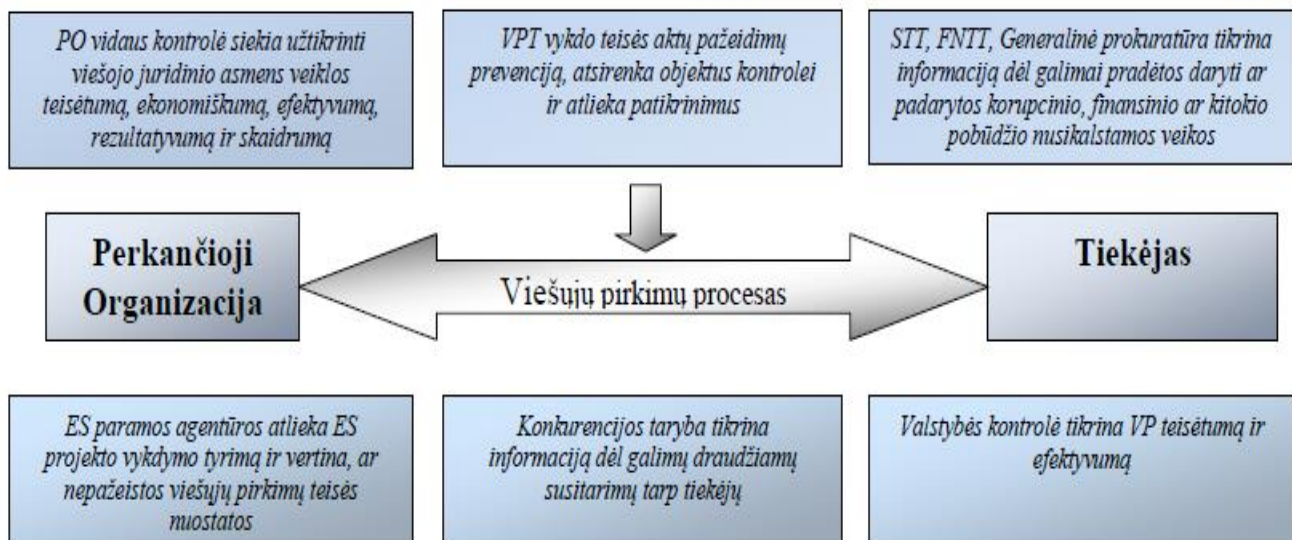
Viešieji pirkimai suprantami kaip teisiniai, politiniai, vadybiniai elementai, kurie sujungiami tam, kad būtų įgyvendinami viešųjų pirkimų principai, nurodyti Viešųjų pirkimų įstatyme: lygiateisiškumo, nediskriminavimo, abipusio pripažinimo, proporcingumo ir skaidrumo.

Efektyvūs viešieji pirkimai yra viena iš pagrindinių veiklos sričių tiek valstybės įstaigoms, tiek ir privačioms bei tarptautinėms kompanijoms dėl poreikio kontroliuoti ir racionaliai išnaudoti turimas lėšas. Atsižvelgiant į tai, kad viešiesiems pirkimams išleidžiama didelė dalis perkančiųjų organizacijų turimų lėšų, perkančiosios organizacijos siekia optimizuoti viešuosius pirkimus taip, kad mažiausiais kaštais įsigytos prekės, paslaugos ar darbai tenkintų perkančiosios organizacijos lūkesčius, t. y. tenkintų įsigytų prekių, paslaugų ar darbų kokybės ir kainos santykis.

Vienomis iš pagrindinių viešųjų pirkimų problemų galima būtų įvardinti verslo ir visuomenės nepasitikėjimą viešaisiais pirkimais, galimą korupciją, skaidrumo ir informacijos stoką.

Viešieji pirkimai Lietuvoje – esminiai ekonominio augimo ir nacionalinio konkurencingumo didinimo veiksniai. Junevičius ir Ereminaitė (2010) teigia, kad „viešųjų pirkimų problemos sprendimas ir vykstančių procesų tobulinimas turi įtakos lygiaverčiam valstybės dalyvavimui pasaulio ekonomikoje, veikiamoje globalizacijos ir integracijos bei lemia piliečių visuomenės gerovės sukūrimą“ (p. 71).

Remiantis skirtingų šaltinių duomenimis Lietuvoje viešuosius pirkimus vykdo 7 000 – 9 000 perkančiųjų organizacijų, todėl nenuostabu, kad juos vykdant pasitaiko tyčinių ar netyčinių klaidų. Labai svarbu kontroliuoti viešųjų pirkimų procesą, tai pažymi ir LR valstybės kontrolė: „Siekiant užtikrinti tinkamą pirkimų proceso valdymą, identifikuoti galimas klaidas ar pažeidimus bet kuriame pirkimų proceso etape, užkirsti jiems kelią ateityje, pirkimų organizavimas ir kontrolė turi apimti visą pirkimų procesą“ (LR valstybės kontrolė [VK], 2012). Dalyvių kontroliuojančių viešųjų pirkimų procesą schema pateikiama 1 paveiksle.

1 pav. Viešųjų pirkimų kontrolės schema (LR VK, 2012)

Reikia atkreipti dėmesį, kad perkančiųjų organizacijų vienas iš pagrindinių tikslų – „siekti optimalių viešųjų pirkimų rezultatų (įsigyti tinkamu laiku ir tinkamos kokybės prekes, paslaugas, darbus) taikant veiksmingas procedūras“ (LR VK, 2012). Siekiant pirkimus atlikti tinkamai ir efektyviai perkančiosios organizacijos privalo pirkimo dokumentus paruošti atsakingai ir tinkamai, o tiekėjai privalo išanalizuoti pirkimo dokumentus ir iškilus klausimams, kreiptis į perkančiąsias organizacijas su prašymu juos paaiškinti.

Didelis perkančiųjų organizacijų skaičius apsunkina viešųjų pirkimų vykdymo procesą, todėl didėja įvairių pažeidimų rizika, atsiranda tikimybė naudoti biudžeto lėšas neracionaliai, mažėja skaidrumas, ribojama tiekėjų konkurencija. Tam, kad taip neatsitiktų, viešuosius pirkimus kontroliuojančios, įstatymus kuriančios institucijos, perkančiosios organizacijos bei verslo atstovai privalo įvertinti visus veiksnius galinčius turėti įtakos efektyviam viešųjų pirkimų vykdymui.

Viešųjų pirkimų tarnybos vadovė, Diana Vilytė, akcentuoja tai, kad „Lietuvai būtina pasinaudoti kitų Europos valstybių patirtimi – centralizuoti, specializuoti bei profesionalizuoti atskiras viešųjų pirkimų sritis, įkuriant specializuotus pirkimų centrus infrastruktūros, IT, gynybos, medicinos, švietimo srityse“ (Zubrutė, 2017).

Lietuvoje rizikingiausi viešieji pirkimai apima šiuos 4 sektorius: statybos, kelių tiesimo, medicinos ir informacinių technologijų.

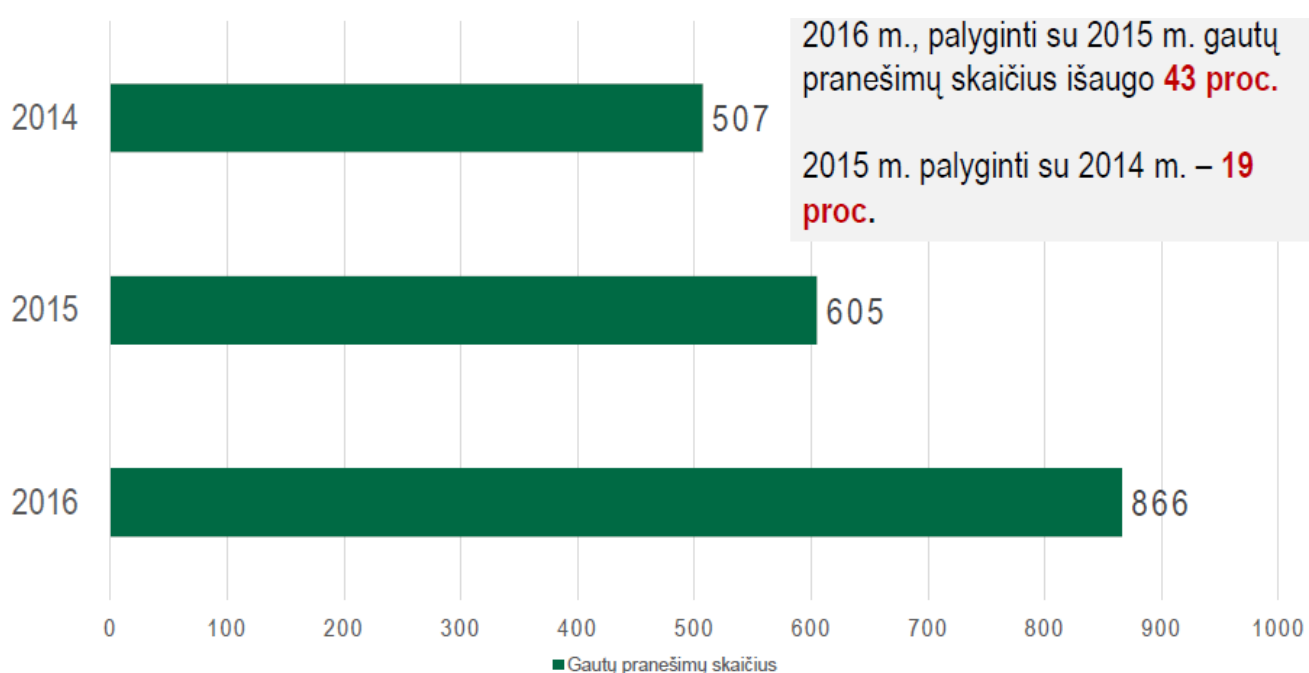
1.1. Pagrindiniai viešuosius pirkimus deoptimizuojantys veiksniai

LR ūkio ministerija apžvelgusi viešųjų pirkimų problematiką ir ieškodama sprendimo būdų, teigia, kad „viešasis sektorius būdamas stambiu pirkėju taip pat gali daryti įtaką šalies ekonomikos

augimui, darbo vietų kūrimui, verslo aplinkos gerinimui, ekologiškų produktų gamybai bei inovacijų skatinimui. Ne veltui viešieji pirkimai išskirti kaip vienas iš instrumentų, galinčių prisidėti prie 2020 m. Europos pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategijos prioritetų“ (LR ūkio ministerija [LRŪM], 2014).

LR valstybės kontrolės auditų ir Viešųjų pirkimų tarnybos atliekamų patikrinimų metu dažnai nustatomi Viešųjų pirkimų įstatymo įvairūs pažeidimai: netinkamas viešojo pirkimo būdo parinkimas, neracionaliai išleidžiamos organizacijos lėšos, netinkamai kontroliuojamos sudarytos sutartys, viešųjų pirkimų principų nesilaikymas.

Nuolat augantis pranešimų apie viešųjų pirkimų pažeidimus skaičius rodo, kad viešųjų pirkimų sistema Lietuvoje sudėtinga, viešuosius pirkimus tinkamai ir be pažeidimų įvykdyti sunku (žr. 2 pav.).

2. pav. Pranešimų apie viešųjų pirkimų pažeidimus dinamika 2014 – 2016 m. vnt. (VPT, 2017)

Įvairūs pažeidimai nustatomi visuose viešųjų pirkimų proceso etapuose. Galima išskirti problemas pagal viešųjų pirkimų proceso etapus (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Problemos pagal viešųjų pirkimų proceso etapus (sudaryta autorės)

Viešųjų pirkimų proceso etapas	Problema	Komentaras / analizė
Pirkimų planavimas	Galima korupcija; Kompetencijos stoka vykdamas inovatyvius viešuosius pirkimus;	Pirkimų planavimo etape dažnai perkančiosios organizacijos susiduria su korupcijos apraiškomis, įvairiais susitarimais planuojant pirkimus. Tiekėjai dažnai susitarimų metu bando išsiūlyti perkančiosioms organizacijoms savo prekę, paslaugą ar darbus. Inovatyvių pirkimų perkančiosios organizacijos

		vengia dėl kompetencijos stokos, o konsultacijos su ekspertais, mokslininkai labai brangios, todėl tokių pirkimų kaina ženkliai išauga.
Pirkimų inicijavimas	Galima korupcija; Nepakankama viešųjų pirkimų specialistų kvalifikacija; Kompetencijos stoka vykdamas inovatyvius viešuosius pirkimus; Skaidrumo stoka; Konkurencijos ribojimas	Šiame etape vyksta įvairūs susitarimai, kai aptariami įvairūs techninių specifikacijų reikalavimai (dažnai dėl viešųjų pirkimų specialistų kvalifikacijos neturėjimo), kurių metu ribojama tiekėjų konkurencija. Pasitaiko atvejų, kai tiekėjams trūksta viešai prieinamos informacijos apie tam tikras būsimos pirkimo detales: planuojamos pirkimo vertės, planuojamo kiekio įsigijimo.
Pirkimų procedūrų vykdymas	Galima korupcija; Nepakankama viešųjų pirkimų dalyvių kvalifikacija; Kompetencijos stoka vykdamas inovatyvius viešuosius pirkimus; Skaidrumo stoka; Konkurencijos ribojimas	Korupcija gali būti aptinkama pasiūlymų vertinimo etape, kai dėl tam tikrų priežasčių atmetami tiekėjų pasiūlymai, neleidžiant jiems patikslinti pasiūlyme nurodytos informacijos, pvz.: techninės specifikacijos atitikimo, tokiu būdu ribojama tiekėjų konkurencija.
Sutarties sudarymas, vykdymas	Galima korupcija; Nepakankama sudarytų pirkimo sutarčių vykdymo kontrolė; Skaidrumo stoka;	Dažnai perkančiosios organizacijos neatlieka sutarčių vykdymo kontrolės, kiekiai perkami ne pagal nurodytas sutarties sąlygas. Pasitaiko atvejų, kai viešinama ne visa sutartis, bandant nuslėpti informaciją.

Be 1 lentelėje išvardintų problemų, LR valstybės kontrolė (2012) išskiria šias viešųjų pirkimų sistemos problemas:

1. Nepakankama supaprastintų pirkimų kontrolė ir neužtikrintas pirkimų, vykdomų neskelbiamų derybų būdu, skaidrumas ir konkurencingumas;
2. Vykdamas centralizuotus pirkimus per mažas viešųjų pirkimų efektyvumas;
3. Valstybinių ir kitų fondų valdytojai, pirkdami paslaugas viešiesiems interesams tenkinti, nesivadovauja Viešųjų pirkimų įstatymu;
4. Viešųjų pirkimų sistemos dalyviai už netinkamus veiksmus nėra baudžiami, dažnai taikomos nuobaudos neduoda atgrasomojo poveikio;
5. Užsitęsia viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimas;
6. Perkančiosiose organizacijose nesukurtas viešųjų pirkimų savikontrolės mechanizmas;
7. Per mažai skatinama smulkiojo ir vidutinio verslo plėtra viešuosiuose pirkimuose;
8. Per mažai skatinami darnieji viešieji pirkimai.

Lietuvos Respublikos ūkio ministerija siekdama sėkmingai įgyvendinti viešųjų pirkimų politiką, nuolat atlieka viešųjų pirkimų sistemos stebėseną, kurios pagrindinis tikslas – suinteresuotų asmenų pasiūlymų nagrinėjimas.

Be LR ūkio ministerijos ir Viešųjų pirkimų tarnyba atlieka įvairias apklausas, kurių metu siekiama išsiaiškinti viešųjų pirkimų procedūrų problemiškausias sritis.

2016 m. Šakinės kovos su korupcija bei korupcijos prevencijos viešuosiuose pirkimuose 2016 – 2019 m. programoje nustatytos viešųjų pirkimų tobulintinos sritys, kurios viešųjų pirkimų vykdymą

padarytų efektyvesnę ir skaidresnę: pasigendama informacijos apie perkančiųjų organizacijų veiksmų apskundimo tvarką, pageidaujama dažnesnių mokymų ir seminarų, kuriuos vykdytų Viešųjų pirkimų tarnyba. Taip pat atkreipiamas dėmesys, kad Viešųjų pirkimų tarnybos interneto svetainėje trūksta informacijos apie viešųjų pirkimų procedūras, CVP IS naudojimas – sudėtingas, Viešųjų pirkimų tarnyba ne visada nagrinėja tiekėjų pretenzijas.

LR ūkio ministerija (2014) atkreipia dėmesį, kad perkančiosioms organizacijoms trūksta skirtingų viešųjų pirkimų sričių metodinių rekomendacijų, o Viešųjų pirkimų tarnybai nepakanka specialistų turinčių specifinių žinių, kurie galėtų parengti trūkstamas metodines rekomendacijas. Nors Viešųjų pirkimų tarnyba perkančiosioms organizacijoms yra skirtingos tematikos metodines rekomendacijas, kaip vykdyti vienos ar kitos srities pirkimus, tačiau vis dar pastebimas rekomendacijų trūkumas kaip tinkamai vykdyti sveikatos apsaugos, komunalinio sektoriaus, gynybos ir saugumo, kelionių organizavimo, maitinimo paslaugų pirkimų organizavimo/ vykdymo srityse. Metodinės medžiagos stygius taip pat jaučiamas ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo kriterijaus taikymo aspektu. Perkančiųjų organizacijų negebėjimas tinkamai vykdyti pirkimus taikant ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų, lemia itin mažą tokių pirkimų skaičių Lietuvoje. Į tai atkreipia dėmesį ir LR ūkio ministerija. 2011 m. atliktų apklausų duomenimis, dažniausiai pasitaikantis viešųjų pirkimų pažeidimas perkančiųjų organizacijų atžvilgiu pasiūlymų vertinimo etape taikant ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo kriterijų – netinkamai pasirinkti vertinimo kriterijai, pvz.: efektyvumas, kokybė. LR ūkio ministerija atkreipia dėmesį, kad „perkančiųjų organizacijų specialistams trūksta kompetencijos vykdant viešuosius pirkimus, metodinių aiškinamųjų dokumentų, taip pat dėl nuolat kintančių teisė aktų ir prieštaringos teismų praktikos nukenčia vykdomų viešųjų pirkimų kokybė“ (LRŪM, 2014).

Be aukščiau paminėtų problemų, darbo autorės nuomone, būtina išskirti ir apžvelgti korupcijos apraiškas viešuosiuose pirkimuose, kurios mažina viešųjų pirkimų skaidrumą ir didina neracionalų valstybės biudžeto lėšų išnaudojimą.

1.2. Korupcija viešuosiuose pirkimuose

Viešieji pirkimai korupcijai itin jautri sritis. Kaip teigia Miroslav, Miloš, Velimir, Božo, ir Đorđe, (2014) viešieji pirkimai visada buvo patrauklūs korupcijos atsiradimui (p. 878). Korupcija viešuosiuose pirkimuose kelia riziką, kad lėšos skirtos perkančiųjų organizacijų būtinųjų poreikių tenkinimui gali būti panaudotos neefektyviai, t. y. neišnaudojama nauda, kurią gali gauti perkančiosios organizacijos vykdydamos konkursus bei iškyla tikimybė, kad įsigytų prekių, paslaugų ar darbų vertė neatitiks realios rinkos kainos, ar nebus tinkamai paskirstyti organizacijos resursai.

Kaip teigia Palidauskaitė ir Ereminaitė (2010) „korupcijai viešųjų pirkimų srityje atsirasti didelės įtakos turi valstybės tarnautojų ir politikų profesinės etikos stoka, asmeninių interesų išskėlimas, savanaudiški įstatyminės bazės pažeidimai“ (p. 101).

Bet kuriame viešojo pirkimo proceso etape (žr. 3 pav.) kyla grėsmė, kad viešieji pirkimai gali būti vykdomi netinkamai. Mizoguchi ir Quyen (2014) teigia, kad korupcija gali atsirasti bet kuriame viešojo pirkimo proceso etape, nuo pirkimo inicijavimo iki sutarties sudarymo. Autoriai taip pat pastebi, kad aptikti korupciją viešuose pirkimuose sudėtinga dėl skaidrumo trūkumo ir darbuotojų dirbančių ilgą laiką tose pačiose pareigose. Minėtų autorių įžvalgoms antrina Palidauskaitė ir Ereminaitė (2010), kurios teigia, kad „korupcijos apraiškos galimos visuose viešųjų pirkimų etapuose. Vykdamas parengiamuosius pirkimo darbus [...] rengiant viešojo pirkimo konkurso dokumentus [...] skaičiuojant pirkimo vertes ir numatant pirkimo būdą [...] paskelbus konkursą [...] atplėšiant vokus su pasiūlymais, juos vertinant ir lyginant“ (p. 101).

3 pav. Viešųjų pirkimų proceso etapai (sudaryta pagal Seikalis, 2017)

Kad visuose viešųjų pirkimų vykdymo etapuose gali įvykti įvairūs susitarimai tarp perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų patvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 metų veiklos ataskaita, kurioje nurodoma, kad „korupcijos apraiškų esama per visus viešųjų pirkimų etapus – per pasirengimo etapą [...], poreikio nustatymą, kvalifikacinių reikalavimų ar techninės dokumentacijos parengimą, per pirkimo vykdymo etapą, [...] pirkimo sutarties sudarymą“ (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 metų veiklos ataskaita, 2016).

Siekiant nepažeisti teisės aktų reglamentuojančių viešuosius pirkimus, reikalingas ypatingas kontroliuojančiųjų institucijų dėmesys. LR valstybės kontrolės 2011 m. Išankstinio tyrimo ataskaitoje „Viešųjų pirkimų sistemos apžvalga“ pažymėjo, kad „Europos Sąjunga, tarptautinės bendruomenės ir įvairios organizacijos, pabrėžia būtinybę didinti viešųjų pirkimų skaidrumą, kontroliuoti ir užkirsti kelią korupcijai“ (LR VK, 2011).

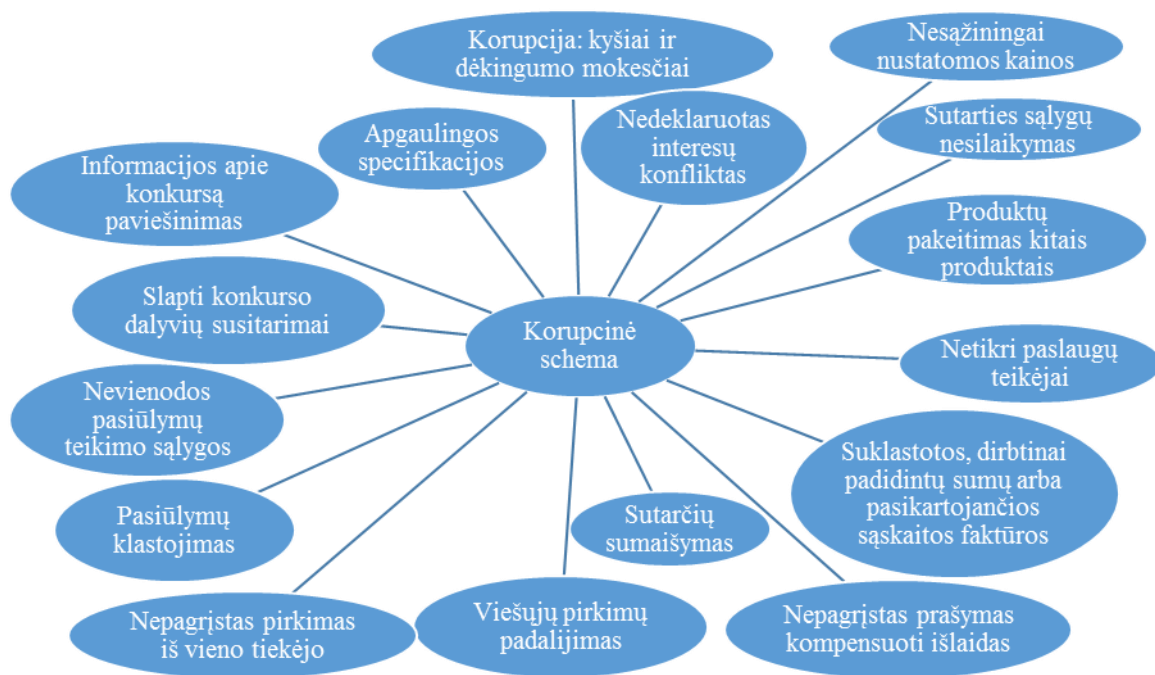
Specialiųjų tyrimų tarnybos užsakymu 2011 m. atlikto tyrimo rezultatai patvirtina, kad viešieji pirkimai yra itin korumpuota sritis „įmonių vadovų nuomone, valstybinių užsakymų gavimas yra labiausiai korumpuota procedūra („labai korumpuota“ – 30 proc. respondentų). Tyrimo duomenimis

panašiai viešuosius pirkimus vertina ir valstybės tarnautojai – jų nuomone, viešųjų pirkimų laimėjimas yra trečia labiausiai korumpuota procedūra“ (Transparency International Lietuvos skyrius, 2013).

2013 m. „Eurobarometro“ atlikto verslo tyrimo duomenimis „48 proc. respondentų mano, kad korupcija yra plačiai paplitusi nacionalinių valdžios institucijų valdomų viešųjų pirkimų srityje (ES vidurkis – 56 proc.)“. Respondentai taip pat pažymėjo, jog viešojo pirkimo procedūrose plačiai paplitusi ydinga praktika: „specifikacijos rengiamos konkrečioms įmonėms, derybų procedūrų pažeidimai, interesų konfliktai vertinant pasiūlymus, dalyvių tarpusavio susitarimai, neaiškūs atrankos ar vertinimo kriterijai ir kt.“ (Viešųjų pirkimų tarnyba [VPT], 2016).

Viešųjų pirkimų tarnybos „Šakinės korupcijos prevencijos viešuosiuose pirkimuose 2016 – 2019 m. programoje“ pateikiamos žinomos sukčiavimo schemos ir taikytini korupcijos rizikos rodikliai, pavaizduoti 4 paveiksle (galimų sukčiavimo schemų bei sukčiavimo / korupcijos rodiklių aprašymai pateikiami 1 priede).

4 pav. Korupcinio pobūdžio schema viešųjų pirkimų srityje (sudaryta pagal VPT, 2016)

Reikia atkreipti dėmesį, kad 4 pav. pateiktos jau žinomos, išnagrinėtos bei ištirtos sukčiavimo schemos. Tačiau, viešuosiuose pirkimuose, kaip ir kitose srityse, dažnai šios schemos perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų atstovų apeinamos, galimai išrandamos naujos – dar nežinomos, neištirtos korupcinės apraiškos.

Viena iš veiksmingiausių kovos su korupcija priemonių tai viešųjų pirkimų **skaidrumas**. Lengvas ir patogus prieinamumas apie vykdomus viešuosius pirkimus užtikrina pirkimų skaidrumą, todėl informacija turi būti aiški, suprantama ir lengvai prieinama visiems pirkimu besidomintiems fiziniams ir juridiniams asmenims bei įvairioms organizacijoms.

Kita veiksminga priemonė kovojant su korupcija viešuosiuose pirkimuose – **elektroninių pirkimų vykdymas**. Lietuvoje elektroniniai viešieji pirkimai vykdomi nuo 2008 metų, kai buvo įdiegta Viešųjų pirkimų procedūrų informacinė sistema ir sujungta su Viešųjų pirkimų monitoringo informacine sistema ir Centrinio viešųjų pirkimų portalu. „Ši sistema buvo sukurta siekiant padaryti viešųjų pirkimų sistemą skaidria ir efektyvia, kuri leistų perkančiosioms organizacijoms mažiausiomis sąnaudomis įsigyti labiausiai jų poreikius atitinkančias prekes, paslaugas ar darbus“ (Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtros 2009 – 2013 metų strategija, 2009).

Darbo autorės nuomone, korupciją įmanoma sumažinti viešai skelbiant neteisėtus veiksmus ir jų pasekmes viešųjų pirkimų vykdymui, vykdant prevencines programas kovai su korupcija bei griežtinant perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų kontrolę.

1.3. Viešųjų pirkimų efektyvumas ir lėšų taupymo problema

Siekiant įvertinti kaip efektyviai vykdomi viešieji pirkimai Lietuvoje, reikalinga apskaičiuoti lėšas, kurios sutaupomos vykdant atvirus ir konkurencingus viešuosius pirkimus.

Reikia atkreipti dėmesį, kad Lietuvoje nėra sukurtos vieningos metodikos kaip apskaičiuoti sutaupytas lėšas, tačiau remiantis LR ūkio ministerijos informacija lėšų sutaupymas skaičiuojamas keliais metodais: „pagal vidutinės viešojo pirkimo vertės pokytį, viešųjų pirkimų išskaidrėjimą (elektroniniai viešieji pirkimai ir viešųjų pirkimų iš vieno tiekėjo sumažėjimas), viešųjų pirkimų apimtis lyginant su šalies BVP ir lyginant planuojamų pirkimų apimtis su sudarytų sutarčių apimtimis“ (LRŪM, 2014).

LR ūkio ministerija ir Viešųjų pirkimų tarnyba 2011 m. ir 2013 m. analizavo įsigyto universalaus biuro popieriaus (tokių pačių techninių charakteristikų) kainas privačiame ir valstybiniame sektoriuje. Nustatyta, kad valstybinio sektoriaus popieriaus pakuotės įsigijimo kaina buvo 0,1 Eur mažesnė lyginant su privataus sektoriaus pakuotės įsigijimo kaina. Viešųjų pirkimų tarnybos ir LR ūkio ministerijos teigimu „šiek tiek mažesnei vidutinei popieriaus pakuotės įsigijimo kainai valstybiniame sektoriuje įtakos turi valstybinio sektoriaus organizacijų vykdomi skelbiami pirkimai ir pirkimai per CPO“ (LRŪM, 2014).

Viešųjų pirkimų tarnyba ir LR ūkio ministerija pateikia dar keletą pavyzdžių įrodančių, kad viešųjų pirkimų metu įsigytos prekės, paslaugos ar darbai sutaupė valstybės biudžeto lėšas.

- taikant vidutinį viešojo pirkimo vertės pokyčio metodą ir lyginant 2010 m. su 2008 m. sutaupytos lėšos vyškdamat viešuosius pirkimus galėjo sudaryti apie 300 mln. Eur;
- Viešųjų pirkimų, kuriuose dalyvavo vienas tiekėjas, skaičiaus santykis lyginant su visų viešųjų pirkimų skaičiumi 2008 – 2010 m. laikotarpiu sumažėjo 9,6 proc. Dėl pirkimų, kuriuose dalyvavo ne vienas tiekėjas, skaičiaus padidėjimo, galėjo būti sutaupyta apie 260 mln. Eur;

- Remiantis Pasaulio banko skaičiavimais, manoma, kad vykdant elektroninius pirkimus Lietuvoje sutaupytos lėšos 2013 m. galėjo siekti nuo 100 mln. Eur iki 260 mln. Eur, o 2016 m. buvo sutaupyta 368,35 mln. Eur Lietuvos biudžeto lėšų;

- Manoma, kad daugiausia sutaupoma lėšų vykdant elektroninio aukciono pirkimo procedūras. Viešųjų pirkimų tarnyba 2013 m. atlikto tyrimą, kurio metu buvo nustatyta, kad „didžiausi elektroninių aukcionų privalumai – sutaupytos lėšos, didesnė konkurencija, geresnės perkamų prekių ir paslaugų savybės, o labiausiai šią procedūrą taikyti trukdo žinių ir patirties stoka. Pagal sudarytų sutarčių vertę 2013 m. daugiausia šią procedūrą taikė Kalėjimų departamentas prie LR teisingumo ministerijos ir tokiu būdu sutaupydamas beveik 300 tūkst. Eur.

- AB „Klaipėdos nafta“ 2013 m. skelbiamų derybų būdu vykdyto „Gamtinių dujų dujotiekio sistemos projektavimo, pirkimo ir statybos darbai“ pirkimo metu sutaupė apie 15 mln. Eur“ (VPT, 2014);

Atsižvelgiant į Viešųjų pirkimų įstatyme nuo 2017 m. liepos 1 d., atsiradusį reikalavimą, jog visus pirkimus išskyrus mažos vertės, reikalinga vykdyti elektroninėmis priemonėmis, galima daryti prielaidą, kad 2017 metais sutaupytos lėšos dar labiau išaugs.

Reikia, atkreipti dėmesį, kad efektyviam viešųjų pirkimų vykdymui didelę įtaką daro ir viešųjų pirkimų vykdymo kontrolė. LR valstybės kontrolė (2012) pažymėjo, kad „kontrolė turi būti proporcingai paskirstyta taip, kad užtikrintų racionalų lėšų panaudojimą, užkirstų kelią neteisėtiems veiksams [...] Viešųjų pirkimų įstatyme ir kituose teisės aktuose nustatyti reikalavimai tiek perkančiosioms organizacijoms, tiek tiekėjams yra nustatyti ne siekiant atlikti formalias procedūras tam, kad perkančiosios organizacijos ir tiekėjo veiksmai atitiktų teisės normas, o tam, kad šiomis procedūromis būtų įgyvendinti viešųjų pirkimų tikslai“ (LR V, 2012). Jei perkančiosios organizacijos vykdydamos viešuosius pirkimus didžiausią dėmesį skirtų pirkimo rezultatui, o ne pirkimo procedūroms, tikėtina, kad būtų sutaupoma dar daugiau valstybės lėšų, tačiau tokį šiandieninį viešo pirkimo rezultatą (dėmesį nukreipiant į viešo pirkimo procedūras) lemia tai, kad viešųjų pirkimų priežiūrą ir kontrolę vykdančios organizacijos vis dar atlieka labai smulkmeniškai ir formaliai.

2. VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ SISTEMOS OPTIMIZAVIMO PERKANČIOSIOS ORGANIZACIJOS POŽIŪRIU TEORINIAI SPRENDIMAI

2.1. Viešųjų pirkimų sistemos samprata

Tam, kad būtų galima įvertinti viešųjų pirkimų sistemos optimizavimą lemiančius veiksnius, reikalinga identifikuoti kas yra viešasis pirkimas, kas viešąjį pirkimą privalo atlikti ir kas apskritai yra viešųjų pirkimų sistema.

Viešųjų pirkimų apibrėžimas ir viešųjų pirkimų tikslas literatūroje apibrėžiamas skirtingai. Reikia atkreipti dėmesį, kad mokslinėje literatūroje viešieji pirkimai nėra plačiai analizuojama tema, ir kad viešųjų pirkimų sąvoka dažnai siejama su atskiros šalies teisine baze.

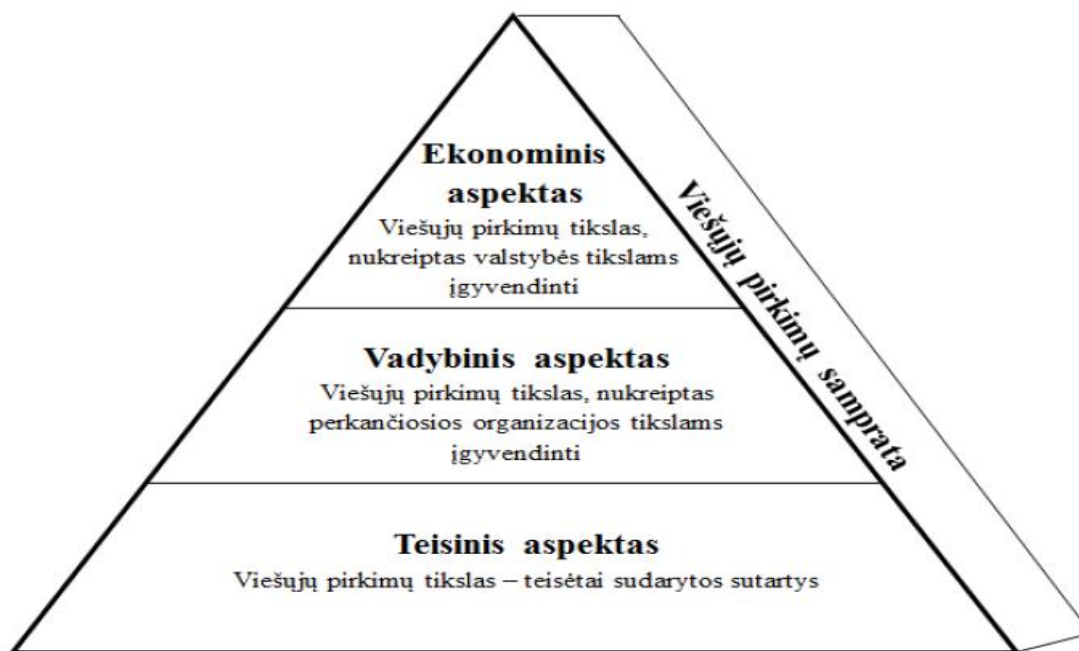
Lietuvos Viešųjų pirkimų įstatyme viešasis pirkimas apibrėžiamas kaip „perkančiosios organizacijos atliekamas ir šiuo įstatymu reglamentuojamas prekių, paslaugų ar darbų pirkimas, kurio tikslas – sudaryti viešojo pirkimo – pardavimo sutartį“ (VPI, 2017). Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/24/ES viešąjį pirkimą apibrėžia kaip: „vienos ar daugiau perkančiųjų organizacijų vykdomas darbų, prekių ar paslaugų įsigijimas pagal viešąją sutartį iš tų perkančiųjų organizacijų pasirinktų ekonominės veiklos vykdytojų, nepaisant to, ar darbai, prekės ar paslaugos yra skirti viešajam tikslui“ (Europos Parlamentas ir Europos Sąjungos Taryba, 2014). Organization for Economic Co-operation and Development (2005), viešuosius pirkimus apibrėžia kaip „vyriausybinių ar valstybinių įmonių prekių, paslaugų ar darbų įsigijimą“.

Lietuvoje viešuosius pirkimus privalo vykdyti visos perkančiosios organizacijos atitinkančios Viešųjų pirkimų įstatymo nustatytus reikalavimus.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalgoje pateikiamas perkančiosios organizacijos sąvokos išaiškinimas: „Perkančioji organizacija yra subjektas, inicijuojantis viešąjį pirkimą, privalantis tinkamai įvykdyti viešojo pirkimo procedūras, taip pat nagrinėjantis tiekėjų skundus dėl jos priimtų sprendimų, sudarantis preliminarią eilę ir išrenkantis laimėtoją, su kuriuo sudaro viešojo pirkimo sutartį. Tik subjektai, turintys perkančiosios organizacijos statusą, privalo laikytis nacionalinių ir Europos Bendrijos viešųjų pirkimų teisės normų, ir atitinkamai – pirkimai, vykdomi ne perkančiųjų organizacijų, nėra laikomi viešaisiais ir jiems turėtų būti taikomos kitos teisės normos“ (Lietuvos Aukščiausiasis teismas, 2009).

Pasak Tvaronavičienės (2015) „Lietuvoje dar nėra sukurta optimali ir efektyviai veikianti viešųjų pirkimų sistema“ (p. 8). Reikia atkreipti dėmesį, kad viešieji pirkimai tarp užsienio ir Lietuvos mokslininkų nagrinėjami tik epizodiškai, o efektyviam viešųjų pirkimų sistemos darbui būtinas nuolatinis jos stebėjimas ir tobulinimas pagal iškylančias problemas.

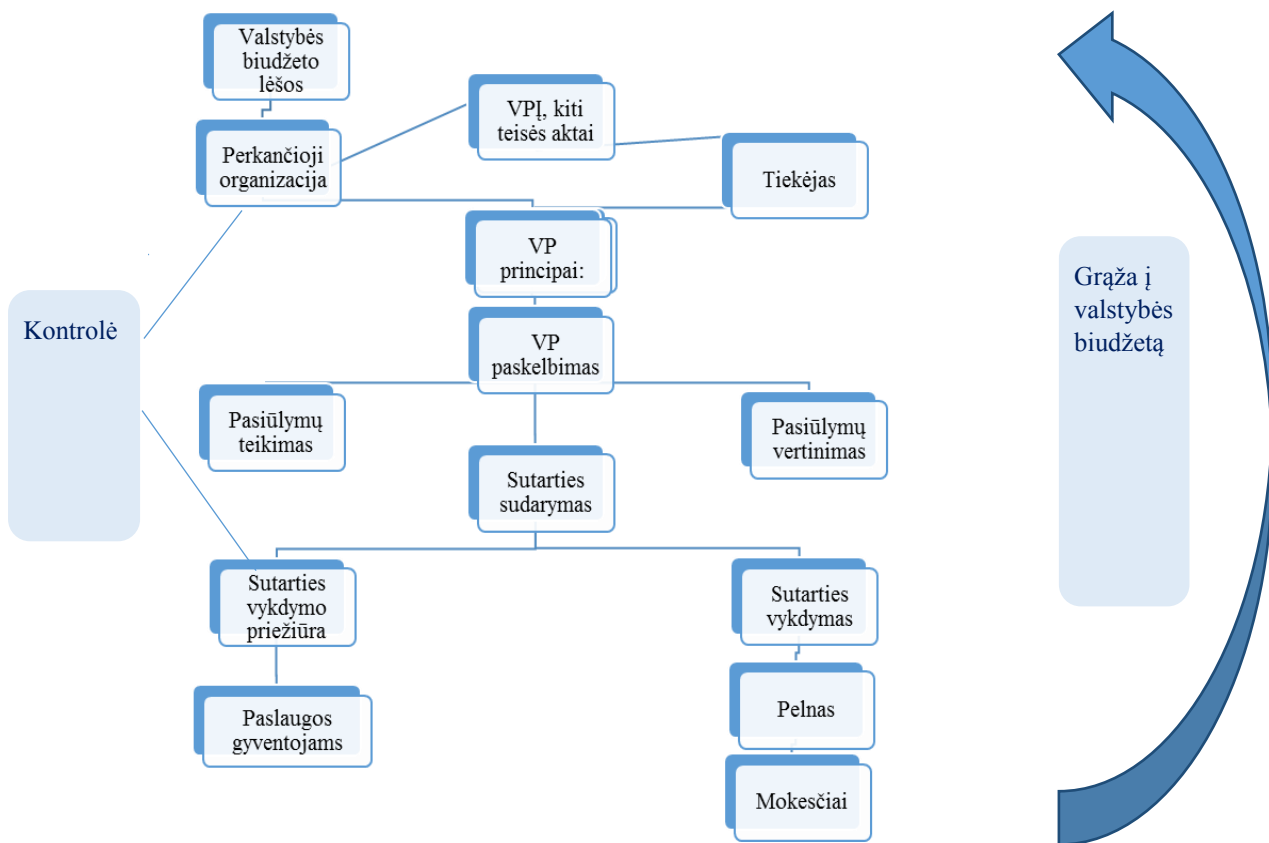
Šerpyčio (2011) nuomone „viešųjų pirkimų apibrėžimai, kaip ir proceso, funkcijos ar sistemos apibrėžimai, turi būti sujungiami į vieną kompleksinę viešųjų pirkimų sampratą“ (p. 20). Šerpytis, taip pat, išskiria tris aspektus, kuriais būtų galima apibrėžti viešuosius pirkimus (žr. 5 pav.)

5 pav. Viešųjų pirkimų samprata teisiniu, vadybiniu ir ekonominiu aspektu (Šerpytis, 2011)

Darbo autorė, viešuosius pirkimus traktuoja kaip sistemą (žr. 6 pav.), nes viešųjų pirkimų vykdymą griežtai apibrėžia konkrečios šalies įstatymai, o tinkamas ir sklandus viešųjų pirkimų sistemos funkcionavimas priklauso nuo kiekvienoje šalyje vykdomų viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo.

Galima teigti, kad Šerpyčio viešųjų pirkimų samprata pateikiama ir kaip viešųjų pirkimų sistema, tačiau tokią sistemą analizuoti nėra tikslinga, kadangi 5 pav. viešieji pirkimai apibūdinami ekonominiu, vadybiniu ar teisiniu aspektu, o norint sistemą išanalizuoti ekonominiu požiūriu ir siekiant identifikuoti viešųjų pirkimų sistemos optimizavimo galimybes reikalinga išskirti sistemos procesus ar jos sudedamąsias dalis kurias būtina tobulinti.

6 pav. Viešųjų pirkimų sistema (sudaryta autorės)

Viešųjų pirkimų sistemą sudaro: viešuosius pirkimus reglamentuojantys teisės aktai, perkančiosios organizacijos, tiekėjai bei viešuosius pirkimus kontroliuojančios įstaigos ir kiekvieno sistemos dalyvio vykdomų funkcijų visuma.

Šiandieninė viešųjų pirkimų sistema turi daug trūkumų, nuolat girdima apie didelius korupcijos mastus, neefektyvų valstybės biudžeto lėšų naudojimą. Tai galima pastebėti ir iš nuolat besikeičiančios teisinės bazės. Pasak Tvaronavičienės (2015) „Perkančiosios organizacijos eskaluoja perdėto pirkimų reglamentavimo problemą [...] kontroliuojančios institucijos reiškia nepasitenkinimą akivaizdžiai nepakankama viešuosius pirkimus vykdančių specialistų kvalifikacija, prastu pirkimų planavimu, sąžiningi verslo subjektai dėl korupcijos viešuosiuose pirkimuose nepatenkinti netenkamomis potencialiomis pajamomis, visuomenė nusivylusi „nebaudžiamumu“ už viešųjų pirkimų tvarkos pažeidimus“ (p. 7).

Viešųjų pirkimų tarnyba 2016 m. atliko apklausą, kurios metu buvo nustatyta, kad viešųjų pirkimų sistemą kaip skaidrią, aiškią ir efektyvią rinkos dalyviai vertina patenkinamai – 6 balais iš 10. Efektyviam viešųjų pirkimų sistemos veikimui trukdo daug veiksnių, o nuo jų priklauso kaip tinkamai bus panaudotos valstybės biudžeto lėšos. Tam, kad viešųjų pirkimų sistema veiktų efektyviai, nustačius silpnąsias sistemos dedamąsias dalis, būtina ją nuolat tobulinti.

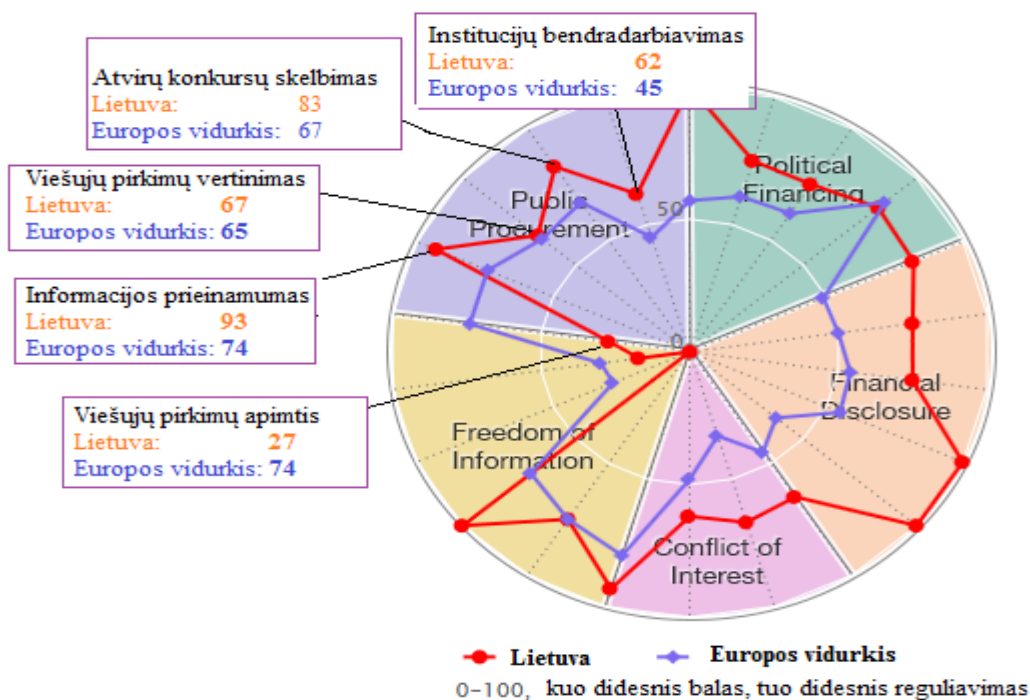
2.2. Viešųjų pirkimų vykdymas Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse

Lietuvoje viešieji pirkimai pradėti reglamentuoti 1995 metais, o pirmosios viešųjų pirkimų direktyvos Europos Sąjungoje buvo priimtos 1971 metais.

Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2014/24/ES numatyta, kad „valstybės narės institucijų arba jų vardu vykdomas viešųjų sutarčių skyrimas turi atitikti Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo principus, visų pirma laisvo prekių judėjimo, įsisteigimo laisvės ir laisvės teikti paslaugas srityse, taip pat iš šių laisvių kylančius principus, kaip antai lygiateisiškumo, nediskriminavimo, abipusio pripažinimo, proporcingumo ir skaidrumo principus“ (Europos Parlamentas ir Europos Sąjungos Taryba, 2014).

Europos Sąjungoje laikomasi nuostatos, kad visi mokesčių mokėtojų pinigai turi būti kuo efektyviau ir skaidriau panaudojami, todėl pats pirkimų procesas yra griežtai reglamentuojamas teisės aktais. Viešųjų pirkimų taisyklės nustato pagrindinius principus, kurių privalo laikytis perkančiosios organizacijos norėdamos įsigyti prekes, paslaugas ar darbus.

Siekiant padidinti visuomenės pasitikėjimą viešuoju sektoriumi ir nustatant viešųjų pirkimų efektyvumą ES šalyse, įgyvendinat ES finansuojamą projektą, buvo sukurta EuroPAM duomenų bazė. Šioje duomenų bazėje pateikiama informacija apie ES šalių viešųjų pirkimų vykdymą lyginant jas tarpusavyje. 7 pav. pateikiama informacija apie Lietuvos ir Europos Sąjungos šalių vidurkį, viešųjų pirkimų teisinį reguliavimą apimant šias sritis: institucijų bendradarbiavimą, atvirų konkursų skelbimą, viešųjų pirkimų vertinimą, informacijos prieinamumą, viešųjų pirkimų apimtį.

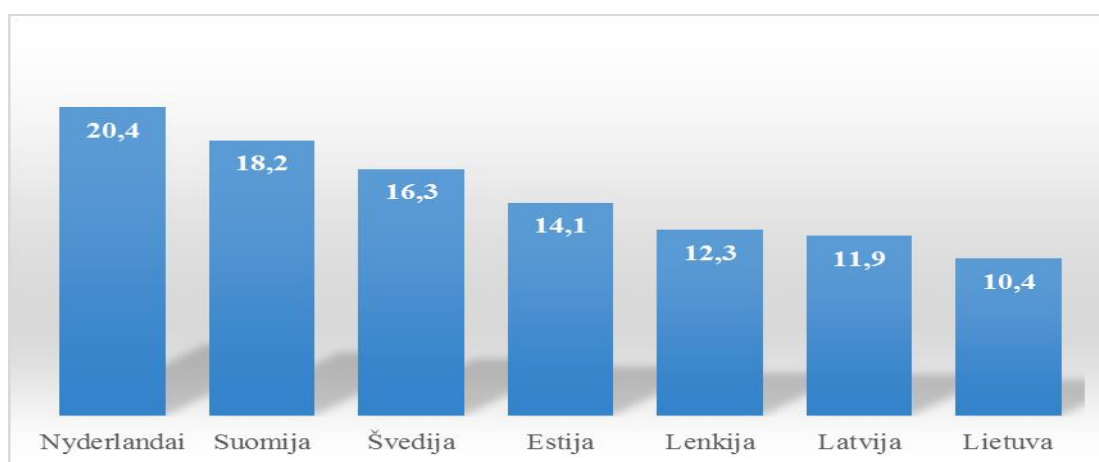

7 pav. Lietuvos ir Europos Sąjungos šalių teisinio reguliavimo vidurkis, balais (EuroPAM, 2016)

Lyginant Lietuvos viešųjų pirkimų teisinį reguliavimą su Europos sąjungos šalių vidurkiu, pastebima, kad Lietuva vertinama gana aukštais balais viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo požiūriu.

Remiantis Europos Komisijos 2017 metų duomenimis, viešiesiems pirkimams išleidžiama vidutiniškai apie 15-20 proc. viso pasaulio BVP, o tai sudaro apie 1,3 trilijono Eur. Europos Sąjungos šalyse daugiau kaip 250 000 valdžios institucijų kasmet paslaugoms, darbams arba prekėms įsigyti išleidžia vidutiniškai 14 proc. BVP.

Bendrojo vidaus produkto dalis, tenkanti viešajam sektoriui Europos Sąjungos valstybėse lyginant 2011 metus su 2015 metais išlieka panaši. 8 paveiksle pateikta daugiausiai išleidžiančių šalių ir Lietuvos kaimyninių šalių vidutinė 2011 – 2015 m. laikotarpio BVP dalis tenkanti viešajam sektoriuje, prekėms, paslaugoms ar darbams įsigyti.

8 pav. Vidutinė 2011-2015 m. laikotarpio BVP dalis tenkanti viešajam sektoriui, proc. (sudaryta pagal Europos komisijos pateiktą informaciją)

Didžiausią BVP dalį lyginamuoju 2011-2015 m. laikotarpiu, viešojo sektoriaus poreikiams tenkinti skiria Nyderlandai – 20,4 proc., kai tuo tarpu Lietuvoje išlaidos viešiesiems pirkimams sudaro tik 10,4 proc. BVP dalies.

Siekiant suvienodinti sąlygas įmonėms dalyvauti viešuosiuose pirkimuose visoje Europoje, ES teisės aktuose buvo suderintos minimalios taisyklės (direktyvos) viešųjų pirkimų vykdymui. Šių taisyklių perkėlimas į konkrečios šalies teisę ir jų įgyvendinimas taikomas tarptautiniams konkursams viršijus tarptautinio pirkimo vertės ribas, pirkimams taikomos ES masto taisyklės:

1. „privaloma paskelbti skelbimą apie pirkimą arba dizaino konkursą. Šį skelbimą valdžios institucija gali paskelbti savo šalyje ir skelbimą išsiųsti ES leidinių biurui. Tokiu atveju skelbimas skelbiamas viena oficialiąja ES kalba, o jo santrauka išverčiama į kitas kalbas

2. taip pat privaloma skelbti skelbimą apie sutarties skyrimą ir jame pranešti apie viešojo konkurso rezultatus“ (Konkursų taisyklės ir procedūros, 2017).

Europos Sąjungos vidaus reikalų komisaras Malmstrom'as teigia, kad net 20 - 25 proc. nuo visos ES atliekamų viešųjų pirkimų vertės, susiduria su korupcijos apraiškomis (Nielsen, 2013).

Anot Mulcahy (2012), itin aukštas korupcijos lygis viešuosiuose pirkimuose yra Bulgarijoje, Čekijos Respublikoje, Italijoje, Rumunijoje ir Slovakijoje (p. 39).

Remiantis įvairių šaltinių duomenimis, išskiriamos dvi šalys, Norvegija ir Švedija, kurios itin kovoja su korupcija viešuosiuose pirkimuose. Visos kitos ES šalys vertinamos aukštu korupcijos lygiu.

Vienas iš būdų sumažinti korupcijos lygį viešuosiuose pirkimuose ES šalyse buvo – perėjimas nuo tradicinio viešųjų pirkimų atlikimo prie elektroninės viešųjų pirkimų sistemos.

Viešųjų pirkimų vykdymas elektroninėmis priemonėmis gali prisidėti prie ženklaus Europos mokesčių mokėtojų pinigų sutaupymo. Popescu, Onofrei ir Kelley (2016) atkreipia dėmesį, kad internetas ir elektroninė platforma vykdant viešuosius pirkimus stipriai prisideda prie konkurencijos didinimo, korupcijos mažinimo per skaidrumą ir palengvina viešųjų pirkimų kontrolę (p. 87).

Elektroniniai viešieji pirkimai ES buvo pradėti vykdyti 1990 m., kai buvo sukurti pirmieji elektroniniai katalogai. Elektroninių viešųjų pirkimų strategijos (2012) duomenimis, perėjimas prie elektroninių viešųjų pirkimų davė teigiamų rezultatų:

- Portugalijoje pradėjus vykdyti elektroninius pirkimus pirmaisiais metais buvo sutaupyta apie 650 mln. Eur. Manoma, jog jei visos perkančiosios organizacijos būtų vykdžiusios pirkimus elektriniu būdu, sutaupytos lėšos galėjo siekti apie 1,2 mlrd. Eur.
- Velse pradėjus naudoti elektroninių viešųjų pirkimų programą ir atlikus skaičiavimus, per pirmuosius trejus metus buvo sutaupyta apie 58 mln. Eur BVP.
- Prancūzijoje palaipsniui vykdant elektroninius pirkimus, remiantis centrinės perkančiosios organizacijos Union des groupements d'achats publics skaičiavimais administracinė našta perkančiosioms organizacijoms sumažėjo 10 proc., o teisės tarnyboms – dar 10 proc.
- Didelis skaičius Nyderlandų vietos valdžios institucijų atliko tyrimą, kurio metu paaiškėjo, kad vykdant elektroninius viešuosius pirkimus vieno konkurso metu sutaupoma vidutiniškai 8 500 Eur procedūrinių išlaidų. Pagrindiniais vieksniais, įtakojančiais išlaidų mažinimą, įvardijama sutrumpėjusių procedūrų laikas ir sumažėjusios spausdinimo ir pašto išlaidos.

Siekiant efektyvaus viešųjų pirkimų vykdymo būtina atsižvelgti į viešuosius pirkimus reglamentuojančias direktyvas, stengtis laikytis visų reikalavimų, atsižvelgti į kitų šalių gerąją praktiką ir problemų sprendimo būdus. Tikis tvarus ir vienodas viešųjų pirkimų vykdymas gali lemti racionalų lėšų panaudojimą.

2.3. Viešųjų pirkimų sistemą optimizuojantys faktoriai

Geras viešųjų pirkimų sistemos valdymas – tai geresnis viešųjų paslaugų teikimas gyventojams. Šiam tikslui pasiekti reikalinga optimizuoti viešųjų pirkimų sistemą. Briedienė (2017) teigia, kad

„viešuosiuose pirkimuose būtina diegti profesionalios vadybos principus, skatinant aktyvų, skaidrų ir savarankišką paslaugų gavėjų valdymą, vykdomą įgaliotų ir atsakingų vadovų, kuriems suteikta sprendimų priėmimo teisė ir laisvė [...] daugiau dėmesio turi būti skiriama viešojo pirkimo sutarčių valdymui ir kontrolei“ (p. 111). Mimović ir Krstić (2016) teigia, kad tobulinant viešųjų pirkimų sistemos reguliavimą ir jo veiksmingumą sutaupoma apie 30 proc. valstybės lėšų (p. 104).

Darbo autorės nuomone, reikalinga daugiau dėmesio skirti šioms sritims:

1. Žmogiškieji ištekliai. Vienas iš viešųjų pirkimų sistemos optimizavimo elementų – tai įmonės / organizacijos darbuotojų dirbančių su viešaisiais pirkimais, tobulinimas. Be motyvuotų, gerai atliekančių savo darbą darbuotojų viešuosius pirkimus atlikti tinkamai būtų sudėtinga. Gineitienė, Šerpytis ir Šakalis (2012) teigia, kad „viešųjų pirkimų sritis – sudėtinga, reikalaujanti daug žinių bei atsakomybės. Kiekvienas konkretus atvejis turi didžiulį dokumentų paketą, netgi biurokratinį atsvorį. Labai vertinga yra darbuotojo patirtis, sparta, nepriekaištingas dokumentų valdymas, specifinės bei šiuolaikiškos žinios, padedančios nešališkai atlikti viešųjų pirkimų veiksmus“ (p. 1490). Viešųjų pirkimų specialistų neruošia jokia aukštoji mokykla, o savo pareigas darbuotojas privalo atlikti itin kruopščiai ir kompetentingai. Todėl dažnai darbuotojai kvalifikacijai pakelti dalyvauja rengiamuose įvairiuose mokymuose ar seminaruose, skirtuose viešųjų pirkimų specialistams. Labai svarbu ir tai, kad viešuosius pirkimus vykdančias darbuotojas privalo išmanyti ne tik Lietuvos Respublikos Viešųjų pirkimų įstatymą, bet ir kitus teisės aktus.

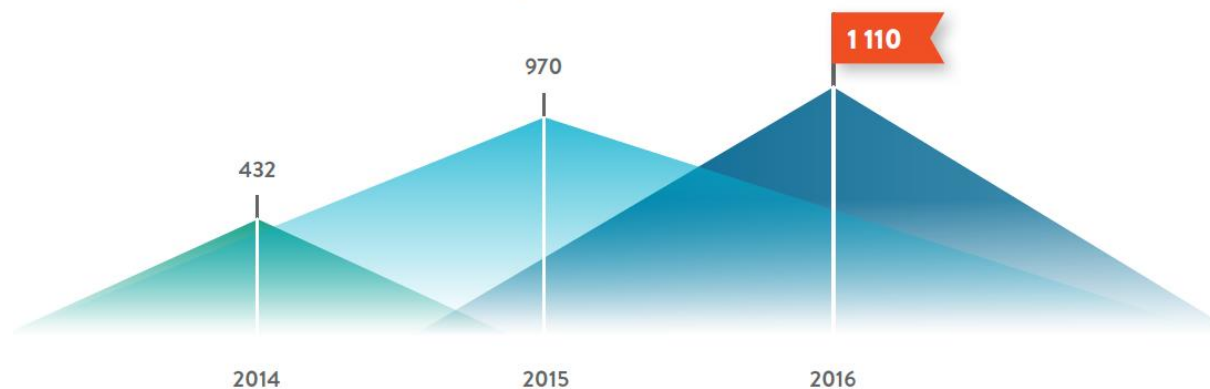
Gineitienė ir kt. (2012) pastebi, kad Lietuvoje ir užsienyje skiriasi požiūris į viešojo specialisto išsilavinimą: „Lietuvoje yra susiformavęs požiūris, jog viešųjų pirkimų specialistas pirmiausia turi būti teisinį išsilavinimą įgijęs asmuo, kadangi šis darbas reikalauja išmanyti Viešųjų pirkimų įstatymą. Užsienio pirkimų ekspertų nuomone, neturėtų būti tiek svarbu, kokį išsilavinimą (teisinį, vadybinį, inžinerinį ir t. t.) turėtų būti įgijęs pirkimų specialistas, jei ši pareigybė būtų atestuojama. Atestavimas yra geriausias būdas užtikrinti ilgalaikį pasitikėjimą pirkimų specialistu“ (p. 1492). Briedienė (2017), rekomenduoja „sukurti motyvavimo sistemą, nustatyti viešųjų pirkimų specialistų veiklos vertinimo rezultatų įtaką asmens motyvavimui, atlyginimo sistemos kaitą priklausomai nuo įvykdytų viešųjų pirkimų rezultatų: pvz., įvertinimas už operatyvumą ir racionalumą, sutaupyta lėšas“ (p. 174). Darbo autorė, pritaria Briedienės nuomonei, kadangi nuo viešųjų pirkimų specialisto motyvacijos, perkančiosios organizacijos gali sutaupyti lėšų, ypač vykdančias viešuosius pirkimus derybų būdu, kai deramasi dėl kainos mažinimo. Paprastai derybas vykdo viešojo pirkimo organizatorius, todėl darbo autorė, siūlo sukurti motyvacinę programą, kurios metus nuo nuderėtos pasiūlyme kainos, viešųjų pirkimų specialistas gautų atitinkamą priedą prie gaunamo darbo užmokesčio.

Perkančiųjų organizacijų darbuotojams vykdyti viešuosius pirkimus yra sudėtinga dėl nuolat kintančio Viešųjų pirkimų įstatymo. Lietuvoje pirmasis Viešųjų pirkimų įstatymas įsigaliojo 1997 m. sausio 1 d. ir nuo to laiko buvo pakeistas net 37 kartus. Pažymėtina, kad tinkamam viešųjų pirkimų

vykdymui taip pat reikalinga išmanyti LR civilinį kodeksą ir daugelį kitų su viešaisiais pirkimais susijusių poįstatyminių aktų (įvairių Vyriausybės nutarimų, VPT metodikų ir kt.). Nuolatinė įstatymų kaita sunkina viešųjų pirkimų vykdymo procesą, tai pastebi ir LR valstybės kontrolė atliekamų viešųjų pirkimų vykdymo auditų metu.

Junevičius ir Ereminaitė (2011) akcentuoja tai, kad „viešųjų pirkimų tarnyba siekdama optimaliai išnaudoti Centrinės viešųjų pirkimų informacinės sistemos teikimo galimybes, turėtų inicijuoti perkančiųjų organizacijų specialistų mokymus” (p. 46).

Viešųjų pirkimų tarnyba nuolat organizuoja nemokamus mokymus įvairiomis temomis, į kuriuos kiekvienais metais susirenka vis daugiau specialistų dirbančių viešųjų pirkimų srityje (žr. 9 pav.). Be VPT Lietuvoje mokymus organizuoja daug juridinių asmenų, kuriuos veda ilgametę patirtį viešųjų pirkimų srityje turintys specialistai. Tokie mokymai dažnai būna labai vertingi, kadangi lektoriai visada randa atsakymus į klausimus, remiantis darbine patirtimi. Gineikienė ir kt. (2012) teigia, kad perkančiųjų organizacijų darbuotojams turi būti sudaromos galimybės kelti kvalifikaciją ne mažiau kaip du kartus per metus, o šių darbuotojų atlyginimas turi būti motyvuotas ir konkurencingas (p. 1499). Tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad tokių mokymų kainos dažnai perkančiosioms organizacijoms yra per didelės, todėl neretai į tokius mokymus perkančiųjų organizacijų atstovai vyksta ne dažniau kaip vieną kartą per metus. Darbo autorė, remdamasi darbine patirtimi, pažymi, kad norint tobulėti viešųjų pirkimų srityje mokymai darbuotojams reikalingi ne rečiau kaip 2 – 3 kartus per metus.

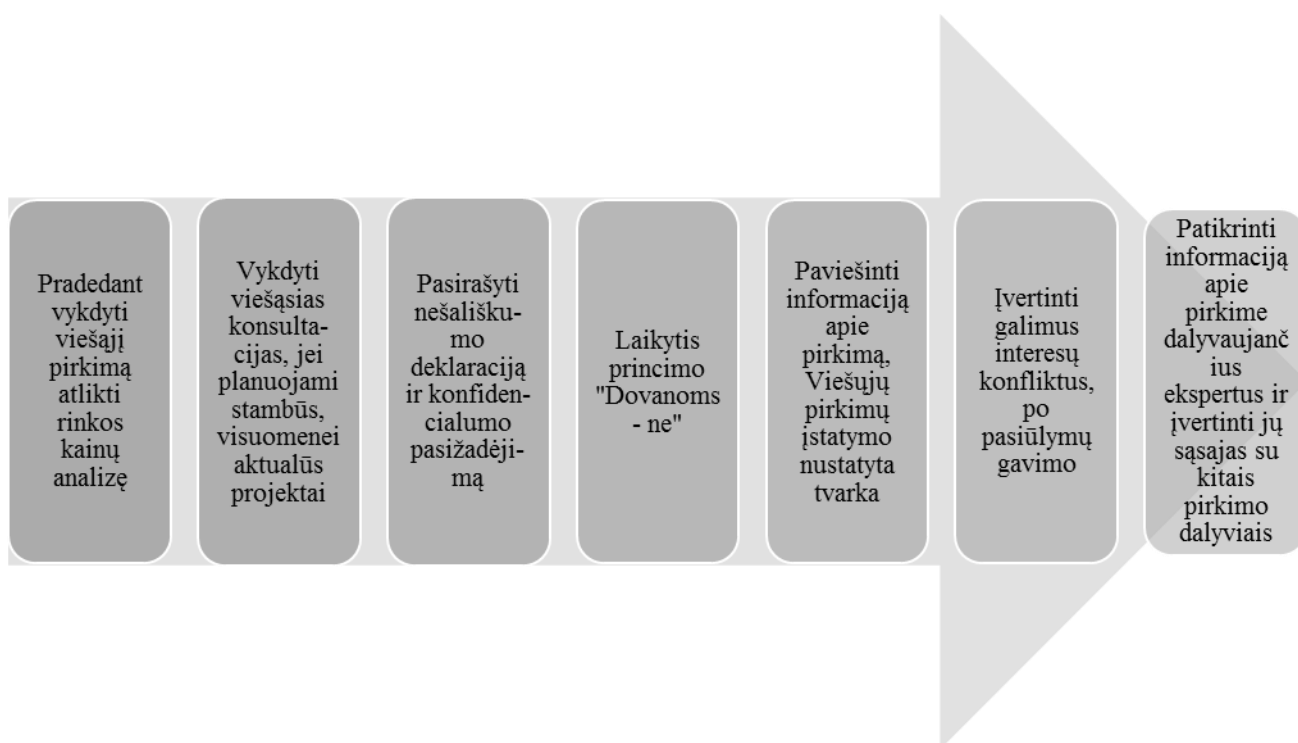
9 pav. Mokymuose dalyvavusių perkančiųjų organizacijų specialistų skaičius 2014 – 2016 m. (VPT, 2017)

Darbo autorės nuomone, Viešųjų pirkimų tarnyba rengiami mokymai dažnai būna labai paviršutiniai, dažniausiai – pradedantiesiems, o mokymų metu į užduotus klausimus, Viešųjų pirkimų tarnybos specialistai neretai atsakymų neturi. Ruošiantis mokymams, Viešųjų pirkimų tarnybos specialistai turėtų labiau įsigilinti į perkančiosioms organizacijoms kylančius sunkumus vykdant viešuosius pirkimus.

Reikalinga atkreipti dėmesį, kad viešųjų pirkimų specialistai ir asmenys esantys viešųjų pirkimų komisijose turi elgtis nepriekaištingai ir etiškai, tai pabrėžiama ir 2017 m. Viešųjų pirkimų tarnybos

parengtose Etiško elgesio viešuosiuose pirkimuose gairėse, kuriose įvardijama viešųjų pirkimų specialisto misija: „siekti racionalaus valstybės biudžeto lėšų panaudojimo vykdant pirkimus, užtikrinant, kad perkančioji organizacija mažiausiomis sąnaudomis įsigytų labiausiai jos poreikius, taip pat socialinius visuomenės, aplinkos apsaugos poreikius atitinkančias prekes, paslaugas ar darbus. Etiškas elgesys pirkimuose padeda mažinti korupcijos, draudžiamų susitarimų, sukčiavimo ir kitokio netinkamo elgesio apraiškas bei sustiprina pasitikėjimą viešojo sektoriaus institucijų veikla“ (VPT, 2017).

Perkančiosios organizacijos darbuotojas, vykdydamas viešuosius pirkimus, privalo vadovautis etiško elgesio atmintine (žr. 10 pav).

10 pav. Etiško elgesio atmintinė, vykdant viešuosius pirkimus (adaptuota pagal VPT pateiktą informaciją, 2017)

Darbuotojas, einantis viešųjų pirkimų specialisto pareigas, privalo laikytis tiek etikos, tiek ir moralės normų. Svarbu ir tai, kad privalo būti nepažeisti tokie principai kaip konfidencialumo, objektyvumo, nešališkumo, atsakomybės ir kt.

Viešųjų pirkimų tarnyba parengusi Etiško elgesio viešuosiuose pirkimuose gaires, išskiria vieną iš problemų – komisijos narių rotacijos nebuvimą. „Kai pirkimo vykdytojo viešųjų pirkimų komisijos nariai retai keičiasi ir nėra rotuojami, kyla rizika, jog konkursuose dalyvaujant ir laimint toms pačioms įmonėms, tarp tiekėjų ir Viešųjų pirkimų komisijos narių gali susiformuoti palankūs santykiai. Tokiu būdu gali būti pažeidžiamas nešališkumo principas, o tiekėjams taikomis skirtingi vertinimo kriterijai“ (VPT, 2017). Atsižvelgiant į tai Viešųjų pirkimų tarnyba siūlo vidiniuose dokumentuose numatyti Viešųjų pirkimų komisijos rotavimo tvarką, t. y. kartą per metus ar kas dveji metai pakeisti didžiąją

komisijos narių dalį naujais nariais. Grudinschi, Sintonen, ir Hallikas (2014) teigia, kad bendravimas tarp perkančiosios organizacijos ir tiekėjų gali palengvinti planuojamų įsigyti prekių, paslaugų ar darbų pirkimus. Efektyvus bendravimas leidžia apskaičiuoti galimas išlaidas planuojamam pirkimui, paruošti tikslesnes prekių, paslaugų ar darbų numatomo pirkimo technines charakteristikas (p. 88). Darbo autorės nuomone, bendravimas tarp perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų yra būtinas, tačiau neperdėtas, nes tokiu būdu iškyla rizika neteisėtiems susitarimais, kurie didinama korupcijos tikimybė viešuosiuose pirkimuose.

Viešųjų pirkimų tarnybos nuomonę dėl komisijos rotacijos paneigia Gineitienė ir kt. (2012), kurie teigia, kad „neturėjimas nuolatinės komisijos, o jos sudarinėjimas prieš kiekvieną pirkimą yra viešojo pirkimo procedūrų prailginimas, nes kiekvieną kartą reikia derinti komisijos sudėtį [...] keičiantis komisijos nariams, gali pasitaikyti ir nekompetentingų asmenų, kuriems pirmą kartą reiktų gilintis į Viešųjų pirkimų įstatymą ir visą pirkimo procedūrą“ (p. 1492).

Specialiųjų tyrimų tarnyba (2014) atkreipia dėmesį, kad dažnai į struktūrinių padalinių, viešųjų pirkimų skyrių vadovų, įstaigų direktorių pareigas skiriami politinei partijai lojalūs asmenys, kurie padeda kontroliuoti piniginius srautus viešuosiuose pirkimuose, taisyklių rengimą ar teisės aktų priėmimą. Tokiu būdu įdarbinti asmenys gali kurti korupcines schemas.

Kaip teigiama Specialiųjų tyrimų tarnybos 2014 m. liepos 21 d. rašte „Dėl informacijos apie viešojo sektoriaus srityse nustatytas aktualias su korupcija susijusias problemas ir korupcijos rizikos veiksniai“: „STT gauna informacijos apie politikų ar valstybės tarnautojų galimai neteisėtus veiksmus viešojo administravimo įstaigose, savivaldybėse ar valstybės valdomose bendrovėse įdarbinant su jais susijusius asmenis (dėl bendros veiklos, giminystės, priklausymo tam tikrai grupei). Tokių veiksmų ypač padaugėja pasikeitus valdančiajai partijai savivaldybės ar valstybės lygmeniu“ (Specialiųjų tyrimų tarnyba [STT], 2014).

Apžvelgus įvairius šaltinius, galima teigti, kad su viešaisiais pirkimais dirbantys darbuotojai yra būtent tas atskaitos taškas skaidriam arba neskaidriam viešųjų pirkimų vykdymui. Čia ir prasideda įvairios problemos su kuriomis susiduriama vykdant viešuosius pirkimus, todėl būtina atkreipti dėmesį į darbuotojų kompetenciją, motyvuotą atlyginimą, etišką elgesį ir svarbiausia jų švietimą apie galimas pasekmes, nuobaudas, kuomet jis gali būti nušalintas nuo savo tiesioginių pareigų ar užsitraukiant administracinę atsakomybę.

2. korupcija. Korupcija – tai valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens piktnaudžiavimas patikėta galia siekiant asmeninės naudos sau ar kitam asmeniui už tam tikrų veiksmų atlikimą / neatlikimą. Dažniausiai pasitaikančios korupcijos formos yra piktnaudžiavimas tarnyba, kyšininkavimas, mokesčių vengimas, sukčiavimas ar karteliniai susitarimai.

Visuomenė dažnai įsivaizduoja korupciją, kaip kyšio davimą atsakingam asmeniui, tačiau tai kur kas sudėtingesnis procesas. Teisininkas Deividas Soloveičik'as, dirbantis su viešųjų pirkimų bylomis,

atkreipia dėmesį į tai, jog viešųjų pirkimų vykdymas susijęs su korupcijos apraiškomis gali vykti keliais būdais: per agentus, kai įvairiuose susitarimuose dalyvauja tarpininkas tarp tiekėjo ir perkančiosios organizacijos atstovo; per subrangovus, kai rangovas sudaro slaptą sutartį su subrangovu ir taip perduodamas kyšis; per bendras ir antrines įmones, kai viename konkurse pasiūlymus pateikia skirtingos (tam tikrais saitais susiję) įmonės, ir rangovas antrinei įmonei grąžina skirtumą už padidintos vertės prekes, paslaugas ar darbus (Soloveičik, 2010).

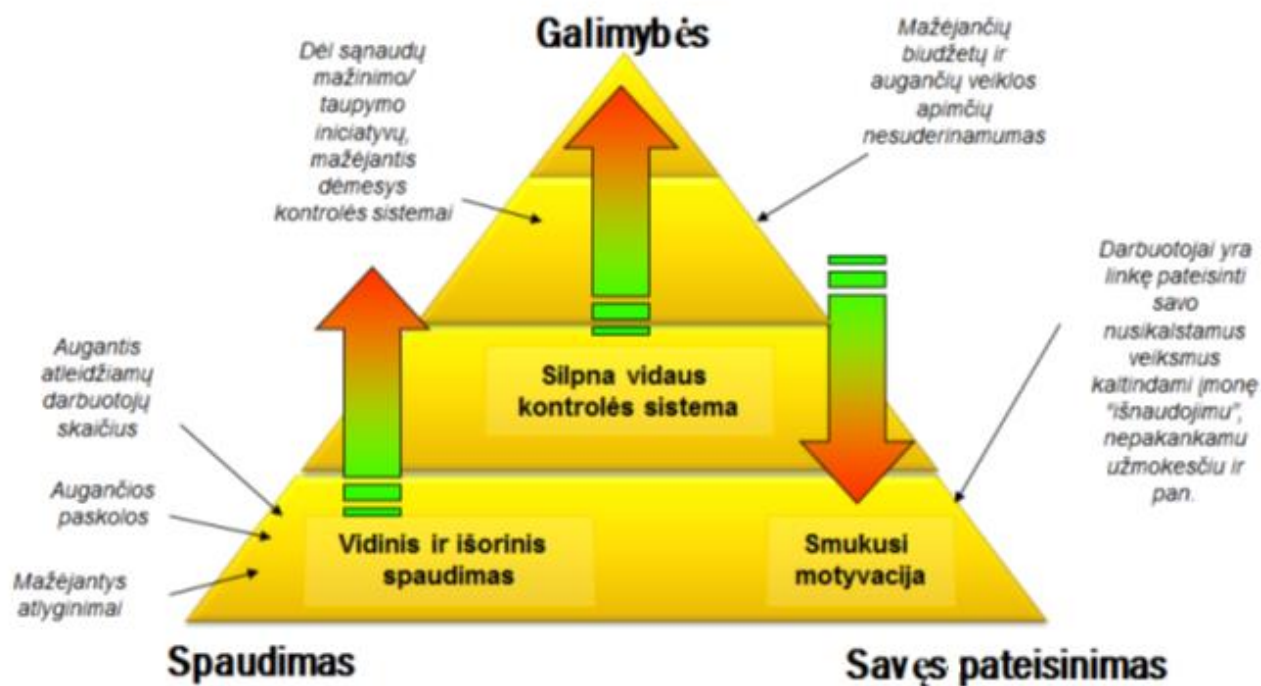
Popescu (2014) taip pat atkreipia dėmesį, kad korupcijos grandinė yra ilga ir ją sudaro administruojančios organizacijos darbuotojai, politikai, konkursų dalyviai, subrangovai, agentai, konsultantai, verslo partneriai, vadovai.

Valstybė galinti kontroliuoti korupciją viešuose pirkimuose, gali veiksmingiau išnaudoti žmogiškuosius finansinius išteklius, pritraukiant užsienio ir vidaus investicijas. Siekiant sėkmingai kovoti su korupcija, labai svarbu įvertinti sukčiavimą lemiančius veiksnius organizacijos viduje (instituciniame) bei išoriniame (sisteminame) lygmenyje.

Kriminologas D. R. Cressey'jus dar 1973 m. išskyrė ir aprašė pagrindinius korupcijos, sukčiavimo bei kitus neteisėtus veiksmus galimai keliančius riziką elgtis neteisėtai:

- Galimybės. Jos siejamos su vidaus kontrolės sistemos trūkumais;
- Spaudimas. Jis atsiranda dėl finansinio, socialinio, politinio bei kitokio pobūdžio spaudimo perkančiosios organizacijos atsakingiems darbuotojams;
- Savęs pateisinimas. Socialinio ar psichologinio pobūdžio argumentai dažniausiai teikiami kaip paaiškinimas dėl įvykdytų korupcinio pobūdžio pažeidimų ar neveiksnumo.

„Neteisėtu veiksmų trikampio” teoriją bei neteisėtu veiksmų analizės modelis pagal D. R. Cressey'jų pateikiamas 11 pav.

11 pav. Neteisėtų veiksmų trikampis ir analizės modelis (VPT, 2016)

Šakinės kovos su korupcija bei korupcijos prevencijos viešuosiuose pirkimuose 2016 – 2019 m. programoje nurodoma, kad „neteisėtų veiksmų trikampio modelis gali būti taikytinas korupcijos rizikos vertinimui tiek perkančiosios organizacijos lygmeniu, tiek viešųjų pirkimų ir / ar korupcijos rizikos vertinimo sisteminiu lygmeniu“ (VPT, 2016).

Europos kovos su sukčiavimu tarnybos užsakymu 2013 m. birželio mėn. 30 d. atliktame tyrime „Korupcijos kaina viešuosiuose pirkimuose: Korupcijos požymių viešuosiuose pirkimuose Europos Sąjungoje nustatymas ir mažinimo galimybės“, buvo tiriamos aštuonios Europos Sąjungos valstybės, tarp jų ir Lietuva. Atlikus tyrimą buvo nustatyta, jog labiausiai paplitusios šios sukčiavimo schemos (schemų išaiškinimas pateiktas 1 priede):

- „Pasiūlymų klastojimas;
- Kyšiai ir dėkingumo mokesčiai;
- Nedeklaruoti interesų konfliktai;
- Valstybės tarnautojo tyčinis neapdairumas / neišmanymas atliekant patikrinimus ar nesivadovaujant viešųjų pirkimų įstatymais, procedūromis bei taisyklėmis“ (VPT, 2016).

Remiantis Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnybos 2014 m. liepos 21 d. rašte „Dėl informacijos apie viešojo sektoriaus srityse nustatytas aktualias su korupcija susijusias problemas ir korupcijos rizikos veiksnius“ pateikta informacija „viešieji pirkimai dėl juose naudojamų finansinių išteklių, sudėtingo reglamentavimo ir nepakankamos kontrolės korupciniu požiūriu išlieka jautriausia sritis“ (STT, 2014).

STT duomenimis korupcijos rizikos veiksniai metai iš metų lieka tie patys:

- „Kvalifikacinių reikalavimų ar techninės specifikacijos pritaikymas konkreitiems tiekėjams;
- Projekte nurodytų darbų neatlikimas;
- Pigesnių medžiagų naudojimas ir pan.” (STT, 2014).

“Transparency International“ daro prielaidą, kad „korupcija viešuosiuose pirkimuose padaro žalos nuo 10 iki 25 proc., o kai kuriais atvejais net iki 50 proc. pirkimo vertės, taip pat neretai lemia prastesnę prekių ir paslaugų kokybę, nereikalingus įsigijimus“ (Išankstinio tyrimo ataskaita Viešųjų pirkimų sistemos apžvalga, 2011).

Organisation for Economic Co-operation and Development (2005) išskyrė šias pagrindines priemones kovojančias su korupcijas viešuosiuose pirkimuose:

1. „skaidrumas ir atsakomybė;
2. naujų technologijų panaudojimo galimybės;
3. reikalingų įgūdžių ir kompetencijos kėlimas;
4. rizikos įvertinimas visose viešųjų pirkimų stadijose;
5. apskaita, auditas ir ataskaitų teikimas;
6. sankcijų taikymas už nesąžiningą elgesį ir korupciją;
7. korupcijos tyrimai ir baudžiamasis persekiojimas“.

Junevičius ir Ereminaitė (2011) atkreipia dėmesį, kad biurokratinė korupcija itin klesti viešuosiuose pirkimuose (p. 71), o Palidauskaitės (2007) teigimu biurokratinės korupcijos egzistavimas yra siejamas su visuomenine tarnyba, suteikiančia galimybę praturtėti, todėl siekiant įveikti biurokratinę inerciją, pasireiškia korupcija.

Korupcija visuomenėje suvokiama ne tik kaip viešojo ir privataus sektoriaus organizacijų neteisėtas bendravimo būdas, bet ir kaip privačių įmonių galimai neteisėti susitarimai, kainų derinimas, neteisėtas atsidėkojimas bei kiti sukčiavimo būdai. Visi sukčiavimo požymiai yra dažni ne tik Lietuvoje vykdomuose viešuosiuose pirkimuose bet ir ES šalyse. Mizoguchi ir Quyen (2014) pažymi, kad įvairūs neteisėti susitarimai apima tiek valdžios institucijų pareigūnus, tiek pasiūlymus teikiančius asmenis (p. 588). Popescu (2014) taip pat teigia, kad viešojo ir privati korupcija veikia išvien, ypač kai viešieji pirkimai apima viešojo ir privataus sektorių korupcijos pasiūlą ir paklausą (p. 7).

Neretai planuojant pirkimus ir ruošiant pirkimo dokumentus, perkančiosios organizacijos atstovai bendrauja su tiekėjais. Tokiu būdu sudaromos tam tikros sąlygos, konkrečiam tiekėjui dalyvauti ir laimėti pirkimą, sudarant viešojo pirkimo sutartį. Apie tai rašo, Palidauskaitė ir Ereminaitė (2010), kurios teigia, kad tam tikrų sąlygų nustatymas yra viena iš korupcijos atsiradimo galimybių, tokiu būdu yra tikimybė, kad nustatytų sąlygų nesilaikys tam tikri tiekėjai, o perkančiosios organizacijos pagal iš anksto suderintus veiksmus ignoruos tam tikrus pirkimo dokumentuose

nustatytus reikalavimus (p. 94). Tačiau reikia atkreipti dėmesį į tai, kad pasitaiko atvejų, kai apie tam tikrus neteisėtus veiksmus perkančiosios organizacijos apskritai nežino.

STT (2014) išskiria šiuos korupcijos rizikos veiksmus apie kuriuos žino perkančiosios organizacijos:

1. Viešinimo paslaugų viešieji pirkimai. Tiekėjų atstovai patys parengia viešųjų pirkimų techninę specifikaciją ar kvalifikacinius reikalavimus ir juos perduoda perkančiosioms organizacijoms. Tokiu būdu viešojo pirkimo sąlygos iš anksto pritaikomos konkrečiam tiekėjui.

2. Vidaus sandoriai. VPĮ tam tikri reikalavimai netaikomi vidaus sandoriams. Per šiuos sandorius gali būti įsigyjamos prekės, paslaugos ar darbai, neatsižvelgiant į jų rinkos kainą ar ekonominį naudingumą, taip pat atsiranda galimybė sudaryti sutartis su juridiniais asmenimis, neturinčiais perkančiosios organizacijos statuso. Jei juridinis asmuo neturi perkančiosios organizacijos statuso, jis gali atlikti pirkimus vadovaudamasis savo vidaus taisyklėmis, tokiu būdu pirkimai nėra prižiūrimi, sutartys tampa nekontroliuojamos.

3. Piktnaudžiavimas atliekant mažos vertės pirkimus. Perkančiosios organizacijos dažnai išskaido pirkimus ir juos vykdo kaip mažos vertės pirkimus, tokiu atveju techninė specifikacija ar kvalifikaciniai reikalavimai dažnai pritaikomi konkrečiam tiekėjui.

4. Neformalūs išankstiniai susitarimai. Įvairūs susitarimai, kai tarpusavyje suderinami tiekėjo protegavimo būdai, atsiskaitymo sąlygos, keliami kvalifikaciniai reikalavimai, aptariami pirkimo dokumentai ir pan. Dažnai įmonių vadovai žino apie vykdomas korupcinio pobūdžio veikas ir gauna dalį neteisėto atlygio.

5. Kvalifikacinių reikalavimų pritaikymas proteguojamoms įmonėms. Į pirkimo sąlygas įtraukiami specifiniai reikalavimai palankūs konkrečioms įmonėms. Dėl tokių reikalavimų neatitikimo, dalis tiekėjų pasiūlymų yra atmetami ir rinka tampa uždara.

6. Nereikalingų prekių, paslaugų ar papildomų darbų pirkimas. Perkančiosios organizacijos, motyvuodamos įrenginių avarine būkle ar siekiu modernizuoti organizacijos veiklą, perka prekes, paslaugas, kurios nėra būtinos ar vėliau nenaudojamos.

7. IT administratorių veikla. Pirkimuose dalyvaujantys tiekėjai ieško ryšių su asmenimis, administruojančiais programinę elektroninių viešųjų pirkimų įrangą, kad gautų juos dominančios informacijos, pvz.: apie pasiūlytą mažiausią kainą. Užmezgę ryšius, tiekėjai gauna visą su pirkimais susijusią informaciją. Turėdami tokią informaciją, tiekėjai gali koreguoti savo pasiūlymą ir tapti pirkimo laimėtojais.

8. Konkurenciją ribojantys (karteliniai) susitarimai. Dažnai įmonės kartelinius susitarimus sudaro iki viešojo pirkimo pradžios, t. y. tiekėjas, gavęs visą jam reikalingą informaciją, susitaria su perkančiosiomis organizacijomis, suranda kitus galimus dalyvius ir paprašo, kad jie pateiktų pasiūlymus su aukštesnėmis kainomis. Dažnai būsimas nugalėtojas parengia pasiūlymus kitų įmonių

vardų, o šie tik pasirašo. Atsilygindamas tiekėjas, kitus dalyvius samdo subrangovais darbams atlikti. Kartais toki susitarimai vykdomi ir be perkančiosios organizacijos žinios.

STT (2014) išskiria šiuos korupcijos rizikos veiksnius apie kuriuos nežino perkančiosios organizacijos:

1. Viešųjų pirkimų vilkinimas, skundžiant teismui ar rašant pretenzijas perkančiosioms organizacijoms. Tiekėjai piktnaudžiauja jiems suteikta galimybe apskusti perkančiosios organizacijos veiksmus. Pasitaiko atveju, kai skundžiamos pirkimo sąlygos, preliminari pasiūlymų eilė ir pan., tokiu būdu stabdomas sutarčių sudarymas. Tiekėjai apskūsdami perkančiosios organizacijos veiksmus, siekia gauti iš pirkimo laimėtojo atlygį už skundo atsiėmimą.

2. Vykdam sutartį klaidingai nurodomi atlikti darbai. Pasitaiko atveju, kai į atliktų darbų sąrašą įrašomi darbai ar paslaugos, kurios nebuvo atliktos arba atliktos nekokybiškai.

3. Piktnaudžiavimas vykdam pirkimus iš socialinių įmonių. Pagal Viešųjų pirkimų įstatymo 91 str., perkančiosios organizacijos ne mažiau kaip 5 proc. (pagal aktualią viešųjų pirkimų įstatymo redakciją privaloma įsigyti ne mažiau kaip 2 proc.) visų supaprastintų pirkimų vertės privalo atlikti iš socialinių įmonių. Pagal šį reikalavimą, tarpusavyje konkuruoja tik socialinės įmonės, todėl dažnai prekių, paslaugų ar darbų kainos viršija vidutinės rinkos kainas. Socialinės įmonės kartais iš anksto susitaria kokias kainas siūlys, kas taps pirkimo nugalėtoju.

Remiantis aukščiau pateikta informacija, galima daryti išvadas, jog viešuosiuose pirkimuose esanti korupcija gerai žinoma tiek perkančiosios organizacijos tiek tiekėjų atstovams. Norint ją sumažinti reikalinga visiems keisti požiūrį į pirkimų skaidrumą, efektyvumą naudojant valstybės biudžeto lėšas.

Korupcijos tikimybė Lietuvoje, anot STT 2008 m. ir 2014 m. įvykdytų viešųjų pirkimų skaidrumo tyrimų rezultatų, dažniausiai pasireiškia šiuose viešųjų pirkimų organizavimo etapuose:

- Kvalifikacinių reikalavimų nustatyme, kai reikalavimai taikomi konkrečiam tiekėjui;
- Ruošiant techninius specifikacijos reikalavimus, kai siekiama suformuluoti konkretaus tiekėjo siūlomoms prekėms, paslaugoms ar darbams tinkamus, diskriminacinio pobūdžio reikalavimus;
- Vertinant pasiūlymus, kai gauti pasiūlymai sąmoningai vertinami pažeidžiant nustatytas vertinimo taisykles.

Vienas būdas dėl korupcijos mažinimo viešuosiuose pirkimuose anot Miroslav ir kt. (2014), galėtų būti bazės sukūrimas, kurioje būtų talpinama informacija apie galimus viešųjų pirkimų dalyvius ir jų praeitį susijusią su korupciniu elgesiu ir baudžiamajai atsakomybei patrauktus asmenis (p. 885). Reikia pripažinti, kad tokios informacijos viešinimas viešuosius pirkimus darytų efektyvesnius, skaidresnius, mažintų korupcijos apraiškas. Tačiau, svarbu ir tai, kad tokios duomenų bazės sukūrimas valstybėms atneštų finansinę naštą, kadangi jos palaikymas ir nuolatinis atnaujinimas, valstybių bendravimas tarpusavyje reikalautų papildomų finansinių išteklių.

Anot Junevičiaus ir Ereminaitės (2011) „sumažinti korupciją padėtų Lietuvos Respublikos Vyriausybė, suteikdama savivaldybėms autonomiją, kuri skatintų išlaikyti savivaldybės statusą ir užimamą padėtį konkrečiame Lietuvos regione“ (p. 45). Taip pat autoriai atkreipia dėmesį, kad „antikorupcinis švietimas, ekonomiškumo, efektyvumo ir skaidrumo principų kompleksinis įgyvendinimas gali sutelkti viešąjį ir privatų sektorius bei pilietinę visuomenę siekti supaprastinti ir tobulinti viešųjų pirkimų procedūras“ (p. 45).

Palidaskaitė ir Ereminaitė (2010), pastebi, kad „korupcijos problemos viešuosiuose pirkimuose turi ne tik moralinį, bet ir ekonominį aspektą [...] Padaroma neatlygintina žala šalies ekonomiam vystymuisi, prisidedama prie šešėlinis rinkos atsiradimo, verslininkai, užuot sąžiningai konkuravę, ima konkuruoti dėl kyšių mokėjimų ir siekia laimėti. Neskaidrios viešųjų pirkimų politikos pasekmės, kurias veikia verslininkų konkurencijos sąlygų iškraipymas, apmoka šalies piliečiai, mokesčių mokėtojai, todėl siekiant mažinti prielaidas korupcijai viešuosiuose pirkimuose, būtina imtis prevencinių priemonių“ (p. 98).

Palidaskaitė ir Ereminaitė (2010) teigia, kad „korupciją viešuosiuose pirkimuose sumažinti galima tik įvertinant asmeninius prioritetus, veiklą orientuojant į viešųjų pirkimų įstatyminę bazę, institucijos biudžeto planavimą ir taupymą, etikos principų laikymąsi bei antikorupcinės kultūros diegimą“ (p. 100). Briedienė (2017) pažymi, kad „nuo pilietinės visuomenės brandumo, domėjimosi viešųjų pirkimų problema priklauso viešųjų pirkimo užsakomosios veiklos proceso valdymo tobulinimas“ (p. 171).

Daryta išvada, kad korupcijos apraiškas viešuosiuose pirkimuose įmanoma sumažinti skelbiant viešai netinkamus tiek perkančiųjų tiek tiekėjų atstovų veiksmus, vykdant prevencines programas, taikant griežtas nuobaudas nustatytiems pažeidėjams.

3. skaidrumas. „Skaidrumas – tai veiklos principas, kuris yra susiejamas su viešosios valdžios institucijų ir pareigūnų informacijos sklaida, komunikavimu, atvirumu, viešumu (tiek kiek, tai nekenkia kitoms teisės saugomoms vertybėms), atsakingumo bendruomenei, priimančiųjų sprendimus atsakomybė bei sprendimų pagrįstumas ir aiškumas” (Konstitucinio teismo nutarimas, 2008). Halonen, atkreipia dėmesį, kad skaidrumo principo užtikrinimas yra vienas iš pagrindinių Europos Sąjungos viešųjų pirkimų taisyklių principų ir kad skaidrumas svarbus nustatant pasitikėjimą viešosios valdžios institucijomis ir užtikrinant galimybę pasinaudoti viešųjų pirkimų priemonėmis (p. 528). Skaidrumo principo užtikrinimas viešuosiuose pirkimuose yra prioritetas atliekant viešojo pirkimo procedūras. Kitaip tariant, skaidrumas suprantamas kaip viešumo užtikrinimas ir tokiu būdu gali būti prognozuojami perkančiųjų organizacijų veiksmai atliekant viešuosius pirkimus. Kenstavičius (2014) teigia, kad „skaidrumas yra suprantamas kaip viešumo užtikrinimas vykdant viešojo pirkimo procedūras. Skaidrumo principas reiškia perkančiosios organizacijos pareigą tiekėjams suteikti pakankamai informacijos, įskaitant pirkimo sąlygas, jų išaiškinimus, reikalingus perkančiosios

organizacijos poreikius atitinkančiam pasiūlymui, bei informacijai, susijusiai su konkrečiu tiekėjo pasiūlymo įvertinimu, pateikti“ (p. 811). Mimović ir Krstić (2016) teigia, kad skaidrumo principo laikymasis leidžia išvengti bet kokio piktnaudžiavimo viešajame sektoriuje (p. 105). Autoriai atkreipia dėmesį, kad skaidrumo užtikrinimui reikalinga pateikti viešai prieinamą informaciją dėl pasiūlymų vertinimo kriterijų, pasiūlymų atmetimo priežasčių,

Lietuvoje elektroninė viešųjų pirkimų informacijos sklaida vykdoma per Centrinę viešųjų pirkimų informacinę sistemą, Centrinį viešųjų pirkimų portalą ir Viešųjų pirkimų tarnybos internetinę svetainę.

Atkreiptinas dėmesys, kad viešųjų pirkimų skaidrumui užtikrinti, perkančiosioms organizacijoms nuo 2017 m. liepos 1 d. per 15 kalendorinių dienų, bet ne vėliau kaip iki pirmo mokėjimo, nuo pirkimo sutarties sudarymo ar jos sąlygų pakeitimo Centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje paviešinti laimėjusio dalyvio pasiūlymą, pirkimo – pardavimo sutartį, sutarties priedus. Perkančioji organizacija viešindama šiuos dokumentus privalo įsitikinti, kad nebus atskleista informacija, kuri prieštarautų teisės aktams ar teisėtiems tiekėjų komerciniams interesams bei trukdytų laisvai konkuruoti tarpusavyje. Toks sutarčių bei pasiūlymų viešinimas sudaro galimybę kitiems dalyviams dalyvavusiems pirkime įsitikinti, kad laimėtojo pasiūlymas atitiko visas pirkimo dokumentuose keliamas sąlygas.

Nors dalyvių pasiūlymų, sutarčių ir jų priedų viešinimas sumažina piktnaudžiavimo galimybes, perkančiosios organizacijos yra nepatenkintos tokios prievolės atsiradimu, nes tai atima daug darbo laiko sąnaudų. Šį laiką perkančiosios organizacijos galėtų skirti atidesniam planuojamų įsigyti prekių, paslaugų ar darbų techninių reikalavimų ar pirkimo dokumentų rengimui. Tačiau perkančiųjų organizacijų informacijos viešinimas apie planuojamus pirkimus, pateisina tiekėjų lūkesčius. Tiekėjai tikisi, kad perkančiosios organizacijos neribos tiekėjų konkurencijos, suteiks galimybę visiems dalyvauti pirkimo procedūrose, kurių pagrindinis tikslas – sudaryti viešojo pirkimo sutartį.

Skaidrumo “trūkumų” aptinkama ir perkančiųjų organizacijų paruoštuose pirkimo dokumentuose, kai nenurodoma tiekėjams svarbi informacija, pvz.: tam tikrų perkančiosios organizacijos veiksmų apskundimo terminas ir tvarka, tam tikros informacijos „nutylėjimas”, kuris gali lemti tiekėjo pasiūlymą pripažinti tinkamu, taip sudarant palankias sąlygas konkrečiam tiekėjui laimėti konkursą.

Reikia atkreipti dėmesį, kad skaidrumo sąvoka apima ne tik perkančiosios organizacijos teikiama informaciją apie viešąjį pirkimą, t. y. tam tikros informacijos atskiedimas planuojant pirkimus, ruošiant pirkimo dokumentus, bet ir tiekėjų pasiūlymuose esančią informaciją. ES teisės aktai siekia apsaugoti privačių įmonių interesus, saugodami jų konfidencialią informaciją bei komercines paslaptis. Tačiau viešųjų pirkimų sutarčių sudarymą ir konfidencialios informacijos atkleidimą kiekvienos šalies įstatymai reglamentuoja savaip. Svarbu tai, kad konfidencialios informacijos atkleidimas tretiesiems

asmenims – neiškreiptų konkurencijos viešųjų pirkimų srityje. Kenstavičius (2014) atkreipia dėmesį, kad „svarbu užtikrinti, kad konfidencialios informacijos apsauga nesumenkintų viešųjų pirkimų tikslo viską uždengiant paslapties skraiste, kas būtų tiesiog nenuoširdus tiekėjo ar perkančiosios organizacijos pasiteisinimas siekiant nuslėpti aktualią informaciją nuo visuomenės“ (p. 816).

“Viešųjų pirkimų proceso išskaidrinimas – vienas svarbiausių Ūkio ministerijos užsibrėžtų ir sėkmingai įgyvenamų uždavinių, kurio įgyvendinimas lėmė, kad šiuo metu vykdant Lietuvos viešuosius pirkimus atskleidžiama daugiau informacijos nei reikalauja ES viešųjų pirkimų direktyvos” (LRŪM, 2014). Nors Lietuvoje atskleidžiama daugiausia su viešaisiais pirkimais susijusios informacijos lyginant su kitomis šalimis (žr. 7 pav.), pasirinktas Suomijos konfidencialios informacijos supratimo lygio atvejis, parodo, kad šioje šalyje po 2016 m. kovo mėn. priimto Aukščiausiojo teismo nutarimo „įpareigoti perkančiąją organizaciją atskleisti laimėtojo komercinę paslaptį konkurentams“ konfidencialumo sąvokos supratimas pradėtas taikyti plačiau nei iki teismo sprendimo priėmimo, kai konfidencialią informaciją perkančiosios organizacijos atkleisdavo minimaliai (Halonen, 2016, p. 546). Skirtumai tarp ES teisės ir Suomijos teisės viešinant viešųjų pirkimų informaciją pateikti 2 lentelėje.

2 lentelė. Europos Sąjungos ir Suomijos teisės aktų skirtumai vykdant viešuosius pirkimus (sudaryta pagal Halonen, 2016, p. 546)

	ES teisė	Suomijos teisė
Pasiūlymų vertinimo skaidrumas/ viešumas	Reikalingas tinkamas argumentas	Privalomas viešumas
Atsakomybė viešinant pasiūlymų kainas	Informacijos atskleidimas draudžiamas iki laimėtojo nustatymo; informacijos apie laimėtojus atskleidimo taisyklės viešųjų pirkimų direktyvose nereglamentuojamos.	Informacijos atskleidimas iki laimėtojo nustatymo – draudžiamas; Informacija viešai prieinama visiems po sutarties sudarymo.
Skaidrumas / viešumas viešojo pirkimo sutartyje	VP direktyvose nereglamentuojamos informacijos viešinimo taisyklės kitiems tiekėjams ar visuomenei; tam tikrų sutarčių atskleidimo (viešinimo) prievolė kontrolės tikslais; privaloma viešinti sutarties pakeitimus, siekiant užtikrinti skaidrumą.	Privalomas viešumas
Prekybos paslapčių ar kitos konfidencialios informacijos viešumas	Taisyklės yra dvi: Pirma. Prekybos paslapčių apsauga pagal taikomas viešųjų pirkimų direktyvas, tačiau taikomos nacionalinėje teisėje; Antra. Pagal Europos Teisingumo Teismų praktiką, prekybos paslaptys laikomos esmine/ pamatine teise.	Informacija turi būti būti atskleista kitiems dalyviams/tiekėjams pasiūlymų vertinimo etape siekiant užtikrinti veiksmingas teisių gynimo priemonės

Kaip teigia, Halonen (2016) Suomijoje tam tikros tiekėjo pasiūlyme nurodytos informacijos atskleidimas mažina privačių įmonių dalyvavimą viešuosiuose pirkimuose, kadangi atskleista tiekėjo konfidenciali informacija gali turėti neigiamos įtakos jo įmonės būsimai veiklai.

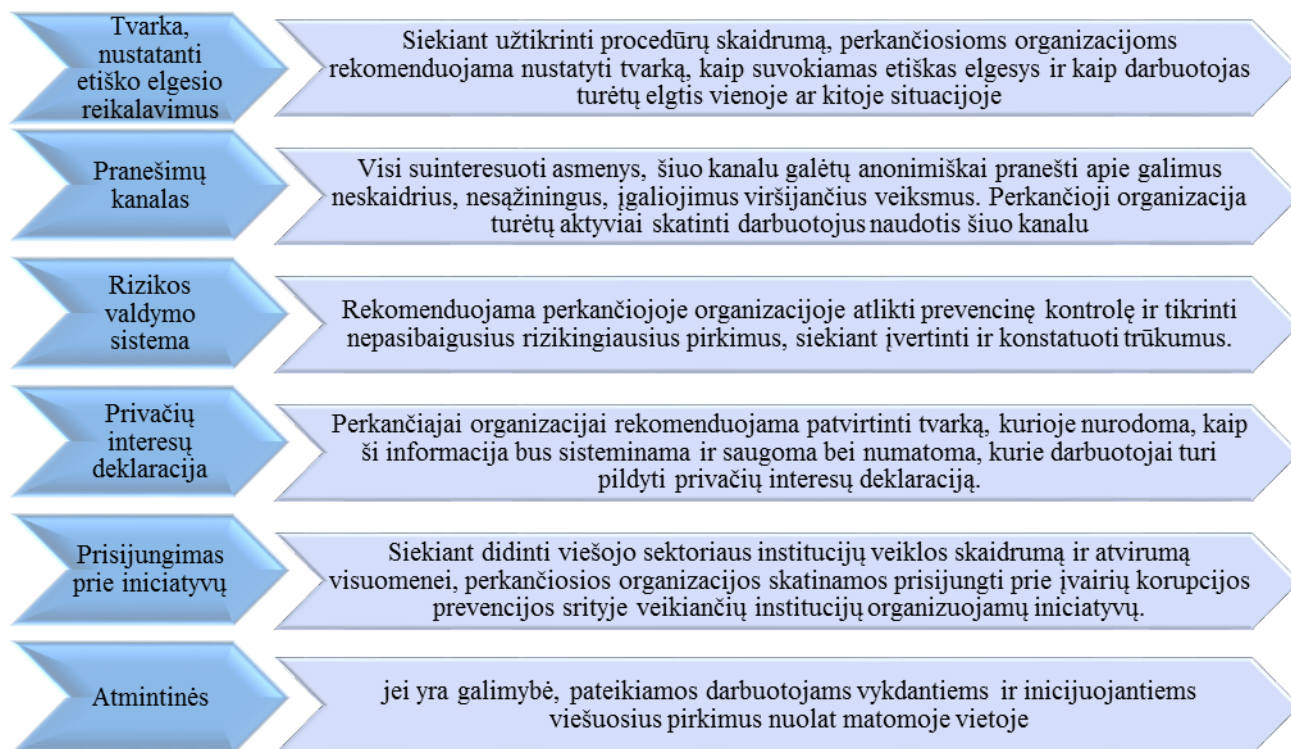
Lietuvoje, tiekėjai dažnai visą pasiūlyme esančią informaciją nurodo kaip konfidencialia, tačiau darbo autorės nuomone, tiekėjų dalyvaujančių viešuosiuose pirkimuose Lietuvoje, pasiūlymuose nurodyta informacija apie siūlomo gaminio gamintoją ar siūlomą modelį neturėtų būti laikytini konfidencialia informacija, nors dažnai tiekėjai šią informaciją nurodo kaip konfidencialią, motyvuodami tuo, kad tai komercinė paslaptis ir atskleista informacija gali padaryti žalos jų veiklai. Tačiau, darbo autorė nesutinka su tokiu motyvu, kadangi gamintojo pavadinimas ar siūlomas modelis neatskleidžia tiekėjo pagrindinių detalių apie siūlomo gaminio savikainą, kas ypač svarbu pačiam tiekėjui. O pavadinimo ar gamintojo nurodymas suteikia galimybes konkurentams įsitikinti ar siūlomas gaminytis atitiko pirkimo dokumentuose nustatytus techninės specifikacijos reikalavimus. Darbo autorės nuomonę, pagrindžia ir Viešųjų pirkimų tarnybos 2017 m. pateiktas išaiškinimas dėl konfidencialios informacijos, kuriame nurodyta, kad „konfidencialia informacija nelaikoma tokia informacija, kuri yra vieša pagal viešuosius pirkimus reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus, pavyzdžiui, pirkimo procedūrų ataskaitoje pateikiama informacija ir panašiai. Taip pat konfidencialia informacija neturėtų būti laikoma tokia informacija, kuri prieinama kiekvienam fiziniam ar juridiniam asmeniui įvairiais informacijos kanalais [...] Bendra taisyklė yra, kad tiekėjo siūlomos prekės pavadinimas (modelis, gamintojas) ir techninės specifikacijos (charakteristikos), siūlomos paslaugos pavadinimas ir paslaugų aprašymas (techninės specifikacijos, charakteristikos), ar darbų aprašymas negali būti laikomos konfidencialia informacija“ (VPT, 2017). Reikia atkreipti dėmesį, kad kokia tiekėjo nurodyta informacija yra konfidenciali ir ar ją galima atkleisti – sprendžia konfidencialumą nustatantis asmuo, dažniausiai tai – perkančiosios organizacijos viešųjų pirkimų specialistas arba viešojo pirkimo komisija, vykdanči pirkimo procedūras. Perkančiosios organizacijos bijodamos atskleisti tiekėjų pasiūlymuose nurodytą konfidencialią informaciją, dažniausiai tiekėjų pateiktus nepilnai argumentuotus paaiškinimus laiko tinkamais, siekiant išvengti bylinėjimosi su tiekėju teismuose.

Didelę reikšmę neskaidriems viešiesiems pirkimams turi glaudūs ryšiai tarp perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų. Kuo ilgiau palaikomi ryšiai tarp konkrečių tiekėjų ir perkančiųjų organizacijų, tuo jie tampa artimesni ir kitiems verslo subjektams laimėti vykdomų viešųjų pirkimų konkursus tikimybė mažėja. LR specialiųjų tyrimų tarnyba (2014) atkreipia dėmesį, kad „stiprūs ir tvirti vietos politikų ir verslininkų ryšiai nusistovi savivaldybėse, kuriose ilgą laiką dominuoja viena politinė jėga, todėl viešuosius pirkimus dažnai laimi tie patys juridiniai asmenys – neretai valdomi vietos tarybos narių”.

Viešųjų pirkimų tarnybos Etiško elgesio viešuosiuose pirkimuose gairėse, atkreipiamas dėmesys, kad „praktikoje susiduriama su viešojo pirkimo dalyvių neetiškais veiksmais dėl kurių nėra įgyvendinamas skaidrumo principas bei nukenčia viešasis interesas. Tam, kad etiškas elgesys taptų standartu, o procedūros būtų atliekamos sklandžiai, perkančiosios organizacijos turėtų imtis priemonių

aukštesniems skaidrumo standartams, tai yra didesnio viešumo ir atvirumo visuomenei, užtikrinti“ (VPT, 2017), todėl siekiant viešuosius pirkimus atlikti kokybiškai būtina laikytis etikos principų.

Viešųjų pirkimų tarnyba (2017), išskiria papildomas priemones, galinčias užtikrinti aukštesnius skaidrumo standartus, kurie pavaizduoti 12 paveiksle.

12 pav. Papildomos priemonės skaidrumo užtikrinimui (adaptuota pagal VPT, 2017)

Viešųjų pirkimų skaidrumui užtikrinti, remiantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 metų veiklos ataskaita, buvo parengti teisės aktų pakeitimai, rekomenduojantys perkančiosioms organizacijoms iš tiekėjų reikalauti teikti tik elektronines sąskaitas faktūras, taip pat perkančiosioms organizacijoms ir tiekėjams vykdant pirkimo sutartis laikytis aplinkos apsaugos, socialinės ir darbo teisės įpareigojimų, tarpusavyje komunikuoti tik elektroninėmis priemonėmis.

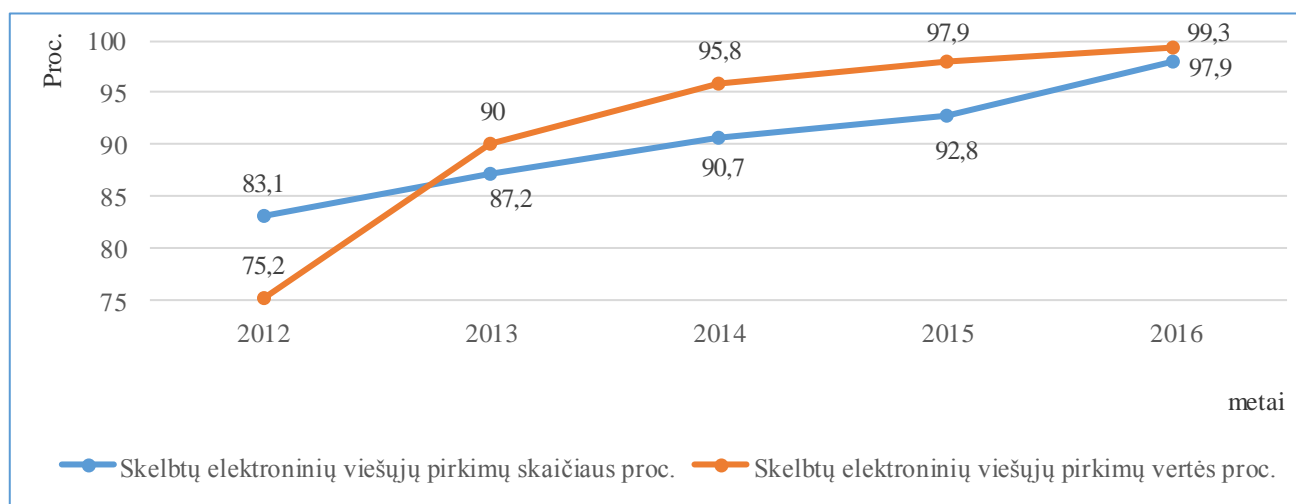
Apibendrinant galima teigti, kad skaidrumas būtinas siekiant išvengti korupcijos, tam tikrų asmenų diskriminavimui ir privilegijų teikimui kitiems asmenims, užkertant kelią piktnaudžiavimu valdžia. Visa tai įgyvendinant didėja visuomenės pasitikėjimas valdžios institucijomis.

4. elektroninių pirkimų vykdymas. Diegiant elektroninius viešuosius pirkimus, didėja viešųjų pirkimų efektyvumas ir skaidrumas, mažėja perkamų prekių, paslaugų ar darbų išlaidos, trumpėja procedūrų vykdymo trukmė, taip pat mažėja viešųjų pirkimų procedūrų organizavimo išlaidos, skatinamas viešųjų pirkimų viešumas ir konkurencija tarp tiekėjų. Miroslav ir kt. (2014) teigia, kad vykdant viešuosius pirkimus elektroniniu būdu sumažėja įsigijamų prekių paslaugų ar darbų kaina, didėja skaidrumas (p. 878). Briedienė (2017) teigia, kad „elektroninėmis priemonėmis siekiama,

kad viešiesiems pirkimams skiriamos lėšos būtų naudojamos teisėtai, ekonomiškai, efektyviai ir rezultatyviai“ (p. 167).

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. kovo 18 d. nutarimu Nr. 196 „Dėl viešųjų pirkimų vykdymo naudojantis centrinės viešųjų pirkimų informacinės sistemos priemonėmis“ perkančiosios organizacijos turi užtikrinti, kad prekių, paslaugų ir darbų viešieji pirkimai, vykdomi naudojantis Centrinės viešųjų pirkimų informacinės sistemos priemonėmis sudarytų ne mažiau kaip 50 procentų perkančiosios organizacijos viešųjų pirkimų bendros vertės.

Atsiradusi prievolė perkančiosioms organizacijoms vykdyti elektroniniu pirkimus, viešųjų pirkimų vykdymas per CVP IS auga. 2016 m. viešieji pirkimai įvykdyti CVP IS priemonėmis pasiekė net 99,3 proc. nuo bendros skelbtų viešųjų pirkimų vertės. 13 pav. pateikiama informacija, kaip per paskutinius penkerius metus išaugo elektroninių viešųjų pirkimų vykdymas per CVP IS.

13 pav. Viešieji pirkimai įvykdyti CVP IS priemonėmis 2012 – 2016 m., proc. (VPT, 2017)

Remiantis Viešųjų pirkimų tarnybos (2017) duomenimis, Centrinės viešųjų pirkimų informacinės sistemos priemonėmis 2016 metais įvyko 13 896 skelbti elektroniniai pirkimai, kurie sudarė 97,9 proc. bendro 2016 m. skelbtų pirkimų skaičiaus (14 198). Įvykusių skelbtų elektroninių pirkimų vertė 2016 m. siekė 3 476,9 mln. Eur. ir sudarė 99,3 proc. bendros 2016 m. įvykusių skelbtų pirkimų vertės (3 501,2 mln. Eur).

Svarbu atkreipti dėmesį, kad remiantis Pasaulio Banko skaičiavimais, nustatyta, kad viešuosius pirkimus vykdant elektroninėmis priemonėmis sutaupoma 6-13,5 procento nuo viešųjų pirkimų vertės. Atsižvelgiant į tai, reikalinga skatinti elektroninių viešųjų pirkimų vykdymą.

Į elektroninę erdvę perkeltos viešųjų pirkimų procedūros, tapo priemone, taupančia perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų lėšas, laiką, o informacija apie paskelbtus viešuosius pirkimus tapo prieinama visiems interneto naudotojams bet kuriuo paros metu.

Eremenaitė (2013), vertindama elektroninių viešųjų pirkimų brandą, akcentuoja: „Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų teisinėje bazėje būtina numatyti vadybinius elektroninių viešųjų pirkimų

sprendimus (pirkimo planavimas, komitetų sudarymas, perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų atsakomybės bei funkcijų apibrėžimas, komercinių pasiūlymų vertinimo procedūros detalizavimas, sutarčių vykdymo monitoringo užtikrinimas)“ (p. 578).

Vykdamas viešuosius pirkimus elektroniniu būdu supaprastėja visas viešųjų konkursų ciklas, padidėja skaidrumas, skatinama konkurencija. Procedūra tampa veiksmingesnė, įmonėms lengviau pasinaudoti rinkos teikiamomis galimybėmis. Popescu (2014), teigia, kad vykdamas elektroninius viešuosius pirkimus siekiama padidinti prieigą prie informacijos, pateikti informaciją skaidriau ir didinti valstybės tarnautojų atsakomybę (p. 13).

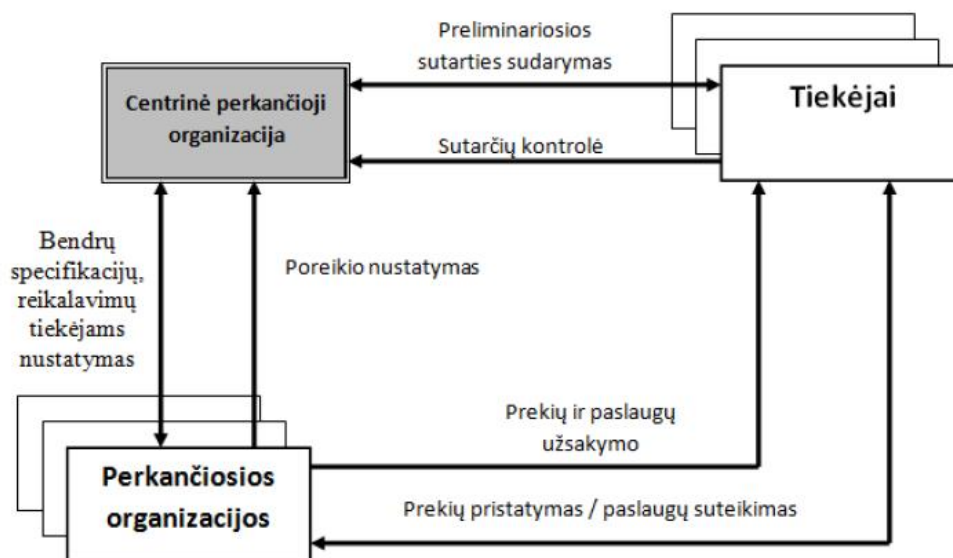
Lietuva suteikdama elektroninę prieigą prie viešųjų pirkimų duomenų padarė didelę pažangą viešųjų pirkimų vykdyme. Perkančiosios organizacijos privalo kiekvienais metais skelbti einamųjų metų pirkimų planus, ataskaitas internete. Tokiu būdu kontroliuojančios institucijos turi galimybę stebėti bei kontroliuoti tinkamą viešųjų pirkimų vykdymą. Popescu (2014), taip pat atkreipia dėmesį, kad naudojant elektronines priemones viešųjų pirkimų atlikimui, padidėja valdžios institucijų skaidrumas bei sumažėja administracine korupcija (p.13).

Centrinė viešųjų pirkimų informacinė sistema suteikia galimybę elektroniniu būdu skelbti pirkimo dokumentus, gauti pasiūlymus, bendrauti su tiekėjais, vykdyti vokų atplėšimo procedūras ir t. t. Ši sistema – tai puiki priemonė, leidžianti perkančiosioms organizacijoms visas procedūras susijusias su viešaisiais pirkimais perkelti į elektroninę erdvę, t. y. nuo pirkimo planų paskelbimo iki sutarčių sudarymo.

Elektroninius viešuosius pirkimus galima vykdyti ne tik per Centrinę viešųjų pirkimų informacinę sistemą, bet ir per Centrinę perkančiąją organizaciją.

Finansų ministerija siekdama supaprastinti viešųjų pirkimų tvarką bei taupyti valstybės biudžeto lėšas 2006 metų gruodžio 20 dieną inicijavo Centrinės perkančiosios organizacijos (CPO) sukūrimą, o nuo 2007 m. sausio 19 d. CPO pradėjo savo veiklą. Organizacijos tikslas – racionalaus lėšų ir administracinių išteklių naudojimo užtikrinimas vykdamas viešuosius pirkimus ir daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) pirkimus.

Šerpytis (2011) pateikia viešųjų pirkimų centralizavimo modelį (žr. 14 pav.).

14 pav. Viešųjų pirkimų centralizavimo modelis (Šerpytis, 2011)

Šerpytis (2011), teigia, kad Lietuvos viešųjų pirkimų centralizavimo modelis „yra panašus į tą, kuris naudojamas daugelyje viešuosius pirkimus centralizuojančių Europos šalių. Centrinė perkančioji organizacija sudaro technines specifikacijas ir viešųjų pirkimų procedūromis atrenka tiekėjus, su kuriais sudaroma preliminarioji sutartis“ (p. 98).

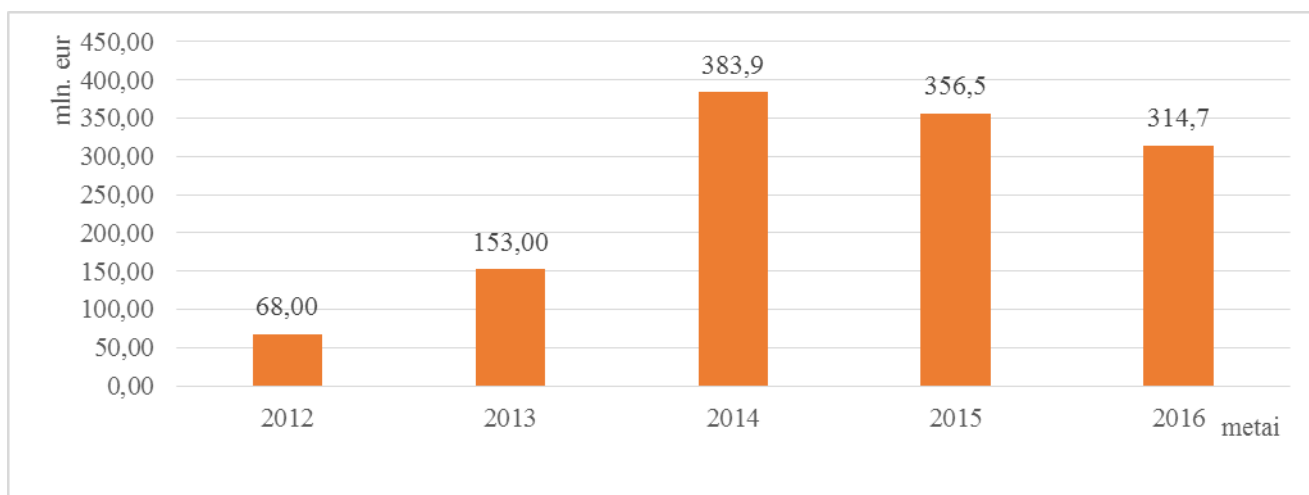
Vykdamas pirkimus per Centrinę perkančiąją organizaciją, perkančiosioms organizacijoms supaprastėja viešojo pirkimo procedūrų vykdymo procesas, t. y. nereikia ruošti pirkimo dokumentų, išskyrus paraišką prekėms, paslaugoms ar darbams įsigyti. Tai sutaupo perkančiųjų organizacijų laiką. Visas viešojo pirkimo procedūras įvykdo Centrinė perkančioji organizacija, o perkančiosioms organizacijoms belieka pasirašyti sutartis su tiekėjais. Labai svarbu, paminėti ir tai, kad vykdamas pirkimus per centrinę perkančiąją organizaciją iškyla problemų dėl sutarčių kontrolės nevykdymo, iškylančių problemų sprendimo operatyvumas ir kt. (Keränen, p. 200).

Tačiau vis dažniau pasigirsta perkančiųjų organizacijų nepasitenkinimas dėl CPO atliktų pirkimų, t. y. įsigytų prekių, paslaugų ar darbų, kokybės. Perkančiosios organizacijos dažnai nori atsisakyti pirkimų vykdymo per CPO, tačiau VPI numatyta prievolė „įsigyti prekių, paslaugų ir (ar) darbų iš centrinės perkančiosios organizacijos, jei numatomos įsigyti prekės, paslaugos ar darbai atitinka perkančiosios organizacijos poreikius ir perkančioji organizacija negali prekių, paslaugų ar darbų įsigyti efektyvesniu būdu racionaliai naudodama tam skirtas lėšas“ (VPI, 2017) suvaržo perkančiųjų organizacijų pasirinkimo laisvę. Šerpytis (2011) taip pat atkreipia dėmesį, kad „priverstinis centralizavimas labai paspartino centralizavimo plėtrą ir padidino CPO produktyvumą. Tačiau toks centralizavimas skatina perkančiąsias organizacijas centralizuoti ir tuos pirkimus, kurių centralizavimo nauda maža arba net dėl jo patiriama nuostolių. Taip pat tokio tipo centralizavimas neskatina CPO teikti kuo geresnes paslaugas, nes šių paslaugų paklausa garantuojama“ (p. 101).

Valdžios institucijos yra įsitikinusios, jog CPO užtikrina spartesnę viešųjų pirkimų centralizavimo plėtrą, viešieji pirkimai tampa efektyvesni, mažėja korupcija, taupo valstybės biudžeto lėšas, o Šerpytis (2011) teigia, kad „Lietuvos sprendimą centralizuoti viešuosius pirkimus valstybės lygiu galima vertinti, kaip pagrįstą. Spaudimui mažinti viešiesiems pirkimams skirtas išlaidas dėl ekonominės valstybės situacijos didėjant, motyvacija taupyti valstybės lėšas didėja [...] viešajam sektoriuje Lietuvoje esant gan vientisam, viešųjų pirkimų centralizavimas gali būti tinkamiausias instrumentas finansiniams sutaupymams pasiekti“ (p. 29)

Remiantis CPO pateikta informacija, šiuo metu CPO LT katalogu naudojasi 3 900 LR perkančiųjų organizacijų ir 588 tiekėjų, o tai sudaro beveik 50 proc. visų perkančiųjų organizacijų Lietuvoje. Viešųjų pirkimų atliekamų per Centrinę perkančiąją organizaciją naudojantis elektroniniu katalogu kitimas pavaizduotas 15 paveiksle.

„2016 m. per CPO LT pirko 2 243 perkančiosios organizacijos, kurios sudarė 20 892 sutartis už 314,7 mln. Eur“ (VPT, 2017).

15 pav. Užsakymų vertė naudojantis CPO LT elektroniniu katalogu 2012-2016 m., mln. Eur (VPT, 2017)

Lyginant 2012 – 2016 m. laikotarpį, daugiausia sutarčių buvo sudaryta 2014 m. – 383,9 mln. Eur., mažiausiai 2012 m. – 68,0 mln. Eur. Centralizuotų viešųjų pirkimų per CPO vertė daugiau nei dvigubai išaugo 2014 m. lyginant su 2013 m., tam įtakos turėjo nuo 2014 m. sausio 1 d. įsigalioję Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimai, pagal kuriuos perkančioji organizacija, privalo įsigyti prekes, paslaugas ar darbus iš CPO arba per ją, jei negali jų atlikti efektyvesniu būdu racionaliai naudodama tas skirtas lėšas, o sprendimą neatlikti CPO kataloge siūlomų prekių, paslaugų ar darbų pirkimo privalo motyvuoti. Pagal naujai išdėstytą viešųjų pirkimų įstatymo redakciją, pirkimų per CPO neprivaloma vykdyti, kai numatoma pirkimo sutarties vertė yra mažesnė kaip 10 000 Eur be PVM.

Kodėl svyruoja viešųjų pirkimų užsakymai per CPO, įvardinti sunku, tačiau pastebimos bendros augimo tendencijos, tam įtakos turi nuolat pildomas CPO elektroninis katalogas naujais pirkinių moduliais. LR valstybės kontrolės 2013 m. Valstybinio audito ataskaitoje „Centralizuoti viešieji pirkimai“ įvardijo galimas priežastis, kodėl perkančiosios organizacijos gali vengti vykdyti pirkimus per CPO:

- „nėra platesnės prekių specifikacijos;
- trūksta buitinių prekių asortimento;
- kai kurios prekės labai prastos, todėl jų reikia gerokai daugiau;
- perkančiosios organizacijos norėtų brangesnių bet kokybiškesnių prekių“ (Valstybinio audito ataskaitoje „Centralizuoti viešieji pirkimai“, 2013)

Svarbu paminėti tai, kad pirkimai atliekami per CPO didina viešųjų pirkimų skaidrumą. Sirvydis (2007) atkreipia dėmesį, kad „Centrinės perkančiosios organizacijos Europos šalyse buvo įsteigtos siekiant standartizuoti pirkimo procesus, trumpinti pirkimo procedūrų laiką, racionaliau naudoti lėšas, padaryti pirkimus skaidresnius ir stiprinti perkančiųjų organizacijų derybines galias“.

2015 metais atlikta analizė parodė, kad „Vyriausybei atsakingų institucijų ir įstaigų bendrųjų funkcijų atlikimo efektyvumas didėja, t. y. vis daugiau įstaigų centralizuoja bendrųjų funkcijų atlikimą (buhalterinės apskaitos, viešųjų pirkimų, turto valdymo ir kitas), o tai leidžia sumažinti personalo valdymo, turto valdymo, priežiūros ir kitas išlaidas“ (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 metų veiklos ataskaita, 2016).

Atlikusi literatūros šaltinių apžvalgą darbo autorė išskiria viešųjų pirkimų vykdymo Lietuvoje per Centrinę perkančiąją organizaciją privalumus ir trūkumus (žr. 3 lentelę).

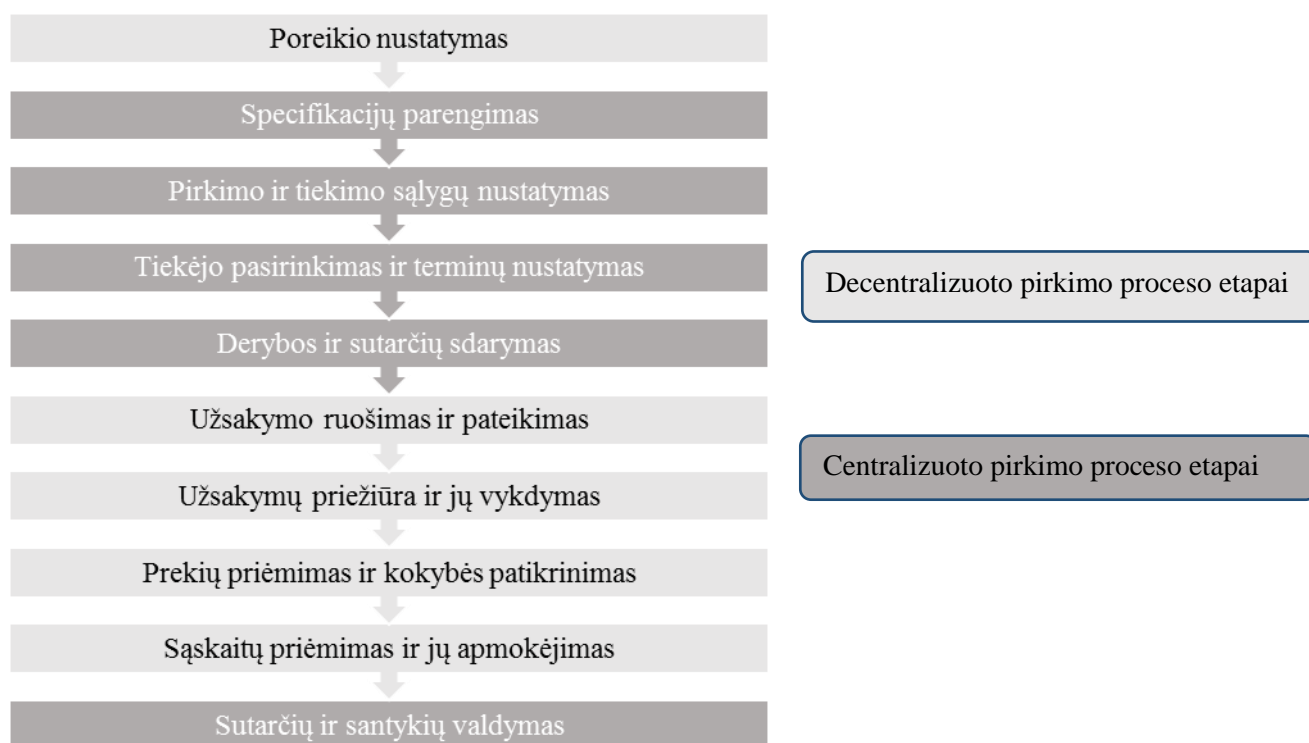
3 lentelė. Viešųjų pirkimų privalumai ir trūkumai, pirkimus vykdant per CPO (sudaryta autorės)

Privalumai	Trūkumai
Trumpas procedūrų atlikimo terminas	Dažnai prekės, paslaugos ar darbai yra prastos kokybės
Perkančiajai organizacijai nereikia atlikti pirkimo procedūrų (pirkimo dokumentų rengimas, pasiūlymų vertinimas ir kt.)	Ribotos prekių, paslaugų ar darbų techninės specifikacijos pasirinkimas
Minimali interesų konflikto (korupcijos) tikimybė, nes Perkančioji organizacija neįtakoja su laimėtojo paskelbimu susijusių sprendimų.	Prieš pardėdama pirkimą perkančioji organizacija nežino ar pakaks numatyto biudžeto prekėms, paslaugoms ar darbams įsigyti
Nesudėtingas CPO katalogo valdymas.	Iškyla rizika įvairiems konfliktams dėl gaunamų prekių ar paslaugų kokybės

Išskyrus 3 lentelėje viešųjų pirkimų vykdymo per Centrinę perkančiąją organizaciją privalumus ir trūkumus, pastebima, kad nors ir sutrumpėja bei palengvėja perkančiosioms organizacijoms viešųjų pirkimų procedūrų vykdymas per CPO, tačiau iškyla didžiausia grėsmė – įsigyti prekę, paslaugą ar darbus kurie netenkina perkančiųjų organizacijų poreikių, dėl ko, perkančiųjų organizacijų lėšos bus panaudotos neracionaliai.

Centralizuotų pirkimų tendencijos auga ne tik Lietuvoje bet ir daugumoje Europos Sąjungos šalių. Karjalainen'as (2009) teigia, kad centralizuotų pirkimų vykdymas auga tiek viešajame sektoriuje tiek ir privačiame. Organizacijos stengiasi apjungti kelis pirkimus į vieną, taip padidinant pirkimo apimtį ir sumažinant prekių įsigijimo kainą ir išlaidas joms įsigyti (p. 22), o Šerpytis (2011) atkreipia dėmesį, kad „pirkimų centralizavimas yra stimuliuojamas globalizacijos, standartizacijos procesų bei spaudimo nuolat mažinti išlaidas, iš kitos pusės, skirtingi galutinių vartotojų poreikiai, adaptacija bei būtinybė greitai reaguoti į situaciją lemia decentralizuotų pirkimų struktūrą“ (p. 31). Centralizuoti pirkimai reikšmingi didelėms organizacijoms. Kuo didesnė organizacija, tuo sunkiau kontroliuoti išlaidas tarp padalinių. Tačiau paskirsčius biudžeto dalį atskiriems padaliniais nebūtinai išlaidos bus efektyvesnės. Reikia atkreipti dėmesį, kad centralizavus pirkimus dažai sumažinami įmonės ar organizacijos kaštai, Šerpytis (2011) daro prielaidą, kad „kuo daugiau nutolusių padalinių turi organizacija, tuo centralizavimo ir decentralizavimo problema yra aktualesnė“ (p. 30).

Centralizuotų ir decentralizuotų pirkimų proceso etapai skiriasi. Perkančiosios organizacijos pasirinkdamos pirkimus vykdyti centralizuotai išvengia tam tikrų pirkimo proceso etapų (žr. 16 pav.).

16 pav. Centralizuotų ir decentralizuotų pirkimų proceso etapai (adaptuota pagal Karjalainen, 2009)

Perkančiosios organizacijos vykdydamos viešuosius pirkimus per Centrinę perkančiąją organizaciją išvengia specifikacijų rengimo, pirkimo procedūrų vykdymo, sutaupomas perkančiųjų organizacijų darbuotojų darbo laikas,

Dažniausiai centralizuotus pirkimus vykdo aukštą kvalifikaciją ir toje srityje patirties turintys darbuotojai, tai padidina pirkimo procedūrų skaidrumą, aiškumą, taip pat sumažėja pirkimo – pardavimo sutarčių skaičius, tenkantis vienai perkamai prekei ar paslaugai. Centralizuotiems

pirkimams dažnai suburiama darbuotojų komanda, kuri nuolat tobulinasi ir gilina žinias centralizuotų pirkimų srityje, tokiu būdu, perkančiosioms organizacijoms nereikia samdyti ekspertų tokiems pirkimams atlikti, tai pastebi ir Day'us (2002) kuris teigia, kad atliekant viešuosius pirkimus centralizuotai, personalas specializuojasi planuojant pirkimus, renkant ir analizuojant informaciją. Organizacijai turint „nuosavą“ aukštos kvalifikacijos komandą, pirkimai vykdomi efektyviau.

Atliekant pirkimus centralizuotai, sutaupomos organizacijos lėšos dėl didelio užsakymo vykdymo, tai pastebi ir Karjalainen'as (2009), kuris teigia, kad „pirkimų centralizavimas sumažina prekių ir paslaugų kainas dėl nuolaidos taikymo dideliems užsakymams“ (p. 23).

Atkreiptinas dėmesys, kad konkretūs didelės organizacijos padaliniai turi daugiau informacijos apie tai, kokių prekių, paslaugų jiems konkrečiai reikia, t. y. kokiomis savybėmis turi pasižymėti konkreti planuojama įsigyti prekė ar paslauga, o šios informacijos perdavimas pagrindiniam padaliniui dažnai neapsieina be nesusipratimų. Taip pat, reikia paminėti ir tai, kad vietiniai padaliniai turi sukaupę išsamesnės informacijos apie juos galinčius aptarnauti tiekėjus, jų finansinę būklę bei prekių ar paslaugų teikiamą kokybę, tai gali būti viena iš priežasčių – pirkimų decentralizavimui.

Decentralizavus pirkimus išskyla rizika – neefektyviam lėšų panaudojimui, kadangi vietiniai padaliniai gali pasirinkti tik vietinius tiekėjus, kas gali turėti įtakos įvairiems susitarimams, kyšininkavimui.

Darbo autorė, išskiria centralizuotų ir decentralizuotų viešųjų pirkimų trūkumus ir privalumus, kurie pateikiami 4 lentelėje:

4 lentelė. Centralizuotų ir decentralizuotų pirkimų privalumai ir trūkumai (sudaryta autorės)

Centralizuotų pirkimai	Decentralizuotų pirkimai
Privalumai	Privalumai
Sumažėja perkamos prekės ar paslaugos vieneto kaina.	Susikoncentruojama į tam tikro padalinio perkamų prekių, paslaugų ar darbų poreikius
Subūrus aukštos kvalifikacijos specialistus, pirkimai atliekami efektyviau, išvengiama klaidų	Aiškiai nustatoma kiekvieno darbuotojo ar padalinio atsakomybė
Mažesnė „susitarimų“ – korupcijos tikimybė	Aiškios informacijos apie produktą surinkimas
Trumpėja pirkimo procedūrų trukmė	Nuperkama geresnės kokybės prekės ar paslaugos
Informacinių technologijų plėtra	Konkretus padalinys atlieka aiškią pirkimų kontrolę
Nereikia saugoti ir kaupti papildomos dokumentacijos	Skatinamas vietinis smulkus ir vidutinis verslas
Mažėja organizacijų administracinės išlaidos (centralizuotus pirkimus atlieka pagrindinis organizacijos padalinys)	Dėl apimties paprastesnė / lengvesnė pirkimo sutarčių kontrolė
Trūkumai	Trūkumai
Dažnai prekių, paslaugų ar darbų kainos neatitinka kokybės	Didėja tikimybė įvairiems susitarimams bei korupcijai
Perkančiosios organizacijos praranda pirkimų kontrolę	Prekių, paslaugų ir darbų kainos išaugimo tikimybė, atsižvelgiant į mažesnės apimties padalinių poreikius
Nukenčia smulkus ir vidutinis verslas, negalintis įvykdyti masinių užsakymų, ribojama konkurencija	Ilgėja pirkimo procedūrų trukmė
Dėmesys skiriamas pagrindiniams organizacijos poreikiams, o ne padalinių poreikių tenkinimui.	Papildomos dokumentacijos rinkimas ir saugojimas

Didesni kaštai personalo išlaikymui (atlyginimai, kvalifikacijos kėlimas), kadangi reikalingi specialistai pirkimų administravimui
--

Įvertinus centralizuotų ir decentralizuotų viešųjų pirkimų vykdymo privalumus ir trūkumus, reikia pažymėti, kad tik centralizuoti arba tik decentralizuoti pirkimai ne visuomet yra optimaliausias perkančiosios organizacijos pasirinkimas. Šiuo metu dažnai yra pasirenkamas mišrus viešųjų pirkimų administravimas, nes tai leidžia išnaudoti centralizacijos efektyvumą ir decentralizacijos lankstumą.

2.4. Įstatyminės viešųjų pirkimų bazės pokyčių poveikis viešųjų pirkimų sistemos optimizavimui

Junevičius ir Ereminaitė (2011) analizuojantys viešųjų pirkimų tvarką ir viešųjų pirkimų efektyvumo didinimo galimybes, atkreipia dėmesį, kad „viešųjų pirkimų įstatyme pateiktas viešųjų pirkimų organizavimo ir įgyvendinimo procesas pernelyg standartizuotas“ (p. 45). Autoriai teigia, kad „viešųjų pirkimų įstatyminės bazės tobulinimas yra būtinas, kadangi viena iš korupcijos egzistavimo viešuosiuose pirkimuose priežasčių – Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo nelankstumas“ (p. 45). Juveničiui ir Ereminaitėi pritaria ir Briedienė (2017) kuri teigia, kad „viešųjų pirkimų įstatyminės bazės tobulinimas yra būtinas, kadangi viena iš skaidrumo problemų viešuosiuose pirkimuose priežasčių – Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo nelankstumas ir sudėtingumas“ (p. 173), tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad nuolat tobulinamas ir dažnai keičiamas viešųjų pirkimų įstatymas sukelia daug nepatogumų viešuosius pirkimus vykdančiesiems, dėl ko nukenčia viešųjų pirkimų efektyvumas, ne į kiekvieną įstatymo pakeitimą reikalinga įsigilinti, o tai atima daug laiko.

Darbo autorės nuomone, Viešųjų pirkimų įstatymas yra labai platus ir daugumos reikalavimų specialistai, atliekantys viešuosius pirkimus, nesupranta. Dažnai nežinoma kaip tinkamai juos taikyti arba stengiamasi juos „apeiti“, siekiant supaprastinti viešųjų pirkimų vykdymą.

Lietuvos Respublikos Seimas 2017 m. kovo 23 d. pritarė Viešųjų pirkimų įstatymo pataisoms ir pakeitimams, o 2017 m. kovo 30 d. priėmė Viešųjų pirkimų įstatymo pataisą ir patvirtino pakeitimus, kuriais numatoma tobulinti viešųjų pirkimų sistemą (Rudaitis, 2017). Seimo priimti pakeitimai ir pataisos įsigaliojo nuo 2017 m. liepos 1 d. Naujoje Viešųjų pirkimų įstatymo redakcijoje, buvo atlikta nemažai pakeitimų, siekiant supaprastinti viešųjų pirkimų vykdymą tiek perkančiosioms organizacijoms, tiek viešuosiuose pirkimuose dalyvaujantiems tiekėjams, siekiant viešųjų pirkimų sistemą padaryti tobulesne.

Remiantis darbo autorės darbine patirtimi ir jos nuomone, galima išskirti pagrindinius pakeitimus stabilizuojančius ir destabilizuojančius viešųjų pirkimų vykdymą perkančiosioms organizacijoms.

Stabilizuojantys pakeitimai:

1. Neįprastai maža kaina, kai pasiūlyme nurodyta prekių, paslaugų ar darbų kaina arba sąnaudos visais atvejais turi būti laikomos neįprastai mažomis, jeigu jos yra 30 ir daugiau procentų mažesnės už visų tiekėjų, kurių pasiūlymai neatmesti dėl kitų priežasčių ir kurių pasiūlyta kaina neviršija pirkimui skirtų lėšų, nustatytų ir užfiksuotų perkančiosios organizacijos rengiamuose dokumentuose prieš pradėdant pirkimo procedūrą, pasiūlytų kainų arba sąnaudų aritmetinį vidurkį. Iki viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo neįprastai maža kaina buvo laikoma kaina 15 proc. mažesnė nuo aritmetinio pasiūlymų vidurkio. Neįprastai mažos kainos apimties praplėtimas iki 30 proc. sudaro galimybę sumažinti pasiūlymų vertinimo procedūrų laiką. Iki pakeitimo dažnai pasitaikydavo atveju, kai tiekėjų pasiūlymų kainos buvo 15 proc. žemesnės už visų pirkimo dalyvių pasiūlymų aritmetinį vidurkį, todėl pirkimo vykdytojai privalėdavo prašyti tiekėjų pagrįsti neįprastai mažą pasiūlymo kainą, ko pasėkoje užsitęsėdavo pirkimo procedūrų laikas.

2. Trumpesni pirkimų terminai. Atvirojo konkurso vykdymo terminai – 35 dienos (jei elektroninis pirkimas – 30 d.) nuo skelbimo išsiuntimo iš Viešųjų pirkimų tarnybos dienos tarptautinio pirkimo atveju ir 12 dienų nuo paskelbimo CVP IS supaprastinto pirkimo atveju. Supaprastinto pirkimo atveju - 10 (jei elektroninis pirkimas – 9d.) dienų nuo paskelbimo CVP IS arba kvietimo patvirtinti susidomėjimą išsiuntimo tiekėjams dienos supaprastintų pirkimų atveju. Trumpesni terminai padeda įsigyti reikiamas prekes, paslaugas ar darbus greičiau.

3. Nekonfidencialumo prezumpcija. Pagal naujai priimtą įstatymą, konfidencialia informacija gali būti laikoma tik tiekėjo komercinė (gamybinė) paslaptis ir konfidencialieji pasiūlymų aspektai. Iki pakeitimo nebuvo įvardijama kas negali būti konfidenciali informacija, todėl tiekėjai dažnai tuo naudodavosi ir pasiūlyme nurodydavo visą esančią informaciją – konfidenciali.

4. Galimybė keisti sutartį. Naujoje įstatymo redakcijoje praplečiamas atvejų sąrašas, kai gali būti keičiamos viešojo pirkimo ir preliminariosios sutartys. Iki pakeitimo dėl sutarties keitimo reikėjo kreiptis į Viešųjų pirkimų tarnybą ir gauti jos sutikimą. Praplėstas sąrašas sudaro galimybę lengviau ir greičiau pakeisti neesmines sutarties sąlygas.

5. Konsultacijos ir bendravimas. Po įstatymo pakeitimo, perkančiosios organizacijos gali prašyti rinkos, nepriklausomų ekspertų, institucijų arba kitų rinkos dalyvių konsultacijų, tačiau jos negali iškreipti konkurencijos. Naujoje įstatymo redakcijoje įtvirtintas imperatyvus perkančiosios organizacijos su tiekėjais bendravimas ir keitimasis informacija tik naudojantis Centrinės viešųjų pirkimų informacinės sistemos priemonėmis. Pakeitimas sudaro perkančiosioms organizacijoms galimybes oficialiai konsultuotis su tiekėjais dėl planuojamų įsigyti prekių, paslaugų ar darbų specifikacijos. Dažnai perkančiosios organizacijos iki pakeitimo konsultuodavosi su tiekėjais neoficialiai, galimai sudarant sąlygas konkrečiam tiekėjui dalyvauti pirkime.

Destabilizuojantys pakeitimai:

1. Ekonominio naudingumo kriterijus. Aktualioje įstatymo redakcijoje apribotas pirkimų, kuriuos perkančiosios organizacijos gali vertinti pagal sąnaudų ar žemiausios kainos kriterijų, kiekis. Perkančioji organizacija privalės įvykdyti viešųjų pirkimų, vertinant pasiūlymus pagal kainos ar sąnaudų ir kokybės santykį. Tokių pirkimų per metus perkančiosios organizacijos privalės įgyvendinti ne mažiau kaip 30 proc. nuo bendros viešųjų pirkimų vertės (neįeina mažos vertės pirkimų vertės). Iki pakeitimo nebuvo nurodoma kiek proc. nuo bendros pirkimų vertės turi būti vertinama mažiausios kainos ar ekonominio naudingumo kriterijais. Pažymėtina, kad perkančiosioms organizacijoms trūksta metodinių nurodymų kaip tinkamai atlikti pirkimus pasirenkant šį vertinimo kriterijų. Girdimas dažnas darbuotojų dirbančių su viešaisiais pirkimais nepasitenkinimas, kad ruošiant pirkimo dokumentus, nurodant kriterijus kuriais bus vadovaujama vertinant pasiūlymus, bus reikalinga pasinaudoti ekspertų paslaugomis, taip iškeliant prekės, paslaugos ar darbų įsigijimo kainą.

2. „E. sąskaita“. Vykdamas pirkimo sutartis visi finansiniai dokumentai turi būti teikiami naudojantis informacinės sistemos „E. sąskaita“ priemonėmis, išskyrus kai pirkimo sutartys sudaromos žodžiu. Pastarasis pakeitimas sukels sunkumų tiek perkančiosioms organizacijoms, tiek tiekėjams: papildomą mokestinę naštą perkančiosioms organizacijoms bei papildomus laiko ir išteklių kaštus (suvedant kiekvieną sąskaitą į sistemą rankiniu būdu, įsigyjant papildomą programinę įrangą) tiekėjams. Tačiau šio reikalavimo įgyvendinimas, remiantis Europos Komisijos (2013) duomenimis, visose ES gali sutaupyti iki 2,3 mlrd. Eur.

3. Europos bendrasis viešųjų pirkimų dokumentas. Įstatyme apibrėžtas visiškai naujas Europos bendrasis viešųjų pirkimų dokumentas, kurį tiekėjas privalo pateikti perkančiajai organizacijai. Europos bendrasis viešojo pirkimo dokumentas yra tiekėjo deklaracija, preliminariai patvirtinanti, kad tiekėjas ir/ ar subjektai, kurių pajėgumais jis remsis dalyvaudamas viešajame pirkime, atitinka pirkimo dokumentuose jiems keliamus reikalavimus. Šis reikalavimas patogus tik tuo atveju jei pirkimas susideda iš vienos ar dviejų pirkimo dalių. Pašalinimo pagrindų nebuvimą ir kvalifikacijos atitikimą įrodančių dokumentų įstatymas perkančiasias organizacijas įpareigoja prašyti tik potencialaus laimėtojo, tačiau jei pirkimas susideda iš daug kaip 2 pirkimo dalių, atsiranda daugiau potencialių laimėtojų. Dėl kvalifikacijos reikalavimų neatitikimo, atmetus potencialų pirmos vietos laimėtoją, perkančioji organizacija turi prašyti antros vietos laimėtojo pateikti dokumentus ir t. t. tokiu būdu gali būti vilkinamos pirkimo procedūros. Tiekėjai kol kas šį dokumentą užpildo netinkamai, daro daug klaidų.

Pažymėtina, kad išvadas apie Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimų efektyvumą bus galima daryti tik po kurio laiko, įstatymą taikant praktikoje. Tik perkančiosioms organizacijoms įsisavinus naujojo įstatymo nuostatas bus galima atsakyti į klausimą, ar pakeitimai bei naujovės palengvino perkančiųjų organizacijų viešųjų pirkimų vykdymo naštą.

Reikia pripažinti, kad Viešųjų tarnyba deda pastangas siekdama palengvinti viešųjų pirkimų vykdymą perkančiosioms organizacijoms ir tiekėjams. Tarnyba vykdo įvairias apklausas, atlieka prevencinius patikrinimus, teikia konsultacijas raštu, savo tinklapyje skelbia mokymų medžiagą įvairia tematika. Tačiau, ar pastarosios pastangos tenkina perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų lūkesčius, atsakyti gali tik su viešaisiais pirkimais dirbantys specialistai.

Dažnas su viešaisiais pirkimais dirbantis specialistas sutiktų, jog viešųjų pirkimų įstatymą kuria ir keičia teoretikai, bet ne praktikai. To pasekmė – sunkiai praktikoje įgyvendinamas ir spragų pilnas teisinių nuostatų rinkinys. Taip pat pažymėtina, kad nelogiškų ir sunkiai suvokiamų sprendimų neretai pasitaiko ir Viešųjų pirkimų tarnybos atliktų tyrimų išvadose. Juntamas diskusijos tarp įstatymo kūrėjų ir praktikų, vykdančių viešuosius pirkimus, stygius. Tačiau šioje vietoje taip pat svarbu paminėti ir tai, kad praktikai paprastai nerodo didelės iniciatyvos pasiūlymams, dėl vieno ar kito pakeitimo, teikti.

3. VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ SISTEMOS OPTIMIZAVIMO PERKANČIOSIOS ORGANIZACIJOS POŽIŪRIU TYRIMO METODOLOGIJA

Antroje darbo dalyje buvo apžvelgti ir aprašyti viešųjų pirkimų teoriniai ir praktiniai aspektai problemoms nustatyti ir jas galimai pašalinti. Tyrimui atlikti buvo pasirinktas **empirinio tyrimo metodas** – ekspertinis vertinimas, kurio metu siekiama išsiaiškinti ekspertų nuomonę apie viešųjų pirkimų sistemos problematiką ir jos optimizavimą. Išanalizavus ekspertinio vertinimo rezultatus, bus sukuriamas viešųjų pirkimų sistemos optimizavimo modelis optimizuojantis dabartinę viešųjų pirkimų sistemą.

Darbo autorei pirmoje ir antroje darbo dalyse nustatytos problemos ir galimi sprendimo būdai labai pažystami darbinėje veikloje, todėl labai svarbi tyrimo eiga ir gauti jo rezultatai, kadangi tikimasi gautus rezultatus panaudoti ir darbo autorės darbinėje veikloje.

Darbo autorė yra įsitikinusi, kad pasirinktas tyrimo metodas – ekspertinis vertinimas, yra pats tinkamiausias tiriant viešųjų pirkimų sistemos optimizavimo galimybes, kadangi jo metu gaunami rezultatai atitinka realybę, o susistemintus gautą informaciją, gaunami aiškūs rezultatai bei pateikiamos išvados ir rekomendacijos viešųjų pirkimų sistemos optimizavimui. Pasak Kardelio (2002) „kokybinių tyrimų skiriamųjų bruožų analizė, atlikta remiantis įvairiais šaltiniais, leidžia jį apibūdinti kaip sistemingą, nestruktūrizuotą atvejo ar individų grupės, situacijos ar įvykio tyrimą natūralioje aplinkoje, siekiant suprasti tiriamuosius reiškinius bei pateikti interpretacinį, holistinį jų paaiškinimą“ (p. 105). „Kokybinis tyrimas apima atvejo (angl. *Case*) tyrimą, gyvenimo istoriją, stebėjimo, istorinius, sąveikos, vizualinius ir kitokius tekstus (objektus), kurie aprašo įprastinius ir probleminius individų gyvenimo momentus ir reikšmes“ (Luobikienė, 2010, p. 50). Kardelis (2007) apibendrindamas kitų teoretikų idėjas, teigia, kad kokybiniai tyrimai nebūdami priklausomi nuo hipotezių, pasižymi lankstumu ir duomenų indukcine analize. Lankstumas apibūdina kokybinį tyrimą kaip nestruktūrizuotą, neturintį standartinės tyrimo struktūros, tinkančios bet kuriai tiriamai aplinkai.

Apžvelgus įvairių autorių mokslinius straipsnius ir įvairių organizacijų atliktus tyrimus, kuriais buvo bandoma nustatyti problemas susijusias su viešųjų pirkimų vykdymu, buvo atkreiptas dėmesys, kad daugumoje tyrimų įvardijama opiausia viešųjų pirkimų vykdymo problema – korupcija. Tyrimo metu bus bandoma išsiaiškinti, kokios priežastys lemia neskaidrius viešuosius pirkimus ir siekiama identifikuoti viešųjų pirkimų sistemos optimizavimo galimybes perkančiosios organizacijos požiūriu.

Tyrimo objektas – viešųjų pirkimų sistema.

Tyrimo tikslas – atliktus empirinį tyrimą, identifikuoti viešųjų pirkimų sistemos optimizavimo veiksnius, padėsiančius perkančiosioms organizacijoms atlikti viešuosius pirkimus skaidriau ir

efektyviau bei sukurti viešųjų pirkimų sistemos modelį lengvesniam ir patogesniam viešųjų pirkimų vykdymui. Tyrimo tikslui pasiekti, buvo išskelti šie **uždaviniai**:

1. apklausti viešųjų pirkimų ekspertus ir išsiaiškinti su kokiomis problemomis dažniausiai susiduriama vykdant viešuosius pirkimus;
2. remiantis ekspertinio vertinimo rezultatais identifikuoti galimus viešųjų pirkimų sistemos optimizavimo problemų sprendimo būdus;
3. sukurti viešųjų pirkimų sistemos optimizavimo modelį remiantis ekspertinio vertinimo metu gautais rezultatais.

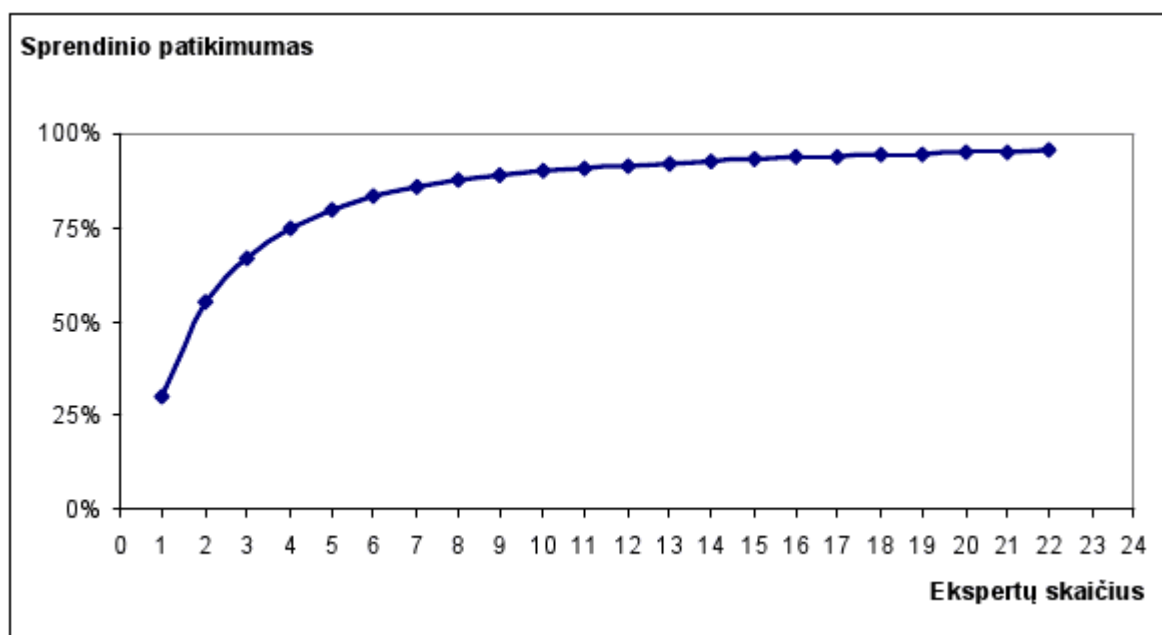
Tyrimo laikas – 2017 m. rugsėjo – lapkričio mėn.

Tyrimo imtis. Siekiant sužinoti ekspertų dirbančių viešųjų pirkimų srityje nuomonę apie viešųjų pirkimų sistemą ir jos optimizavimo galimybes, ekspertinio vertinimo anketos buvo išsiųstos įvairių įstaigų darbuotojams. „Ekspertas – asmuo, kuris dėl savo profesinės arba gyvenimo patirties turi didžiausią kompetenciją ir patikimiausią bei pakankamai išsamią informaciją apie tiriamą problemą“ (Tidikis, 2003). Viena iš svarbiausių ekspertų savybių – kompetencija, todėl ekspertams keliami reikalavimai, susiję su kompetencija ir patirtimi viešųjų pirkimų srityje. Kaip teigia Rudzikienė (2005) „Ekspertų apklausai sudaroma specialistų grupė. Ekspertų apklausos metodas taikomas, kai problemai ar situacijai įvertinti reikia specialių žinių, pavyzdžiui, įvairių institucijų veiklai įvertinti[...] Ekspertai turėtų būti objektyvūs ir beveik vienodos kompetencijos“ (p. 15). Tyrime ekspertu laikoma asmuo turintis ne mažesnę nei 3 metų darbo patirtį viešųjų pirkimų srityje.

Tyrimo eiga. Išanalizavus viešųjų pirkimų mokslinę literatūrą, apžvelgus Lietuvos ir kitų Europos Sąjungos šalių įvardijamas problemas su kuriomis susiduriama vykdant viešuosius pirkimus, buvo paruošta ekspertinio vertinimo anketa. Ši anketa 2017 m. rugsėjo 20 d. elektroniniu paštu buvo išsiųsta 27 – iems adresatams. „Tikslinės grupės formavimo atveju tyrėjas į formuojamą grupę įtraukia asmenis, kurie, jo manymu, yra tipiškiausi tiriamojo požymio atžvilgiu. Kitais žodžiais tariant, tyrėjas formuoja grupę, priklausomai nuo savo specifinių tikslų (pavyzdžiui, grupę asmenų, sergančių kokia nors liga, arba nepažangių mokinių grupę)“ (Kardelis, 2007, p. 326). Adresatai buvo pasirinkti pagal: įstaigas atliekančias viešuosius pirkimus, vykdančias viešųjų pirkimų kontrolę, kuriančias viešųjų pirkimų politiką. Siekiant sužinoti ir verslo atstovų nuomonę apie viešųjų pirkimų sistemą, anketos elektroniniu paštu buvo išsiųstos į įmones, kurios teikia pasiūlymus konkursams laimėti. Užpildytas anketas respondentai turėjo pateikti iki 2017 m. lapkričio 6 d. Anketų su pažymėtais atsakymais gauta – 17 – ka.

Pasak Kardelio (2002) „socialiniuose moksliniuose darbuose paprastai pasirenkamas 95 proc. patikimumas“ (p. 117). Baležentis ir Žalimaitė (2011) teigia, kad „nustatant priimtina ekspertų skaičių, vadovaujamosi metodologinėmis prielaidomis, suformuluotomis klasikinėje testų teorijoje, kurioje teigiama, jog agreguotų sprendimų patikimumą ir priimančių sprendimą (šiuo atveju ekspertų) skaičių

sieja greitai gėstantis netiesinis ryšys. Įrodyta, jog agreguotų ekspertinių vertinimų moduluose su vienodais svoriais nedidelės ekspertų grupės sprendimų ir vertinimų tikslumas nenusileidžia didelės ekspertų grupės sprendimų ir vertinimų tikslumui“ (p. 24) (žr. 17 pav.).

17 pav. Ekspertų vertinimų standartinio nuokrypio priklausomybė nuo ekspertų skaičiaus (Rudzikienė, 2005)

Tyrimo anketinės apklausos metu gautų duomenų apdorojimui buvo panaudota SPSS ir MS Excel programos.

Anketą sudarė 17 – ka uždarų klausimų su galimais atsakymais (žr. 2 priedą). Klausimai buvo formuluojami išanalizavus mokslinę literatūrą, apžvelgus viešųjų pirkimų sistemą optimizuojančius ir deoptimizuojančius veiksnius.

4. VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ SISTEMOS OPTIMIZAVIMO PERKANČIOSIOS ORGANIZACIJOS POŽIŪRIU TYRIMO REZULTATAI IR DISKUSIJA

Tiriamoji dalis remiasi trečioje darbo dalyje pateikta tyrimo metodologija. Laikantis metodologijoje pateiktų tyrimo instrumentų atliekama statistinė gautų duomenų analizė. Duomenys analizuojami pasitelkiant statistinę programą, nagrinėjant skirtingas tam tikrų duomenų sąveikas. Pirmiausiai ištiriamas duomenų tinkamumas ir suderinamumas tarpusavyje, vėliau pereinama prie tolesnio duomenų panaudojimo siekiant gauti reprezentatyvius tyrimo rezultatus. Statistinio tyrimo metu gauti rezultatai leidžia suformuoti tyrimo išvadas ir atlikti galutinius viešųjų pirkimų sistemos optimizavimo modelio formavimo veiksmus.

4.1. Viešųjų pirkimų sistemos optimizavimo ekspertinis vertinimas

Tyrimas atliekamas pasitelkus ekspertinio vertinimo metodą. Ekspertai, susiję su viešųjų pirkimų procedūromis vertina jas pagal iš anksto pateiktą klausimyną. Jį sudaro 17 – a klausimų, kurie yra bendrojo ir tikslinio pobūdžio. Anketų su pažymėtais atsakymais buvo gauta iš 17 – kos respondentų, dalyvaujančių viešųjų pirkimų procedūrose kaip viešųjų pirkimų vykdytojai, prižiūrėtojai. Didžiausias į klausimyną atsakiusių ekspertų skaičius priskirtas viešųjų pirkimų dalyvių grupei, tyrimo metu pavyko pritraukti ir viešųjų pirkimų priežiūros ir rengimo atstovų. Tyrimo metu gauta informaciją leis sudaryti reprezentatyvų viešųjų pirkimų sistemos optimizavimo modelį, kuris gali būti taikomas kitų praktinių tyrimų metu. Kai kurių klausimų atveju respondentai pateikė kelis atsakymų variantus, tai atitinkamai keičia ir viso tyrimo konjunktūrą.

Atsakymams interpretuoti pasitelkiama statistinė *SPSS (angl. Statistical Package for the Social Sciences)* programa. Į ją perkelti apklausos metu gauti anketiniai duomenys, vėliau atlikti jų apdorojimo veiksmai. Apdorojimo metu buvo laikomasi apklausos duomenų analizei būdingų principų. Apklausos duomenys ištirti įvairiais pjūviais, vertinant tiek iš anketų gautus rezultatus, tiek respondentų tarpusavio sąsajas. Atsakymo variantų į klausimus buvo nuo 4 iki 10, tai lėmė bendrų tyrimo rezultatų interpretavimą. Tam tikrų atsakymų reikšmės buvo susietos tarpusavyje, siekiant išsiaiškinti viešųjų pirkimų problematiką ir tobulinimo galimybes. Gauta anketinė informacija leido išryškinti pagrindines viešųjų pirkimų sistemos spragas jos dalyvių ir prižiūrėtojų požiūriu. Tyrimo metu duomenys nagrinėjami pagal du peržiūros būdus – duomenų peržiūrą (*angl. Data View*) ir kintamųjų peržiūrą (*angl. Variable view*).

Suvedus duomenis pagal abu peržiūros būdus galima pereiti prie tiriamųjų veiksmų. Pirmiausiai ištiriamas duomenų tinkamumo laipsnis tolimesniems tyrimams. Tikslui pasiekti apskaičiuojamas *Cronbach alfa* koeficientas. Koeficientui gauti įvertinami visi klausimų ir atsakymų duomenys, gauti

klausimyno pateikimo metu. Laikoma, kad daugiau kintamųjų, tuo rodiklio reikšmė yra aukštesnė. Tai leidžia gauti labiau reprezentatyvius tyrimo rezultatus. Esant mažesniai rodiklių skaičiui, būtina atlikti gilesnius tyrimus ir išsiaiškinti duomenų atitikimo galimybes. 5 lentelėje pateikiama susisteminta informacija apie *Cronbach alfa* koeficiento reikšmę.

5 lentelė. Cronbach alfa koeficiento reikšmė viešųjų pirkimų sistemos tyrimo atveju

Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,175	,001	17

Lentelėje įvertinta *Cronbach alfa* koeficiento reikšmė ir išvestinė *Spearman-Brown* padidinto patikimumo koeficiento reikšmė. Jei pastarojo rodiklio reikšmė artima *Cronbach alfa* koeficiento reikšmei, tai reiškia, kad atsakymų į atskirus klausimus dispersijos yra panašios. Šiuo atveju matyti, kad rodiklio reikšmė yra žema, o abiejų rodiklių reikšmė nėra panaši. Tai galima sieti su sąlyginai nedideliu į klausimyno anketą atsakiusių respondentų skaičiumi. Tolesnė veikslių seka yra susijusi su duomenų tikrinimu kitais duomenų analizavimo būdais – susiejant klausimus tarpusavyje, ieškant logiškų ir statistiškai susijusių ryšių.

Išnagrinėjus *Reliability Statistics* lentelės duomenis, pereinama prie kitų bendrųjų duomenų nagrinėjimo. 6 lentelėje pateikiamas koreliacijos koeficiento tarp visų atsakymų į klausimus porų vidurkis, mažiausia ir didžiausia reikšmės, kiti aktualūs rodikliai. Pateikti rodikliai yra santykiniai ir gauti skaičiavimų metu, perskaičiuojant visus ekspertų pateiktus atsakymų variantus pagal programinę metodologiją.

6 lentelė. Bendrosios statistikos rodiklių analizė

Summary Item Statistics							
	Mean	Minimum	Maximum	Range	Maximum / Minimum	Variance	N of Items
Inter-Item Correlations	,000	-,705	,588	1,293	-,834	,080	17

Matyti, jog minimali ir maksimali reikšmė klausimyne reikšmingai skiriasi. Tai rodo, kad ekspertų nuomonės išsiskyrė kalbant apie viešųjų pirkimų procesus. Tai buvo nulemta klausimyno specifikos ir plataus apklaustų suinteresuotų asmenų spektro. Dėl duomenų specifikos vidurkio įvertinimas tapo sudėtingu, tuo tarpu kiti rodikliai atitinka bendrines vertinimo rekomendacijas. Tai leidžia imtis tolimesnių tiriamųjų veikslių, paremtų atskirų klausimų analize.

Vėliau tiriama kintamųjų aprašomoji statistika. Aprašomosios statistikos tikslas – ištirti duomenų tinkamumą tyrimams ir išvadų atlikimui. Tuo pačiu informacija aprašoma koncentruotai, aiškiai ir suprantamai. Šis tyrimo etapas susijęs su atskirų, aktualių klausimų analize. Klausimai nagrinėjami atskirai, arba greta, sutelkiant jų duomenis ir darant atitinkamas išvadas. Pirmiausiai atliekama klausimo *Įvertinkite viešųjų pirkimų sistemos efektyvumą nuo 1 iki 10 balų* statistinė analizė. Klausimas pasirinktas dėl aiškaus atsakymo išreiškimo skaitine forma. 7 lentelėje pateikta statistinė klausimo analizė įvertinus pasitikėjimo intervalą.

7 lentelė. Klausimo „Įvertinkite viešųjų pirkimų sistemos efektyvumą nuo 1 iki 10 balų“ aprašomoji statistinė analizė

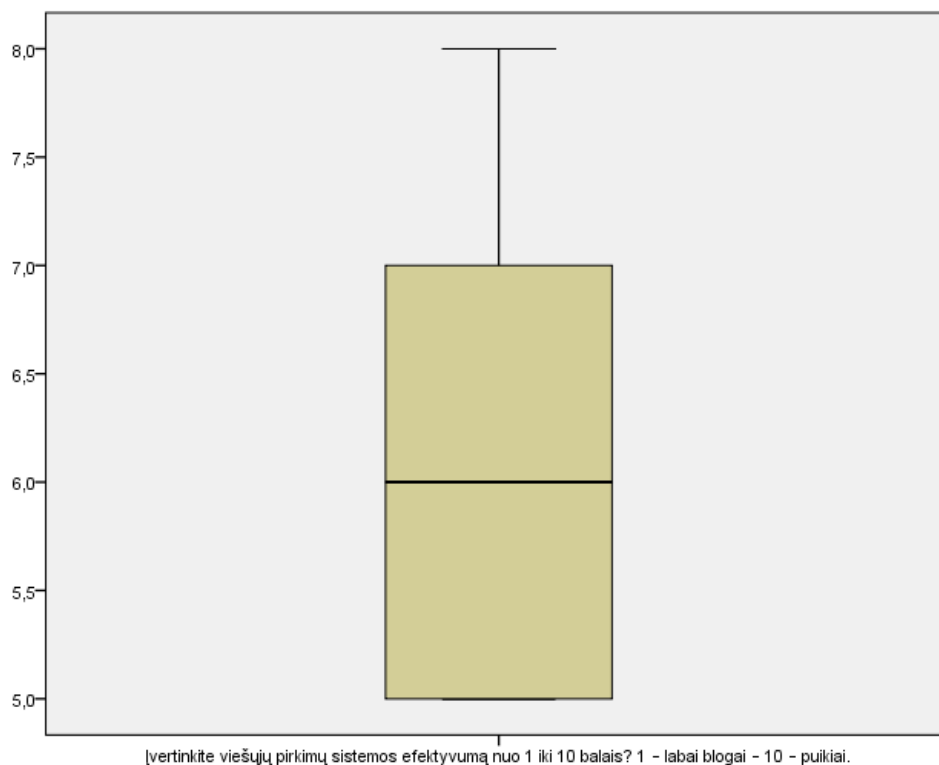
Descriptives				
		Statistic	Std. Error	
Įvertinkite viešųjų pirkimų sistemos efektyvumą nuo 1 iki 10 balų? 1 – labai blogai – 10 – puikiai.	Mean	5,94	,264	
	95% Confidence Interval for Mean	Lower Bound	5,38	
		Upper Bound	6,50	
	5% Trimmed Mean	5,88		
	Median	6,00		
	Variance	1,184		
	Std. Deviation	1,088		
	Minimum	5		
	Maximum	8		
	Range	3		
	Interquartile Range	2		
	Skewness	,789	,550	
	Kurtosis	-,669	1,063	

Aukščiau pateiktoje lentelėje matyti pagrindiniai su iškeltu klausimu ir gautais atsakymais susiję statistiniai skaičiavimai. Nagrinėjimo metu pasirinktas pasiklovimo intervalas, siekiant gauti tikslesnius bendruosius apklausos rezultatus. Gauti rezultatai rodo, kad su 95 proc. garantija (pasiklovimu) galima teigti, kad tarp apklaustųjų viešųjų pirkimų dalyvių, viešųjų pirkimų sistemos efektyvumas yra vertinamas intervale nuo 5,38 iki 6,50. Tai rodo, kad viešųjų pirkimų sistemos efektyvumas vertinamas tik kiek daugiau nei vidutiniškai. Toks rezultatas leidžia daryti išvadas, kad tiek viešųjų pirkimų dalyviai, tiek juos kontroliuojantys asmenys šioje struktūroje mato spragų ir tobulinimo galimybių.

7 lentelėje pateiktus rezultatus papildo ir 18 paveiksle pateikta informacija apie analizuojamą klausimą. Histogramoje grafiškai perteikiama respondentų suteikta informacija – matomas vidurkis ir prieš tai nepateikta reikšmė – aukščiausias viešųjų pirkimų sistemos įvertinimas. Paveiksle nėra išskirčių, todėl tai leidžia teigti, kad visų ekspertų atsakymai svyruoja panašiam intervale. Vertinant

bendrą ekspertų nuomonę vidurkio požiūriu, ekspertų nuomonė svyruoja ties 6 iš 10 balų. Tai dar kartą patvirtina viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo poreikį ir būtinybę. Aukščiausias suteiktas balas yra 8, todėl net optimistiniu atveju laikoma, kad viešųjų pirkimų sistemai galima stipriau pasitempti.

18 pav. Klausimo „Įvertinkite viešųjų pirkimų sistemos efektyvumą nuo 1 iki 10 balų“ rezultatų pateikimas histogramoje

Stebint reikšmių pasiskirstymą pagal atsakymų variantus (žr. 8 lentelę) matyti, jog beveik pusė apklaustųjų viešųjų pirkimų sistemos efektyvumą vertina vos vidutiniškai. Tai rodo, jog didžioji dalis apklaustųjų, kurių pagrindą sudaro viešųjų pirkimų sistemos naudotojai, susiduria su sunkumais siekdami dalyvauti viešuosiuose pirkimuose. Tai trukdo efektyviai vykdyti viešuosius pirkimus, vykdyti ekonominę veiklą bei vystyti verslą. Vos du apklaustieji viešųjų pirkimų sistemą vertino gerai, o tai leidžia daryti tikimybę, kad jie yra susiję su viešųjų pirkimų sistemos vystymu ar palaikymu. Tokiam atvejui egzistuojant, neišvengiama subjektyvios nuomonės.

8 lentelė. Klausimo „Įvertinkite viešųjų pirkimų sistemos efektyvumą nuo 1 iki 10 balų“ aprašomoji statistiniai rezultatai

Įvertinkite viešųjų pirkimų sistemos efektyvumą nuo 1 iki 10 balais? 1 – labai blogai – 10 – puikiai.					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	5	8	47,1	47,1	47,1
	6	4	23,5	23,5	70,6
	7	3	17,6	17,6	88,2
	8	2	11,8	11,8	100,0
	Total	17	100,0	100,0	

Tolesniame tyrimo etape klausimų grupės yra nagrinėjamos atskirai. Du klausimai yra suliejami tarpusavyje ir statistinių rezultatų suma leidžia daryti išvadas apie viešųjų pirkimų sistemos veikimo principus, problemas ir tobulinimo galimybes. Parinktos aktualiausių klausimų poros, pagal kurias bus atliktas ekspertų pateiktų duomenų vertinimas ir interpretavimas. Statistiškai nagrinėjami ne visi klausimai, o tik tie, kurie leidžia daryti aktualias išvadas ir pasitarnaus formuojant viešųjų pirkimų sistemos optimizavimo modelį.

Pirmiausiai atliekama klausimų „Kokiu būdu atliekant viešuosius pirkimu susiduriama su didžiausiais sunkumais“ ir „Vykdant viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai iškyla problemų dėl“ sąlyčio analizė. Subendrinant duomenis ieškoma kompleksinių atsakymų. Visa klausimų analizės medžiaga pateikta 3 priede. 9 lentelėje pateiktas klausimų sąveikos statistinio nagrinėjimo fragmentas. Pateiktoje lentelėje matyti, kad tie subjektai, kurie dalyvauja supaprastintame atvira viešųjų pirkimų konkurse arba vykdo supaprastintus atvirus konkursus (25,0 proc.) susiduria su sunkumais, sąlygotais viešųjų pirkimų atstovų kompetencijos stokos. Taip pat net 66,7 proc. respondentų, kurie teigė, kad viešųjų pirkimų specialistai stokoja kompetencijos, tuo pačiu nurodė susiduriantys su problemomis dalyvaujant supaprastintame viešųjų pirkimų konkurse. Tai leidžia išvelgti šių problemų šaltinį – didinant viešųjų pirkimų specialistų kompetenciją, būtų išvengiama sunkumų taip pat verslo subjektams dalyvauti supaprastintuose konkursuose būtų paprasčiau. Taip pat būtų pasiekta sinergija – supaprastinus dalyvavimo sąlygas įmonė gautų ekonominę naudą, kurią galėtų iškleisti ateities sandoriuose. Tai galutinai leistų įmonėms įsitvirtinti rinkoje ir nuosekliai stiprėti.

9 lentelė. klausimų „Kokiu būdu atliekant viešuosius pirkimu susiduriama su didžiausiais sunkumais“ ir „Vykdant viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai iškyla problemų dėl“ sąlyčio analizės fragmentas

		Vykdant viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai iškyla problemų dėl:	
Kokiu būdu atliekant viešuosius pirkimu susiduriama su didžiausiais sunkumais:	Supaprastintame atvira konkurse	viešųjų pirkimų specialistų kompetencijos stokos vykdančiam viešuosius pirkimus	
		Count	2
		% within Kokiu būdu atliekant viešuosius pirkimu susiduriama su didžiausiais sunkumais:	25,0%
		% within Vykdant viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai iškyla problemų dėl:	66,7%
		% of Total	11,8%

Sekančiame etape atliekama klausimų „Kokiu būdu atliekant viešuosius pirkimu susiduriama su didžiausiais sunkumais“ ir „Ar efektyviam viešųjų pirkimų atlikimui, reikalingas viešųjų pirkimų vidaus auditas?“ sąlyčio analizė. Šių klausimų sąveikos rezultatai leis išaiškinti, ar vidaus auditas gali būti vienas iš nepatenkinamos situacijos viešuosiuose pirkimuose sprendimo variantų. Pilna šių klausimų sąveikos analizė pateikta 4 priede. Kai viešųjų pirkimų dalyviai dalyvauja atvira konkurse, jie labiausiai pasisako už bent kasmetinį auditą. Tai liudija 10 lentelėje pateikti modeliavimo duomenys. Jie leidžia teigti, kad auditas galėtų būti vienas iš variantų didinant viešųjų pirkimų sistemos efektyvumą.

10 lentelė. Klausimų „Kokiu būdu atliekant viešuosius pirkimu susiduriama su didžiausiais sunkumais“ ir „Ar efektyviam viešųjų pirkimų atlikimui, reikalingas viešųjų pirkimų vidaus auditas?“ sąlyčio analizės fragmentas

		Ar efektyviam viešųjų pirkimų atlikimui, reikalingas viešųjų pirkimų vidaus auditas?	
Kokiu būdu atliekant viešuosius pirkimu susiduriama su didžiausiais sunkumais:	Atvira konkurse	Taip, perkančiosios organizacijos privalo vykdyti viešųjų pirkimų vidaus auditus ne rečiau kaip vieną kartą per metus	
		Count	5
		% within Kokiu būdu atliekant viešuosius pirkimu susiduriama su didžiausiais sunkumais:	71,4%
		% within Ar efektyviam viešųjų pirkimų atlikimui, reikalingas viešųjų pirkimų vidaus auditas?	55,6%
		% of Total	29,4%

Lentelėje matyti, jog 29,4 proc. nuo bendro respondentų skaičiaus organizuoja arba dalyvauja atvirose viešųjų pirkimų konkursuose. Jų ekspertinė patirtis leidžia teigti, kad perkančiosios organizacijos turi organizuoti vidaus auditą ne rečiau nei vieną kartą per metus. Vertinant tik tuos, kurie organizuoja arba dalyvauja tik atvirose konkursuose, 71,4 proc. atsakiusių teigia, kad auditas padėtų efektyvinti viešųjų pirkimų atlikimą. 55,6 proc. respondentų, kurie įžvelgia audito būtinybę, organizuoja atvirus konkursus arba dalyvauja juose. Formuojant viešųjų pirkimų sistemos optimizavimo modelį, būtina atsižvelgti į tai, kad kasmetinis auditas galėtų pagerinti viešųjų pirkimų dalyvių padėtį rinkoje.

Toliau tiriama, kaip viešųjų pirkimų pažeidimai koreliuoja su ekspertų nuomone, ar viešųjų pirkimų tarnyba skiria pakankamai dėmesio kontrolei. Egzistuoja įvairių tipų pažeidimai, kurie neigiamai veikia viešųjų pirkimų ekosistemą ir sudaro sąlygas jos diskreditavimui. Kadangi Lietuvos rinka yra jauna ir nesusiformavusi, tai atsiliepia viešųjų pirkimų sistemai ir požiūriui į ją. Klausimų sąlyčio analizė pateikiama 5 priede. Pirmiausiai nagrinėjama, kaip lygiateisiškumo principas veikia ekspertų nuomonę dėl pirkimų kontrolės institucijos dėmesio pirkimų kontrolei. Pagal 11 lentelėje pateiktą informaciją, vos keli respondentai mano, kad viešųjų pirkimų tarnyba atlikdama pirkimų

kontrolę turi prevencinio poveikio perkančiosioms organizacijoms. Gali būti, kad šį atsakymo variantą pasirinko su sistema susiję asmenys dalyvavę apklausoje.

11 lentelė. Klausimų „Kuris iš pagrindinių principų vykdant viešuosius pirkimus yra pažeidžiamas dažniausiai?“ ir „Ar Viešųjų pirkimų tarnyba skiria pakankamai dėmesio viešųjų pirkimų kontrolei?“ sąlyčio analizės fragmentas

Kuris iš pagrindinių principų vykdant viešuosius pirkimus yra pažeidžiamas dažniausiai?	Lygiateisiškumo	Ar Viešųjų pirkimų tarnyba skiria pakankamai dėmesio viešųjų pirkimų kontrolei?	
		Viešųjų pirkimų tarnyba atlikdama viešųjų pirkimų kontrolę turi prevencinį poveikį perkančiosioms organizacijoms	
		Count	2
		% within Kuris iš pagrindinių principų vykdant viešuosius pirkimus yra pažeidžiamas dažniausiai?	66,7%
		% within Ar Viešųjų pirkimų tarnyba skiria pakankamai dėmesio viešųjų pirkimų kontrolei?	22,2%
% of Total		11,8%	

Lentelėje matyti, kad 11,8 proc. iš visų ekspertų teigia, kad stokoje lygiateisiškumo Viešųjų pirkimų tarnyba turi prevencinį poveikį perkančiosioms organizacijoms. Tai galima interpretuoti kaip momentinį poveikį, tačiau tai nesprendžia ilgalaikių viešųjų pirkimų sistemos problemų. Kreipiantis dėl lygiateisiškumo problemų galima tikėtis kontroliuojančios institucijos dėmesio ir prevencinio poveikio, tačiau būtina numatyti, kaip toliau tobulinti viešųjų pirkimų sistemą, kad lygiateisiškumo nebuvimo problemos būtų galima išvengti.

12 lentelėje yra pateikiamas šių klausimų analizės tęsinys, lygiateisiškumo principą pakeičiant skaidrumo principu. Skaidrumo stoką pažymėjo didesnis ekspertų skaičius, o skaidrumo principas yra vienas iš pagrindinių prioritetų efektyviam viešųjų pirkimų vykdymui.

12 lentelė. Klausimų „Kuris iš pagrindinių principų vykdant viešuosius pirkimus yra pažeidžiamas dažniausiai?“ ir „Ar Viešųjų pirkimų tarnyba skiria pakankamai dėmesio viešųjų pirkimų kontrolei?“ sąlyčio analizės fragmento tęsinys

Kuris iš pagrindinių principų vykdant viešuosius pirkimus yra pažeidžiamas dažniausiai?	Skaidrumo	Ar Viešųjų pirkimų tarnyba skiria pakankamai dėmesio viešųjų pirkimų kontrolei?	
		Viešųjų pirkimų tarnyba atlikdama viešųjų pirkimų kontrolę turi prevencinį poveikį perkančiosioms organizacijoms	
		Count	4
		% within Kuris iš pagrindinių principų vykdant viešuosius pirkimus yra pažeidžiamas dažniausiai?	40,0%
		% within Ar Viešųjų pirkimų tarnyba skiria pakankamai dėmesio viešųjų pirkimų kontrolei?	44,4%
% of Total		23,5%	

Lentelėje matyti, kad tie, kurie pateikė skaidrumo stoką kaip viešųjų pirkimų principų pažeidimą linkę teigti, jog Viešųjų pirkimų tarnyba turi prevencinį poveikį perkančiosioms organizacijoms. 44,4 proc. respondentų, kurie teigia, kad Viešųjų pirkimų tarnyba atlikdama kontrolės veiksmus turi prevencinį poveikį, tuo pačiu išvelgia skaidrumo stoką. Dėl skaidrumo stokos dažniausiai kyla nepasitikėjimas visa sistema. Prevencinis poveikis gali sumažinti šį nepasitikėjimą, tačiau kaip ir ankstesniu atveju, būtina suformuoti tvarią viešųjų pirkimų sistemą, siekiant išvengti nesusipratimų, neteisingų interpretacijų ar korupcijos apraiškų.

Toliau nagrinėjama klausimų „Kurie vertinimo kriterijai, vykdant viešuosius pirkimus turi būti naudojami dažniausiai?“ ir „Viešųjų pirkimų sistemą optimizuotą“ sąveika. Pagal šią sąveiką galima ieškoti viešųjų pirkimų optimizavimo sprendimų. Optimizacija įmanoma tik tokiu atveju, kai atsižvelgiama į viešųjų pirkimų sistemos naudotojų nuomonę, kitu atveju egzistuoja išteklių švaistymo tikimybė su rizika nepateisinti sistemos naudotojų lūkesčių. Tai padidintų bendrą nepasitikėjimą valstybės administruojamomis sistemomis. 6 priede yra pateikta bendroji klausimų sąlyčio analizės informacija, o 13 lentelėje matomi aktualiausi jos rezultatai. Rezultatai rodo, jog kainos ir kokybės santykio vertinimo kriterijus leistų pasiekti teigiamų rezultatų viešųjų pirkimų sistemos optimizavime.

13 lentelė. Klausimų „Kurie vertinimo kriterijai, vykdant viešuosius pirkimus turi būti naudojami dažniausiai?“ ir „Viešųjų pirkimų sistemą optimizuotą“ sąlyčio analizės fragmentas

		Viešųjų pirkimų sistemą optimizuotą:	
		Kontroliuojančių institucijų dėmesys turi būti labiau nukreiptas į pirkimo rezultatą, o ne į pirkimų procedūrų vykdymą	
Kurie vertinimo kriterijai, vykdant viešuosius pirkimus turi būti naudojami dažniausiai?	pagal kainos ar sąnaudų ir kokybės santykį	Count	4
		% within Kurie vertinimo kriterijai, vykdant viešuosius pirkimus turi būti naudojami dažniausiai?	40,0%
		% within Viešųjų pirkimų sistemą optimizuotą:	44,4%
		% of Total	23,5%

Lentelėje matyti, kad vykdant viešuosius pirkimus iškylančias problemas galima spręsti tada, kai naudojamas kainos arba kainos ir kokybės santykio vertinimo kriterijus. Taip teigia 44,4 proc. respondentų. Tai leistų nustatyti, ar pirkimas atitinka iškeltus bendruosius reikalavimus ir ar jis būtų naudingas visuomeniniu požiūriu. Kainos ir kokybės santykio analizė, ekspertų nuomone, leistų optimizuoti viešųjų pirkimų sistemą, kadangi tai ir šiandien vyrauja mažiausios kainos principas. Atsiradus santykiniam dydžiui, pagerėtų prekės ar paslaugos kokybė, tuo pačiu nenukrypstant nuo išsikeldo kainos intervalo. 40 proc. respondentų, kurie teigia, kad kainos ir kokybės santykis turi būti naudojamas vertinant viešuosius pirkimus nurodo, kad kontroliuojančių institucijų dėmesys turi būti

labiau nukreiptas į pirkimo rezultatą, o ne į pirkimų procedūrų vykdymą. Šiuo atveju matoma aiški koreliacija tarp panašias nuomones turinčių ekspertų įžvalgų.

Toliau pereinama prie respondentų priklausomybės tam tikrai grupei ir jų nuomonės tyrimų. Tiriama, kokia yra respondentų nuomonė, ir kaip ji susijusi su jų vykdoma veikla. Pirmiausiai nagrinėjama tai, kaip pareigybė yra susijusi su kvalifikacijos kėlimu. Nagrinėjami klausimai – „Jūs esate“ ir „Kaip dažnai keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją viešųjų pirkimų srityje?“. Pilna klausimų analizė pateikiama 7 priede. Klausimas leidžia atskleisti, ar respondentai turi kompetencijos vertinti viešųjų pirkimų efektyvumą. Laikoma, kad nesistažuoję asmenys gali nesusigaudyti viešųjų pirkimų tendencijose ir tai formuoti klaidingas ekspertines įžvalgas. 14 lentelėje matyti perkančiosios organizacijos atstovų požiūris į kvalifikacijos kėlimą. Kadangi šio tipo respondentai į klausimą atsakė išlaikydami bendrą tendenciją, tai leido padaryti atitinkamas išvadas.

14 lentelė. klausimų „Jūs esate“ ir „Kaip dažnai keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją viešųjų pirkimų srityje?“ sąlyčio analizės fragmentas

		Kaip dažnai keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją viešųjų pirkimų srityje?	
Jūs esate:	Perkančiosios organizacijos atstovas, vykdamas pirkimo procedūras	Du, tris kartus per metus	
		Count	3
		% within Jūs esate:	100,0%
		% within Kaip dažnai keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją viešųjų pirkimų srityje?	27,3%
		% of Total	17,6%

Lentelėje matyti, kad ekspertai, kurie dirba tik perkančiosiose organizacijose, profesionaliai žiūri į savo kvalifikacijos kėlimą. Jie daro tai reguliariai, tad turi galimybę sekti naujausias viešųjų pirkimų tendencijas. Bendrai 27,3 proc. respondentų, kurie kelia savo kvalifikaciją du arba triskart per metus, yra būtent perkančiųjų organizacijų atstovai. Iš visų respondentų jų kiekis siekia 17,6 proc. Tai rodo, kad šio tipo ekspertai gali reprezentatyviai atskleisti viešųjų pirkimų sistemos specifiką, kadangi jie turi reikalingas kompetencijas ją įvertinti. Visi šiai respondentų grupei priklausę asmenys rinkosi būtent tokio dažnumo kvalifikacijos kėlimo galimybę. Tai leidžia daryti prielaidą apie tai, kad būtent toks kvalifikacijos kėlimo kiekis užtikrina ekspertų darbo veiksmingumą.

Išnagrinėjus kvalifikacijos kėlimo dažnumą, nagrinėjama, koku būdu dažniausiai ji yra keliamą. Kvalifikacijos kėlimo būdas gali nulemti perkančiosios organizacijos veiklos sėkmę ilguoju laikotarpiu, t. y. organizacijų lėšų efektyvus panaudojimas. Iškelti klausimai „Jūs esate“ ir „Kokiu būdu keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją?“ ir šiems klausimams sąveikaujant tarpusavyje yra gaunami rezultatai. Kvalifikaciją galima kelti įvairiais būdais, ir skirtingų sričių respondentai tai daro

kitaip. Kvalifikacija gali būti keliami vienadieniuose ar kelių dienų renginiuose, taip pat tęstinių kursų metu. Pastarųjų kursų atveju galima tikėtis efektyvesnio rezultato, kadangi labiau įsigilinama į viešųjų pirkimų sistemos subtilybes, problemas, aktualius klausimus, teisės aktų pasikeitimus, kurių šiandieninėje sistemoje netrūksta. Seminarai, vienadieniai renginiai daugiau skirti aptarti vieną ar kelis aktualius klausimus, taip pat jie yra labiau bendraujamojo pobūdžio, tarp skirtingų perkančiųjų organizacijų ir verslo atstovų keičiantis informacija. Visumoje tai nesuformuoja ilgalaikio teigiamo poveikio. Visa klausimų sąlyčio analizė pateikiama 8 priede. Tuo tarpu 15 lentelėje nagrinėjami rezultatai, gauti iš tų respondentų, kurie lanko kvalifikacijos kėlimo kursus.

15 lentelė. Klausimų „Jūs esate“ ir „Kokiu būdu keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją?“ sąlyčio analizės fragmentas

		Kokiu būdu keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją?	
Jūs esate:	Perkančiosios organizacijos atstovas, vykdančias pirkimo procedūras	Kvalifikacijos kėlimo kursų metu	
		Count	3
		% within Jūs esate:	100,0%
		% within Kokiu būdu keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją?	50,0%
		% of Total	17,6%

Lentelėje matyti, kad 50 proc. respondentų, kurie priklauso perkančiosios organizacijos atstovų grupei, savo kvalifikaciją kelia kvalifikacijos kėlimo kursų metu. Tai yra 17,6 proc. skaičiuojant nuo visų respondentų skaičiaus. Tai pratęsia ankstesniame klausime išvelgtą tendenciją, kad šio tipo respondentai rimtai žiūri į viešųjų pirkimų sistemos išmanymą ir stengiasi įsigilinti į pagrindines sistemos tendencijas. Visi perkančiosios organizacijos atstovai rinkose būtent kvalifikacijos kėlimo kursus – tai dar viena besitęsianti tendencija. Kvalifikacijos kėlimo kursai leidžia pasiekti didžiausią teigiamą poveikį viešuosiuose pirkimuose, kadangi sistemingas pirkimų išmanymas leidžia pasinaudoti galimybėmis įsigyti norimas prekes, paslaugas ar darbus. Tuo pačiu įgyjamas konkurencinis pranašumas prieš kitus viešųjų pirkimų dalyvius, kurie ieško informacijos kitais kanalais, bendrauja su kitais viešųjų pirkimų dalyviais ir informaciją gauna daug vėliau. Kai kada gaunama informacija gali būti ir netiksli, o tai gali lemti nesėkmę siekiant laimėti / vykdyti viešųjų pirkimų konkursus. Tad rimtas požiūris ir dėmesys kvalifikacijos kėlimo kursams gali padėti sumažinti neigiamą viešųjų pirkimų sistemos pokyčių ir neaiškumų poveikį.

Ieškant sąsajų tarp viešųjų pirkimų dalyvių ir jų turimos nuomonės, tiriama klausimų „Jūs esate“ ir „Vykdančias viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai iškyla problemų dėl“ tarpusavio sąveika. Šio klausimo analizė nesuformavo aiškių tendencijų, kadangi respondentų nuomonė pasiskleidė tarp daugelio atsakymo variantų. Vis dėlto, tam tikra atsakymų

grupė yra pasirinkta tolimesniam tyrimui kaip galinti suformuoti atitinkamas išvadas. Pateikti atsakymai parodė problemos sudėtingumą, kadangi skirtingi viešuosiuose pirkimuose dalyvaujantys subjektai susiduria su nevienodo lygio problemomis. Tai rodo bendrą viešųjų pirkimų sistemos neveiksmumą. Gautos įžvalgos bus naudingos galutinio modelio formavimui. Visi rezultatai pateikiami 9 priede. Šiuo atveju (žr. 16 lentelę) nagrinėjami du nauji aspektai – kai veikia viešųjų pirkimų atstovai ir dalyviai, susiduriantys su varžančiu kontroliuojančių institucijų požiūriu.

16 lentelė. klausimų „Jūs esate“ ir „Vykdant viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai iškyla problemų dėl“ sąlyčio analizės fragmentas

		Vykdant viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai iškyla problemų dėl:	
Jūs esate:	Atstovas ir dalyvis	dėl kontroliuojančiųjų institucijų skirtingo viešųjų pirkimų vertinimo	
		Count	2
		% within Jūs esate:	50,0%
		% within Vykdant viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai iškyla problemų dėl:	100,0%
		% of Total	11,8%

Lentelėje matyti, kad 50 proc. viešųjų pirkimų atstovų ir dalyvių turi sunkumų dėl skirtingo kontroliuojančių institucijų požiūrio vertinant viešuosius pirkimus. Tai sudaro padėtį, kai norintys dalyvauti viešuosiuose pirkimuose sulaukia apribojimų ne dėl netinkamai suformuoto pasiūlymo, bet dėl kylančių interpretacijų tarp kontroliuojančiųjų. Perkančiosios organizacijos atstovai neretai sutrinka dėl vykdomų konkursų tinkamumo, nes skirtingos institucijos vertindamos viešuosius pirkimus, viešojo pirkimo įvykdymo tinkamumą interpretuoja skirtingai. Tokiu būdu, perkančiosios organizacijos nežino, kurios kontroliuojančiosios institucijos išvadamis remtis. Tai riboja perkančiųjų organizacijų atstovus organizuoti ir viešųjų pirkimų dalyvius dalyvauti konkursuose, sudaro nepalankias sąlygas sutaupyti lėšų ir pasirinkti geriausią įmanomą pasiūlymą. Tuo pačiu viešųjų pirkimų dalyviams užkertamas kelias dalyvauti konkursuose, kadangi dažnai dėl nepagrįstų pirkimo reikalavimų sunkinama galimybė laimėti konkursus. 9 priede pateiktoje medžiagoje matyti, kad net 6 respondentams viešųjų pirkimų metu kyla visos įmanomos problemos. Tai dar labiau komplikuoja galimybes paprastai ir efektyviai veikti šioje veiklos sferoje. Šiuo atveju nedideliu laipsniu sutampa tiek atstovų, tiek dalyvių nuomonės, o tai sudaro sąlygas neigiamos tendencijos plėtotei viešųjų pirkimų kontroliuojančiųjų atžvilgiu. Siekiant gerinti viešųjų pirkimų kontroliuojančiųjų darbą būtinas jų veiklos monitoringas, tačiau gilumines problemas išspręstų tik aiškus viešųjų pirkimų reglamentavimas.

Tęsiant pasirinktą tyrimo kryptį nagrinėjama, su kuo konsultuojasi respondentai kilus neaiškumams. Nagrinėjama klausimų „Kokiu būdu atliekant viešuosius pirkimus susiduriama su didžiausiais sunkumais“ ir „Vykdant viešųjų pirkimų procedūras/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose“

procedūrose dažniausiai konsultuojatės su“ sąveika tarpusavyje. Kai susiduriama su neaiškumais, atsiranda dilema, kas gali padėti juos išspręsti. Natūraliu atveju, tai turėtų būti viešųjų pirkimų prižiūrėtojai, administruojantys sistemą. Realybėje situacija yra kitokia – ieškoma privačių subjektų arba pažįstamų ekspertų pagalbos, o į Viešųjų pirkimų tarnybos specialistus kreipiamasi retai. Supaprastintų konkursų atvejų dar galima įžvelgti bandymus gauti informacijos iš Viešųjų pirkimų tarnybos. Tačiau vykdant sudėtingesnius konkursus perkančiosios organizacijos, verslo atstovai ar kiti specialistai kooperuojasi tarpusavyje ir keičiasi informacija. Tai rodo, kad valstybiniais viešųjų pirkimų sistemos atstovais nėra pilnai pasitikima (10 priedas). Kaip matyti iš 17 lentelės pateiktos informacijos, nemaža dalis supaprastintame atvirame konkurse organizuojančių dalyvaujančių subjektų ieško atsakymų ne vien tik Viešųjų pirkimų tarnyboje. Tai byloja, jog Viešųjų pirkimų tarnyba nesudaro tinkamų sąlygų konsultacijoms, tad perkančiosios organizacijos ar verslo atstovai daugiau pasikliauja kitais išorės specialistais ir jų nuomone.

17 lentelė. Klausimų „Kokiu būdu atliekant viešuosius pirkimus susiduriama su didžiausiais sunkumais“ ir „Vykdami viešųjų pirkimų procedūras/ dalyvaudami viešųjų pirkimų procedūrose dažniausiai konsultuojatės su“ sąlyčio analizės fragmentas

		Vykdami viešųjų pirkimų procedūras/ dalyvaudami viešųjų pirkimų procedūrose dažniausiai konsultuojatės su:	
		Didesnę patirtį turinčiais specialistais	
Kokiu būdu atliekant viešuosius pirkimus susiduriama su didžiausiais sunkumais:	Supaprastintame atvirame konkurse	Count	2
		% within Kokiu būdu atliekant viešuosius pirkimus susiduriama su didžiausiais sunkumais:	25,0%
		% within Vykdami viešųjų pirkimų procedūras/ dalyvaudami viešųjų pirkimų procedūrose dažniausiai konsultuojatės su:	66,7%
		% of Total	11,8%

Nagrinėjama atveju ekspertų nuomonės pasiskirstė tolygiai tarp kelių atsakymo variantų. Visgi, pasirinkta analizuoti informacijos paiešką konsultuojantis su didesnę patirtį turinčiais specialistais. Tai leidžia teigti, kad Viešųjų pirkimų tarnybos specialistai nekelia tokio pasitikėjimo, kad su jais būtų konsultuojamasi net supaprastintų konkursų atveju. Tai rodo ir sistemos sudėtingumą, kai supaprastintame konkurse reikalingas ženklaus konsultacijų kiekis. Priede matyti, kad net 8 iš 17 respondentų konsultacijų ieško būtent dėl supaprastinto atvirojo konkurso. Tai formuoja paradoksalią situaciją – supaprastintas konkursas tuo pačiu yra vienas sudėtingiausių kalbant apie konkurso sąlygas ir veikimo principus. 25 proc. respondentų supaprastintame atvirame konkurse ieško pagalbos ir tariasi su didesnę patirtį turinčiais specialistais, kurie galimai irgi anksčiau susidūrę su sunkumais viešuosiuose pirkimuose. Tuo pačiu, šie respondentai neieško kvalifikuotų ekspertų pagalbos, tad

darytina prielaida, kad jie yra smulkūs rinkos dalyviai, siekiantys vykdyti ekonominę veiklą viešųjų pirkimų sferoje. Būtent į šiuos subjektus turi būti nukreiptas tarnybos dėmesys, kadangi smulkusis verslas formuoja didelį sinergių kiekį, kuris teigiamai atsiliepia visai visuomenei.

Nagrinėjant vykdomus pirkimus pravartu juos susieti su išskylančiomis problemomis. Tam tikslui nagrinėjamas klausimų „Pirkimai atliekami per Centrinę perkančiąją organizaciją“ ir „Vykdamat viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai išskyla problemų dėl“ sąlytis. Tai gali padėti atsakyti į klausimus, kodėl viešųjų pirkimų sistema nėra patenkinti nei jos dalyviai, nei galutiniai naudos gavėjai. 11 priede pateikiama konkreti klausimų sąlyčio analizė. Gauti pakankamai skirtingi rezultatai, leidžiantis daryti plačias interpretacijas ir taip rasti atsakymus į nurodytus klausimus. 18 lentelėje plačiau nagrinėjama, kaip kintanti įstatyminė bazė gali paveikti prekių ar paslaugų kokybę, kurią jaučia visuomenė. Pagal tai galima išgryninti viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo kryptį susijusią su prekių ar paslaugų kokybės teisiniu reglamentavimu ir pasekmėmis, kurios rangovams grėstų to nesilaikant.

18 lentelė. Klausimų „Kokiu būdu atliekant viešuosius pirkimus susiduriama su didžiausiais sunkumais“ ir „Vykdamat viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai išskyla problemų dėl“ sąlyčio analizės fragmentas

		Vykdamat viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai išskyla problemų dėl:	
		Nuolat kintančios įstatyminės bazės	
Pirkimai atliekami per Centrinę perkančiąją organizaciją:	Neefektyvūs, įsigytų prekių, paslaugų ar darbų kokybė netenkina perkančiųjų organizacijų poreikių	Count	2
		% within Pirkimai atliekami per Centrinę perkančiąją organizaciją:	100,0%
		% within Vykdamat viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai išskyla problemų dėl:	66,7%
		% of Total	11,8%

Lentelėje matyti, kad 66,7 proc. respondentų, kurie yra susidūrę su neefektyviais viešaisiais pirkimais, prasta prekių ar paslaugų kokybę, tuo pačiu susiduria ir su nuolat kintančios įstatyminės bazės sukuriamomis problemomis. Galima teigti, jog įstatyminės bazės pokyčiai neužtikrina viešųjų pirkimų metu gautų prekių, paslaugų ar darbų kokybės, nes nėra aiškiai apibrėžtos sankcijos už nekokybiškų produktų pateikimą. Tuo pačiu, nuolat kintanti įstatyminė bazė iššaukia kitas problemas – dažną konsultacijų poreikį, piktnaudžiavimą pasikeitusia padėtimi, kai pateikiamos nekokybiškos prekės, paslaugos ar darbai neatsižvelgiant į sąžiningumo principą. Nepatenkinami perkančiųjų organizacijų poreikiai diskredituoja visą viešųjų pirkimų sistemą, tad būtina aiškiai teisiškai reglamentuoti, kokios kokybės prekės, paslaugos ar darbai turi būti pateikti, taip pat tikrinti dalyvių patikimumą tai užtikrinti. Be to, reikalinga užtikrinti retą įstatyminės bazės kintamumą, taip suteikiant

tiesiogiai perkančiosioms organizacijoms tiek ir verslui stabilumo. Naudingiausias variantas šiuo atveju būtų prekės kainos ir kokybės santykio analizė, kaip buvo išsiaiškinta nagrinėjant ankstesnių ekspertų klausimų sąveiką.

Viešųjų pirkimų sistemos pokyčiams reikalingos aiškios ir ryžtingos pastangos bei veiksmingos priemonės. Siekiant išsiaiškinti respondentų požiūrį buvo atlikti klausimų „Kokios priemonės galėtų palengvinti viešųjų pirkimų vykdymą“ ir „Su kokia Viešųjų pirkimų tarnybos reakcija į viešojo pirkimo metu atsirandančias problemas perkančiosios organizacijos/ tiekėjai susiduria dažniausiai?“ analizė. Tiek problematika, tiek galimos sprendimo priemonės yra plataus pobūdžio, ir jas taikant galima pasiekti viešųjų pirkimų proceso efektyvumo. Pilnoje klausimų analizėje, kuri pateikta 12 priede matyti, kad atsakymų pasiskirstymas yra ganėtinai platus. 19 lentelėje pateikta atsakymų pora, surinkusi viena didžiausių respondentų atsakymų skaičių. Pagal tai galima spręsti, kad būtinas skaidresnis teisinis reglamentavimas. Jis reikalingas tiek viešųjų pirkimų sistemos naudotojams, tiek ją administruojantiems asmenims.

19 lentelė. Klausimų „Su kokia Viešųjų pirkimų tarnybos reakcija į viešojo pirkimo metu atsirandančias problemas perkančiosios organizacijos/ tiekėjai susiduria dažniausiai?“ sąlyčio analizės fragmentas

		Su kokia Viešųjų pirkimų tarnybos reakcija į viešojo pirkimo metu atsirandančias problemas perkančiosios organizacijos/ tiekėjai susiduria dažniausiai?	
Kokios priemonės galėtų palengvinti viešųjų pirkimų vykdymą:	Teisės aktų, reglamentuojančių viešuosius pirkimus, retesnė kaita	Dažna situacija, kai skirtingi Viešųjų pirkimų tarnybos specialistai analogišką problemą (tą pačią) aiškina skirtingai	
		Count	3
		% within Kokios priemonės galėtų palengvinti viešųjų pirkimų vykdymą:	75,0%
		% within Su kokia Viešųjų pirkimų tarnybos reakcija į viešojo pirkimo metu atsirandančias problemas perkančiosios organizacijos/ tiekėjai susiduria dažniausiai?	50,0%
		% of Total	17,6%

Lentelėje matyti, kad 50 proc. respondentų, kurie įžvelgia neigiamą teisės aktų kaitos poveikį, susiduria su situacija, kai skirtingi Viešųjų pirkimų tarnybos specialistai turi nevienodą nuomonę aktualiais pirkimų klausimais. Tai rodo valstybinės institucijos darbo atsainumą, darbuotojų nekompetenciją ir visišką nesiorientavimą į verslo bei visuomenės poreikius. Viešųjų pirkimų sistema besinaudojantiems subjektams yra sudėtinga veikti rinkoje, kadangi jie negali gauti objektyvios informacijos net iš tiesioginių sistemos prižiūrėtojų. Retesnė teisės aktų kaita galėtų būti vienas iš sprendimų, kurie leistų Viešųjų pirkimų tarnybos specialistams kalbėti vienodai ir išvengti nuomonių skirtumų. Taip sustiprėtų pasitikėjimas visa sistema, atsirastų galimybė pagerėti komunikacijai tarp viešųjų pirkimų sistemos naudotojų ir plėtotųjų. Tuo pačiu reikalinga aiškiai suskirstyti specialistus

pagal jų kompetencijos sritis, kad kiekvienam specialistui reikėtų gilintis tik į mažą kiekį viešųjų pirkimų aspektų. Taip būtų keliama konsultavimo kokybė ir padidinamas informacijos pateikimo operatyvumas.

Paskutinis plačiau nagrinėjamas aspektas susijęs su viešųjų pirkimų sistemos naudotojų patirtimi. Susiejami klausimai „Vykdant elektroninius viešuosius pirkimus per Centrinę viešųjų pirkimų sistemą (CVP IS)“ ir „Kokios priemonės galėtų palengvinti viešųjų pirkimų vykdymą“. Šiuo atveju lyginama vartotojų nuomonė bei galimos sistemos tobulinimo kryptys. Šiame vertinimo etape (visas vertinimas pateiktas 13 priede) matomas egzistuojantis pozityvumas dėl esamos viešųjų pirkimų sistemos. Pripažįstama, kad nors ji ir turi tam tikrų trūkumų, tai yra geresnis sprendimas negu iki tol vykę elektroniniu dalyvavimu neparemti sprendimai. Analizės fragmente, pateiktame 20 lentelėje nurodomas skaidresnių pirkimų ryšys su siekiu paprastinti teisinį reglamentavimą. Tai leistų pasiekti aukštesnį efektyvumo laipsnį tiek tarp dalyvių, tiek tarp perkančiųjų organizacijų.

20 lentelė. Klausimų klausimai „Vykdant elektroninius viešuosius pirkimus per Centrinę viešųjų pirkimų sistemą (CVP IS)“ ir „Kokios priemonės galėtų palengvinti viešųjų pirkimų vykdymą“ sąlyčio analizės fragmentas

		Kokios priemonės galėtų palengvinti viešųjų pirkimų vykdymą:	
		Paprastesnis teisinis reglamentavimas	
Vykdant elektroninius viešuosius pirkimus per Centrinę viešųjų pirkimų sistemą (CVP IS):	Pirkimai vykdomi skaidriau	Count	3
		% within Vykdant elektroninius viešuosius pirkimus per Centrinę viešųjų pirkimų sistemą (CVP IS):	37,5%
		% within Kokios priemonės galėtų palengvinti viešųjų pirkimų vykdymą:	75,0%
		% of Total	17,6%

Pagal pateiktus duomenis matyti, jog 37,5 proc. respondentų, kurie atsakė į abu nurodytus klausimus mano, kad egzistuojant CVP IS pirkimai yra vykdomi skaidriau. Tuo pačiu jie teigia, kad viešųjų pirkimų vykdymą galėtų palengvinti kuo labiau supaprastintas teisinis reglamentavimas. Supaprastinti teisiniai aspektai leistų pasiekti pilną skaidrumo lygį. 75 proc. respondentų, kurie siektų paprastesnio teisinio reglamentavimo yra pastebėję, kad dabar pirkimai yra vykdomi skaidriau. Visi rezultatai yra gauti vertinant 17,6 proc. respondentų atsakymus nuo bendro respondentų skaičiaus.

Apibendrinant galima teigti, kad ekspertinės įžvalgos nurodė aiškias kryptis, kur turi krypti viešųjų pirkimų sistemos tobulinimas. Aiškesnis teisinis reglamentavimas, lygiateisiškumo ir skaidrumo užtikrinimas, kontroliuojančių institucijų kompetencijos kėlimas – tai tik pora viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo krypčių. Taip pat būtini reguliarūs viešųjų pirkimų auditai, siekiant

auginti skaidrumo lygį ir pasitikėjimą sistema. Dažnu atveju tiek perkančiųjų organizacijų, tiek viešųjų pirkimų dalyvių nuomonės sutapo, taip pabrėžiant bendrą problemų matymą ir pasiūlymų pagrįstumą.

4.2. Viešųjų pirkimų sistemos optimizavimo modelis

Išanalizavus mokslinę literatūrą ir remiantis ekspertinio vertinimo rezultatais galima teigti, kad siekiant efektyviai įvykdyti viešuosius pirkimus reikalinga nepažeidžiant viešųjų pirkimų principų ir minimaliomis laiko sąnaudomis įsigyti prekes, darbus ar paslaugas už perkančiosioms organizacijoms priimtina kainą.

Dažnai susiduriama su nuomone, kad viešųjų pirkimų efektyvumas priklauso tik nuo perkančiųjų organizacijų, kurios vykdo pirkimus, tačiau darbo autorės nuomone, efektyvų viešųjų pirkimų sistemos darbą sąlygoja daug veiksnių ir faktorių. Nuo to, kaip dažnai keičiasi viešųjų pirkimų įstatymas ir kiti teisės aktai reglamentuojantys viešuosius pirkimus, priklauso perkančiųjų organizacijų darbas. Itin sudėtingas ir nelankstus viešųjų pirkimų įstatymas turi daug spragų, kuriomis naudojasi tiek perkančiosios organizacijos, tiek verslo atstovai dalyvaudami viešuosiuose pirkimuose. Siekiant sistemingo ir efektyvaus viešųjų pirkimų valdymo, ypatingas dėmesys reikalingas iš įstatymus kuriančiųjų ir viešuosius pirkimus kontroliuojančiųjų institucijų.

Viešuosius pirkimus privalo atlikti asmenys turintys aukštą kompetenciją bei patirtį. Viešųjų pirkimų specialistas turi siekti perkančiosios organizacijos lėšas išnaudoti kuo efektyviau. Perkančiosiose organizacijose dažnai už viešųjų pirkimų vykdymą būna atsakingi asmenys, kuriems ši pareiga tiesiog „primesta“ prie kitų darbuotojo pareigų. Dėl nuolatinės viešųjų pirkimų įstatymo kaitos, sudėtinga dirbti šios srities atstovams, o jei viešųjų pirkimų vykdymas „primestas“ kitos srities specialistams, suprantama, kad jie neturi pakankamai laiko įsigilinti į tinkamą viešųjų pirkimų vykdymą. Be to reikia atkreipti dėmesį, kad viešųjų pirkimų specialistas privalo išmanyti ne tik viešųjų pirkimų įstatymą bet ir kitus teisės aktus. Atsižvelgiant į tai, darbo autorės nuomone, privalo būti sukurta kompetencijų ugdymo programa apimantis ne tik VPI bet ir kitus teisės aktus. Nuo viešųjų pirkimų specialistų kompetencijos priklauso perkančiųjų organizacijų lėšų panaudojimo efektyvumas, sąžiningas viešųjų pirkimų vykdymas. Kadangi atsakomybė – be galo didelė, darbuotojų atlyginimas privalo būti motyvuotas. Šiuo metu Lietuvoje viešųjų pirkimų specialistų atlyginimas, darbo autorės nuomone – nėra motyvuotas ir pakankamas. Taip pat būtina sukurti motyvacinę programą viešųjų pirkimų specialistams, kurie dar labiau stengtųsi taupyti lėšas.

Taip pat būtina atkreipti dėmesį, kad kvalifikacijos kėlimas yra būtinas siekiant viešųjų pirkimų efektyvumo. Darbo autorės nuomone, kompetenciją viešųjų pirkimų specialistams būtina kelti nerečiau kaip 3 kartus per metus, dėl nuolat kintančios įstatyminės bazės ir žinių atnaujinimo. Jei perkančiosiose organizacijose dirbs aukštą kompetenciją turintys specialistai, visuose viešųjų pirkimų

proceso etapuose bus išvengta klaidų. Šie specialistai yra svarbiausia perkančiosios organizacijos grandis efektyviam viešųjų pirkimų vykdymui.

Dažnai viešojo pirkimo komisija perkančiosiose organizacijose sudaroma direktoriaus įsakymu visų einamųjų metų vykdomiems pirkimams, arba kiekvienam pirkimui atskirai. Reikia atkreipti dėmesį, kad siekiant išvengti susitarimų tarp komisijos narių ir tiekėjų, būtina komisijos narių rotacija ne rečiau kaip kartą per metus. Darbo autorės nuomone, taip pat būtina, kad pirkimo komisijoje dalyvautų nešališkas asmuo, kuris nebūtų nei perkančiosios organizacijos darbuotojas nei tiekėjo atstovas. Siekiant, kad pirkimo komisija turėtų atitinkamą kvalifikaciją, darbo autorės nuomone, būtinas ir komisijos narių kvalifikacijos kėlimas, kadangi dažnai pasitaiko atvejų, kai komisijos nariai yra tiesiog savo srities specialistai, tačiau nieko nesuprantantys apie viešųjų pirkimų vykdymą.

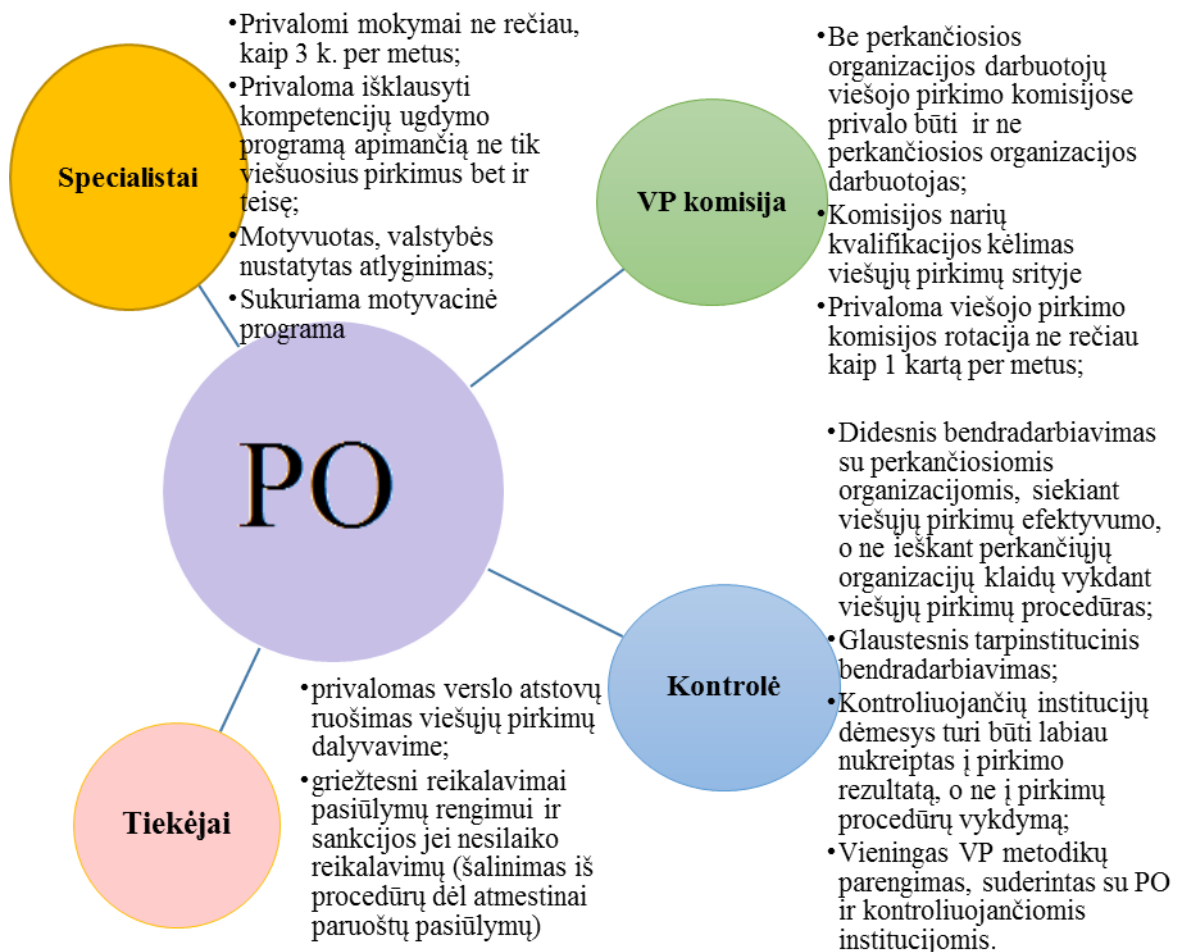
Reikalinga parengti viešojo pirkimo atlikimo metodikas pagal atskiras pirkimų sritis, konsultuojantis su perkančiosiomis organizacijomis bei kontroliuojančiomis institucijomis. Metodikos privalo būti rengiamos atsižvelgiant į viešųjų pirkimų praktiką turinčių specialistų pastabas, o ne metodikų rengimo specialistus, kurie ruošia formalias metodikas.

Kontroliuojančios institucijos privalo didesnę dėmesį skirti į pirkimo rezultatą o ne į viešųjų pirkimų procesą. Dažnai dėl perdėtos kontroliuojančių institucijų kontrolės nukenčia perkančiosios organizacijos. Dėl baimės netinkamai įvykdyti pirkimus, susitelkimo ties tinkamu procedūrų vykdymu, nepakankamas skiriamas dėmesys viešųjų pirkimų tikslui – racionaliai išleidžiant perkančiosios organizacijos lėšas, pasiekiamas maksimalus rezultatas. Atsižvelgiant į tai, kontroliuojančiosios institucijos privalo geranoriškai bendradarbiauti su perkančiosiomis organizacijomis, dėl vieno bendro tikslo – tinkamai ir racionaliai išnaudoti įstaigų turimas lėšas.

Kontroliuojančios organizacijos taip pat privalo bendradarbiauti tarpusavyje. Dažnai pasitaiko atvejų, ypač tarp ES finansinę paramą teikiančių institucijų ir Viešųjų pirkimų tarnybos, kai iškilusias problemas institucijos aiškina skirtingai, tokiu būdu perkančiosios organizacijos įgyvendindamos ES projektus patenka į situacijas, kurių metu nežino kurios kontroliuojančios institucijos pozicija į iškilusią problemą yra svarbesnė ir kuria nuomone reikalinga vadovautis problemai išspręsti.

Būtinas tiekėjų atstovų ruošimas viešųjų pirkimų dalyvavime. Neretai pasitaiko atvejų, kai tiekėjai pateikia pasiūlymus, kuriuose daug klaidų. Perkančiosios organizacijos siekdamos išsiaiškinti tiekėjų padarytas klaidas, rašo jiems paklausimus, tokiu būdu ilginamos viešųjų pirkimų procedūros, ko pasekoje nukenčia perkančiosios organizacijos. Reikia pažymėti, kad tiekėjų atstovai, kurie kelia kvalifikaciją viešųjų pirkimų srityje vykdamai į seminarus ar konferencijas, klaidų pasiūlymuose daro daug rečiau, nei tie atstovai, kurie nedalyvauja jokiuose kvalifikacijos kėlimosi kursuose.

Atsižvelgiant į šiame skyriuje išdėstytą informaciją, darbo autorė sukūrė modelį padėsianti optimizuoti viešųjų pirkimų sistemą (žr. 19 pav.).

19 pav. Viešųjų pirkimų sistemos optimizavimo modelis (sudaryta autorės)

Norint sėkmingai vykdyti viešuosius pirkimus reikalinga patobulinti viešųjų pirkimų sistemą pradedant nuo retesnės viešųjų pirkimų įstatymo kaitos, perkančiųjų organizacijų viešųjų pirkimų specialistų pasirengimo ir kvalifikacijos, viešojo pirkimo komisijos narių kompetencijos, tiekėjų ir kontroliuojančių institucijų.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. Vienas pagrindinių viešųjų pirkimų sistemą deoptimizuojančių veiksnių – viešųjų pirkimų principų, tokių kaip konkurencija ir skaidrumas, nesilaikymas. Kaip dar vienas veiksnių, turinčių ženklios įtakos neefektyviam viešųjų pirkimų sistemos veikimui, paminėtina korupcija. Korupcijos tikimybę viešuosiuose pirkimuose didina viešumo stoka, nuolat kintanti įstatyminė bazė bei viešųjų pirkimų įstatymo nelankstumas. Prie viešųjų pirkimų sistemos neefektyvumo taip pat prisideda viešųjų pirkimų specialistų kompetencijos stoka bei metodikų, viešųjų pirkimų vykdymo tematika, trūkumas.

2. Konstatuotina, jog korupcijos mastai viešuosiuose pirkimuose yra itin dideli. Atliktų tyrimų duomenimis, pirkimuose, apimančiuose apie 25 proc. visų ES atliekamų viešųjų pirkimų verčių, susiduriama su korupcijos apraiškomis. Tarp pagrindinių korupcijos atsiradimo priežasčių paminėtinos/a politikų profesinės etikos stoka bei naudos sau siekis. Tuo tarpu viešuosiuose pirkimuose korupcija pasireiškia slaptais susitarimais, kyšiais, dėkingumo mokesčiais, pasiūlymų klastojimais, viešojo pirkimo objekto skaidymu į atskiras pirkimo dalis ir kt. Korupciją mažina skaidrumas, elektroninių pirkimų vykdymas, griežtesnė kontrolė ir viešai skelbiami neteisėti atitinkamų asmenų veiksmai, taikytinos griežtos nuobaudas nustatytiems pažeidėjams.

3. Literatūroje pateikiami skirtingi viešųjų pirkimų sąvokos ir viešųjų pirkimų tikslo apibrėžimai. Pažymėtina, kad viešieji pirkimai mokslinėje literatūroje nėra plačiai analizuojama tema, o viešųjų pirkimų sąvoka dažniausiai siejama su atskiros šalies teisine baze. Paprastai tariant, viešasis pirkimas – tai viešojo sektoriaus prekių, paslaugų ar darbų įsigijimas, sudarant viešojo pirkimo sutartį. Daugelis mokslininkų viešųjų pirkimų sistemą apibūdina kaip teisinių, vadybinių ir ekonominių elementų rinkinį, tačiau atkreiptinas dėmesys, kad viešųjų pirkimų sistema tai visų pirma kiekvieno sistemos dalyvio vykdomų funkcijų visuma. Darnus visų sistemos dalyvių (perkančiųjų organizacijų, teisinę bazę kuriančių, viešuosius pirkimus kontroliuojančių ir prižiūrinčių institucijų bei verslo atstovų) veikimas lemia viešųjų pirkimų sistemos efektyvumą.

4. Literatūroje išskiriami sekantys viešųjų pirkimų sistemą optimizuojantys veiksniai/faktoriai:

- viešųjų pirkimų specialistų ir komisijos narių pasiruošimas viešojo pirkimo vykdymui, jų kompetencijos lygis bei nuolatinis kvalifikacijos kėlimas viešųjų pirkimų srityje.
- skaidrumo principo taikymas.
- elektroninių pirkimų plėtra.

5. Atliktas ekspertinis vertinimas bei gautų rezultatų analizė patvirtina mokslinėje literatūroje minimus bei identifikuoti naujus viešųjų pirkimų sistemos efektyvumą didinančius/gerinančius veiksnius. Viešųjų pirkimų sistemos efektyvumas priklauso nuo teisinio

reglamentavimo, skaidrumo užtikrinimo, viešųjų pirkimų specialistų bei ekspertų darbo patirties ir kvalifikacijos lygio. Aiškesnis teisinis reglamentavimas, lygiateisiškumo ir skaidrumo užtikrinimas, kontroliuojančių institucijų kompetencijos kėlimas – tai tik pora viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo krypčių. Didesnis dėmesys taip pat turėtų būti skiriamas reguliariems viešųjų pirkimų auditams. Atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad viešųjų pirkimų sistemos efektyvumas yra vertinamas intervale nuo 5,38 iki 6,50. Tai rodo, kad viešųjų pirkimų sistemos efektyvumas vertinamas tik šiek tiek geriau nei vidutiniškai. Tiek viešųjų pirkimų dalyviai, tiek juos kontroliuojantys asmenys sistemoje mato spragų ir tobulinimo galimybių.

6. Kuriant viešųjų pirkimų sistemos optimizavimo modelį didžiausias dėmesys buvo skiriamas perkančiųjų organizacijų viešųjų pirkimų specialistams, viešojo pirkimo komisijoms, tiekėjams ir kontroliuojančioms institucijoms. Viešuosius pirkimus privalo atlikti asmenys turintys aukštą kompetenciją bei patirtį. Kompetenciją viešųjų pirkimų specialistams būtina kelti nerečiau kaip 3 kartus per metus, dėl nuolat kintančios įstatyminės bazės ir žinių atnaujinimo. Siekiant išvengti susitarimų tarp komisijos narių ir tiekėjų, būtina komisijos narių rotacija ne rečiau kaip kartą per metus. Būtinai tiekėjų atstovų ruošimas viešųjų pirkimų dalyvavimui, norint išvengti tiekėjų pasiūlymuose daromų klaidų.

Viešųjų pirkimų sistemos efektyvumo didinimui **rekomenduojamos** sekančios priemonės:

1. Perkančiųjų organizacijų steigėjams rekomenduojama sukurti viešųjų pirkimų specialistams motyvacinę programą, kuriomis būtų siekiama sutaupyti biudžeto lėšas, viešųjų pirkimų specialistams mokėti motyvuotus atlyginimus.

2. Viešųjų pirkimų tarnybai rekomenduojama sukurti viešųjų pirkimų specialistams kompetencijų ugdymo programą apimančią ne tik viešųjų pirkimų įstatymą, bet ir kitus teisės aktus.

3. Viešųjų pirkimų priežiūrą ir kontrolę vykdančioms organizacijoms rekomenduojama priežiūrą ir kontrolę vykdyti ne formaliai ir smulkmeniškai, o siekiant geranoriško bendradarbiavimo su perkančiosiomis organizacijomis, siekiant joms padėti tinkamai vykdyti viešuosius pirkimus.

4. Viešųjų pirkimų sistemą optimizuotų kasmetinis auditas, kuris pagerintų viešųjų pirkimų dalyvių padėtį rinkoje. Atsižvelgiant į tai, viešųjų pirkimų priežiūrą ir kontrolę vykdančioms organizacijoms rekomenduojama skatinti perkančiąsias organizacijas atlikti kasmetinius auditus, o jų nevykdymo atveju, rengti informacines ir skatinamąsias programas apie auditų poreikį ir jų teikiamą naudą, o tik vėliau taikyti perkančiosios organizacijos nuobaudas.

5. Viešųjų pirkimo politiką formuojančiai Lietuvos Respublikos ūkio ministerijai rekomenduojama užtikrinti retą įstatyminės bazės pastovumą, taip suteikiant tiek perkančiosioms organizacijoms tiek ir verslui stabilumą.

LITERATŪRA

- Arrowsmith, S., Bordalo Faustino, P., Heuninckx, B., Treumer, S., & Fejø, J. (2011). EU public procurement: an introduction. [žiūrėta 2017-06-26]. Prieiga per internetą http://eprints.nottingham.ac.uk/1688/1/eprints_eupublicprocurementlawintroduction.pdf
- Beležentis, A., ir Žalimaitė, M. (2011). Ekspertinių vertinimų taikymas inovacijų plėtros veiksmų analizėje: Lietuvos inovatyvių įmonių vertinimas. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*, 3(27), 23-31. [žiūrėta 2017-11-09]. Prieiga per internetą <http://vadyba.asu.lt/27/27.pdf#page=23>
- Briedienė S. (2017). *Viešųjų pirkimų proceso valdymo modeliavimas siuolaikinio viešojo valdymo kontekste: daktaro disertacija*. (rankraštis). Mykolo Riomerio universitetas
- Day, M. (2002). *Gower handbook of purchasing management*. Gower Publishing, Ltd.
- Ereminaitė S. (2013). Elektroninių viešųjų pirkimų brandos vertinimo aspektai. *Viešoji politika ir administravimas*. T 12 Nr. 4, 567-580. [žiūrėta 2017-06-26]. Prieiga per internetą <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/12120/396-3236-1-PB.pdf?sequence=1>
- Ereminaitė S. (2014). Institucinės ekonomikos teorijų raiška viešųjų pirkimų procese. *Viešoji politika ir administravimas*. T 13 Nr. 2/2014, 275-289. [žiūrėta 2016-05-05]. Prieiga per internetą https://www.mruni.eu/upload/iblock/8a8/7_Ereminaitė.pdf
- European Commission. (2016). *Public Procurement Indicators 2015 DG GROW G4 - Innovative and e-Procurement*. [žiūrėta 2017-08-10]. Prieiga per internetą <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/20679>
- European Commission. (2017). *International public procurement*. [žiūrėta 2017-07-05]. Prieiga per internetą https://ec.europa.eu/growth/single-market/public-procurement/international_lt
- European Commission. (2017). *Single Market Scoreboard Public Procurement*. [žiūrėta 2017-07-04]. Prieiga per internetą http://ec.europa.eu/internal_market/scoreboard/performance_per_policy_area/public_procurement/index_en.htm
- European Research Centre for Anti-Corruption and State-Building. (2016). *Public procurement*. [žiūrėta 2017-07-02]. Prieiga per internetą http://europam.eu/?module=country-profile&country=Lithuania#info_PP
- Europos Komisija. (2012). *Elektroninių viešųjų pirkimų strategija*. [žiūrėta 2017-10-05]. Prieiga per internetą <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52012DC0179>
- Europos Komisija. (2014). *Priedas „LIETUVA“ prie ES kovos su korupcija ataskaita*. [žiūrėta 2017-08-10]. Prieiga per internetą <https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we->

[do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/anti-corruption-report/docs/2014_acr_lithuania_chapter_lt.pdf](http://ec.europa.eu/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/anti-corruption-report/docs/2014_acr_lithuania_chapter_lt.pdf)

Europos Komisija. (2017). *Elektroninis viešasis pirkimas*. [žiūrėta 2017-07-02]. Prieiga per internetą http://europa.eu/youreurope/business/public-tenders/e-procurement/index_lt.htm

Europos Parlamentas ir Europos Sąjungos Taryba. (2014). *Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/24/ES*. [žiūrėta 2017-06-26]. Prieiga per internetą <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32014L0024>

Gineitienė, Z., Šerpytis, K., ir Šakalis, V. (2012). Viešųjų pirkimų organizavimo ypatumai sveikatos apsaugos sistemoje. *Socialinių Mokslų Studijos*, 4(4). [žiūrėta 2017-10-24]. Prieiga per internetą <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/10845/184-350-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Grudinschi, D., Sintonen, S., & Hallikas, J. (2014). Relationship risk perception and determinants of the collaboration fluency of buyer–supplier relationships in public service procurement. *Journal of Purchasing and Supply Management*, 20(2), 82-91. [žiūrėta 2017-10-24]. Prieiga per internetą https://ac-els-cdn-com.ezproxy.ktu.edu/S1478409214000296/1-s2.0-S1478409214000296-main.pdf?_tid=4603361c-ceb1-11e7-8c69-00000aacb360&acdnat=1511264824_bca73eb860f9643461a0151b19863285

Halonen, K. M. (2016). Disclosure rules in EU public procurement: balancing between competition and transparency. *Journal of Public Procurement*, 16(4).

Johannsen, S. (2013). *Updating a public procurement maturity model: The case of the MSU+ model* (Bachelor's thesis, University of Twente).

Junevičius, A., Ereminaitė, S. (2010). Viešųjų pirkimų optimizavimo ir efektyvumo didinimo galimybės. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 2010, nr. 54, 67–84.

Junevičius, A., Ereminaitė, S. (2011). E. valdžios ir e. verslo integravimo viešuosiuose pirkimuose modelis. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 2011, nr. 57, p. 33-49

Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. 2-asis pataisytas ir papildytas leidimas. Modulio konspektas*. Kaunas: VGTU.

Kardelis, K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Lucilijus. ISBN 9955-655-35-6

Karjalainen, K. (2009). *Challenges of purchasing centralization - Empirical evidence from public procurement*. Helsinki School of Economics.

Kenstavičius, D. (2014). *Konfidencialumo pareigos teisiniai pagrindai viešuosiuose pirkimuose*. *Jurisprudencija*. 2014, 21(3): 803–821.

Keränen, O. (2017). Roles for developing public–private partnerships in centralized public procurement. *Industrial Marketing Management*, 62, 199-210.

- Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. (2009). *Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2009 m. rugsėjo mėn. 3 d. Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga Nr. 31*. [žiūrėta 2017-06-26]. Prieiga per internetą <https://www.esf.lt/data/public/uploads/2016/09/lat-isaiskinimas-del-perkanciosios-organizacijos-statuso.pdf>
- Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba. (2014). „Dėl informacijos apie viešojo sektoriaus srityse nustatytas aktualias su korupcija susijusias problemas ir korupcijos rizikos veiksnius“.
- Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. (2011). *Viešųjų pirkimų problematika ir sprendimų kryptys*. [žiūrėta 2017-07-07]. Prieiga per internetą http://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/Viesieji%20pirkimai/Vies_pirkimai_spalis.pdf
- Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. (2014). *Viešųjų pirkimų problematika ir sprendimų kryptys*.
- Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė. (2011). *Išankstinio tyrimo ataskaita viešųjų pirkimų sistemos apžvalga*. [žiūrėta 2017-06-26]. Prieiga per internetą <https://www.vkontrole.lt/aktualija.aspx?id=16859>
- Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė. (2013). *Valstybinio audito ataskaita. Centralizuoti viešieji pirkimai*.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2009). *Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtros 2009–2013 metų strategija*.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas. (2009). „Dėl viešųjų pirkimų vykdymo naudojantis centrinės viešųjų pirkimų informacinės sistemos priemonėmis“. [žiūrėta 2017-06-26]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.339778>
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas. (2016). „Dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės 2015 metų veiklos ataskaitos pateikimo Lietuvos Respublikos seimui“. [žiūrėta 2017-06-26]. Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/01e31f00f75911e58a059f41f96fc264>
- Lundberg, S., Marklund, P. O., Strömbäck, E., & Sundström, D. (2015). Using public procurement to implement environmental policy: an empirical analysis. *Environmental Economics and Policy Studies*, 17(4), 487-520.
- Maciejewski M. (2017). Faktų apie Europos Sąjungą suvestinės. Europos Parlamentas. [žiūrėta 2017-07-07]. Prieiga per internetą http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/lt/displayFtu.html?ftuId=FTU_3.2.2.html
- Mimović, P., & Krstić, A. (2016). Application of Multi-Criteria Analysis in the Public Procurement Process Optimization. *Economic Themes*, 54(1), 103-128.
- Miroslav, M., Miloš, M., Velimir, Š., Božo, D., & Đorđe, L. (2014). Semantic technologies on the mission: Preventing corruption in public procurement. *Computers in industry*, 65(5), 878-890.
- Mizoguchi, T., & Van Quyen, N. (2014). Corruption in public procurement market. *Pacific Economic Review*, 19(5), 577-591.

- Mulcahy, S., (2012), Money, Politics, Power: Corruption Risks in Europe, Transparency International Report. [žiūrėta 2017-07-05]. Prieiga per internetą http://www.transparency-se.org/TI_MoneyPoliticsPower_CorruptionRisksInEurope.pdf
- Nielsen, N., (2013), €120 billion lost to corruption in EU each year, EIPA Luxembourg. [žiūrėta 2017-07-07]. Prieiga per internetą <https://euobserver.com/justice/119300>
- Oficiali Europos Sąjungos interneto svetainė. (2017). Konkursų taisyklės ir procedūros. [žiūrėta 2017-08-20]. Prieiga per internetą http://europa.eu/youreurope/business/public-tenders/rules-procedures/index_lt.htm
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2005). *Fighting Corruption and Promoting Integrity In Public Procurement.* – ISBN-92-64-01399-7 © OECD 2005.
- Palidaskaitė, J., Ereminaitė, S. (2010). Korupcija viešuosiuose pirkimuose: nuo teorinės apibrėžties iki atvejo studijos (II dalis). [žiūrėta 2017-08-20]. Prieiga per internetą <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/12298/1137-2153-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Palidaskaitė, J., Ereminaitė, S. (2014). Korupcija viešuosiuose pirkimuose: nuo teorinės apibrėžties iki atvejo studijos (I dalis). [žiūrėta 2017-08-20]. Prieiga per internetą <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/12324/1150-2179-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Popescu, A. I. (2014). Public Procurement Corruption in the European Union. *Journal of Public Administration.* [žiūrėta 2017-08-20]. Prieiga per internetą http://www.jopafll.com/uploads/special-issue-1-2014/PUBLIC_PROCUREMENT_CORRUPTION_IN_THE_EUROPEAN_UNION.pdf
- Popescu, A. I., Onofrei, M., and Kelley, C. (2016). An overview of European good practices in public procurement. *Eastern Journal of European Studies*, 7(1). [žiūrėta 2017-08-20]. Prieiga per internetą http://ejes.uaic.ro/articles/EJES2016_0701_POP.pdf
- Prier, E., & McCue, C. P. (2009). The implications of a muddled definition of public procurement. *Journal of Public Procurement*, 9(3/4), 326.
- Rudaitis R. (2017). Po svarstymo pritarta siūlymui tobulinti viešųjų pirkimų sistemą. [žiūrėta 2017-08-20]. Prieiga per internetą http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=119&p_k=1&p_t=170801
- Rudaitis R. (2017). Seimas patobulino viešųjų pirkimų sistemą. [žiūrėta 2017-08-20]. Prieiga per internetą http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=119&p_k=1&p_t=171134
- Seikalis T. (2017). Viešųjų pirkimų atmintinė. GLIMSTED Bernotas ir partneriai. [žiūrėta 2017-08-17]. Prieiga per internetą <http://www.glimstedt.lt/assets/Pranesimai-prezentacijos/GLIMSTEDT-VP-atmintine-2017-01-11.pdf>

- Sirvydis V. (2007). CPO veiklos rezultatai: sukurtas viešųjų pirkimų elektroninis katalogas. VšĮ Centrinė projektų valdymo agentūra.
- Šerpytis, K. (2011). *Viešųjų pirkimų centralizavimo finansinės naudos valstybei vertinimas (Lietuvos atvejo tyrimas): daktaro disertacija*. Socialiniai mokslai, Ekonomika (04 S), VU.
- Transparency International Lietuvos skyrius. (2013). *Viešieji pirkimai: viešieji pinigai ir skaidrumas*. [žiūrėta 2017-06-28]. Prieiga per internetą [http://transparency.lt/media/filer_public/2013/03/15/lt_viesieji_pinigai_ir_skaidrumas .pdf](http://transparency.lt/media/filer_public/2013/03/15/lt_viesieji_pinigai_ir_skaidrumas.pdf)
- Tvaronavičienė (2015). *Viešųjų pirkimų ginčijų sprendimų tvarkos ypatumai ir efektyvumas: daktaro disertacija*. MRU. [žiūrėta 2017-08-17]. Prieiga per internetą https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/14405/25932_disertacija_Tvaronaviene_WEB.pdf?sequence=1
- Tvaronavičienė, A. (2012). Viešųjų pirkimų kaip vieno iš darniojo vystymosi koncepcijos įgyvendinimo instrumento naudojimo Lietuvos Respublikoje galimybės. *Business: Theory and practice*, 13(3), 197-207.
- Viešųjų pirkimų tarnyba. (2001). *Etiško elgesio atmintinė perkančiosios organizacijos darbuotojams, vykdančioms viešuosius pirkimus*.
- Viešųjų pirkimų tarnyba. (2016). *Išaiškinimas dėl konfidencialios informacijos*. [žiūrėta 2017-07-05]. Prieiga per internetą <https://vpt.lrv.lt/uploads/vpt/documents/files/konfidencialumas20160729.pdf>
- Viešųjų pirkimų tarnyba. (2016). *Šakinės kovos su korupcija bei korupcijos prevencijos viešuosiuose pirkimuose 2016-2019 m. programa*. [žiūrėta 2017-08-07]. Prieiga per internetą [https://vpt.lrv.lt/uploads/vpt/documents/files/akin%20KovosSuKorupcijaProgramaPATVIRTINTA\(2016-11-09\).pdf](https://vpt.lrv.lt/uploads/vpt/documents/files/akin%20KovosSuKorupcijaProgramaPATVIRTINTA(2016-11-09).pdf)
- Viešųjų pirkimų tarnyba. (2017). *Etiško elgesio viešuosiuose pirkimuose gairės*.
- Viešųjų pirkimų tarnyba. (2017). *Informacija apie 2016 m. viešuosius pirkimus*. [žiūrėta 2017-07-05]. Prieiga per internetą <http://vpt.lrv.lt/lt/powerbi/informacija-apie-2016-m-ivykydytus-viesuosius-pirkimus>
- Zubrutė L. (2017). Verslo žinios. (2017). *Rizikingiausi viešieji pirkimai – 4 sektoriuose*. Valstybės žinios. [žiūrėta 2017-07-02]. Prieiga per internetą <http://www.vz.lt/verslo-aplinka/2017/10/11/rizikingiausi-viesieji-pirkimai--4-sektoriuose>
- Žeimantas V.V. (2017). Išsamiai: 25 svarbiausi viešųjų pirkimų pasikeitimai. [žiūrėta 2017-08-20]. Prieiga per internetą <http://www.vz.lt/finansai-apskaita/2017/06/16/issamiai-25-svarbiausi-viesuju-pirkimu-pasikeitimai>

PRIEDAI

SUKČIAVIMO/ KORUPCINIO POBŪDŽIO SCHEMOS VIEŠŲJŲ PIRKIMŲ SRITYJE

Eilės Nr.	Galimos sukčiavimo schemos	Galimų sukčiavimo schemų aprašymas	Sukčiavimo / korupcijos rizikos rodikliai
1.	Korupcija: kyšiai ir dėkingumo mokesčiai	<p>Kyšiai ir dėkingumo mokesčiai – tai „vertę turintys objektai“, duodami arba gaunami siekiant padaryti poveikį oficialiam aktui arba verslo sprendimui.</p> <p>„Vertę turintis objektas“ gali ir nebūti (ir dažnai nėra) piniginę išraišką turintis matas (taip išlieka dviprasmiškumas ir sukčiautojui prireikus lengviau pasiteisinti). Kyšis gali būti bet kokia suteikta arba gauta materialinė nauda, kuria siekiama neteisėtai papirkti jos gavėją.</p> <p>Dažnai mokama pasirašytos sutarties vertės sutarta procentinė dalis per tarpininką arba kyšio gavėjo įsteigtą priedangos bendrovę, kuriai slaptai priklauso korumpuoto rangovo arba pardavėjo nuosavybės dalis.</p> <p>Korupcinę įtaką sutarčių ir viešųjų pirkimų srityje dažnai rodo nesąžininga atranka, kai, pavyzdžiui, nepagrįstai perkama iš vieno tiekėjo, nepagrįstai didelės kainos, nepagrįstai dideli perkami kiekiai, taikstymasis su prasta kokybe, vėlavimas pristatyti prekes arba jų nepristatymas.</p>	<p>Už viešuosius pirkimus atsakingas darbuotojas:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kurį laiką be paaiškinimo teikia pirmenybę kuriam nors rangovui; - artimai bendrauja su paslaugos teikėju arba prekės tiekėju; - nepaaiškinamai arba staiga praturtėja; - užsiima viešai nedeklaruota papildoma komercine veikla; - atsisako aukštesnių pareigų, jei jos nesusijusios su viešaisiais pirkimais; - nepateikia / atsisako arba nebaigia pildyti interesų konflikto deklaracijos; - atlyginimas yra gerokai žemesnis nei rinkos vidurkis.
2.	Nedeklaruotas interesų konfliktas	Interesų konfliktas gali kilti, jei perkančiosios organizacijos darbuotojas turi nedeklaruotų finansinių interesų, susijusių su konkrečia sutartimi arba rangovu.	<ul style="list-style-type: none"> - Kuriam nors rangovui arba pardavėjui rodomas nepaaiškinamas ar neįprastas palankumas bei dėmesys; - Nuolat taikstomasi su brangiu, prastos kokybės ar kitais atžvilgiais nepriimtiniu darbu ir t. t.;
3.	Slapti konkurso dalyvių susitarimai	<p>Tam tikros geografinės teritorijos, regiono arba pramonės šakos rangovai gali slapta susitarti išvengti konkurencijos ir padidinti kainas, su kitais konkurso dalyviais sudarydami įvairių schemų slaptus susitarimus.</p> <p>Tarpusavyje suderinti pasiūlymai</p> <p>Tarpusavyje suderintų, dar vadinamų „šešėliniais“, pasiūlymų tikslas tėra vienas – sudaryti tikro konkurso įspūdį, o ne užtikrinti, kad perkančioji organizacija pasirinktų kurį nors iš šių pasiūlymų.</p> <p>Bendrininkaujantys konkurso dalyviai susitaria teikti pasiūlymus už didesnę</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Konkurso laimėjusios įmonės pasiūlyta kaina yra per didelė, palyginti su savikaina, paskelbtais kainoraščiais, panašiais darbais arba paslaugomis, pramonės vidurkiais ir tikrosiomis rinkos kainomis; - Visi konkurso dalyviai nustato vienodai dideles kainas; - Konkurso nelaimėję dalyviai tampa laimėjusių tiekėjų subrangovais; - Konkurso dalyviai akivaizdžiai yra susiję, pvz., vienodi adresai, tie patys darbuotojai, telefono numeriai ir t. t.;

		<p>kainą arba tyčia neatitinkančius perkančiosios organizacijos poreikių, siekdami, kad perkančioji organizacija išsirinktų jam priimtino rangovo pasiūlymą, kurio kaina būtų galimai dirbtinai padidinta. Konkurso laimėtojas kitiems dalyviams atiduoda tam tikrą procentinę savo pelno dalį, pasamdo juos subrangovais arba leidžia jiems sudaryti kitas „brangias“ sutartis.</p> <p>Spaudimas neteikti pasiūlymų Antikonkurencinio veiksmų derinimo konkursų schemas gali būti sėkmingos tik jei konkurso dalyvių skaičius yra ribotas ir jie visi yra sukčiavimo schemas dalyviai. Jei į konkursą pateks naujas arba nelinkęs bendrininkauti dalyvis, išaiškės, kad kainos yra dirbtinai padidintos. Norėdami nuo to apsisaugoti, bendrininkai gali papirkti kitas bendroves / organizacijas arba agresyvesnėmis priemonėmis priversti jas nedalyvauti konkurse.</p> <p>Rinkos pasidalijimas Bendrininkaujančios bendrovės gali pasidalyti rinkas arba prekių grupes ir susitarti nekonkuruoti viena kitos veiklos srityje arba pasiekti šį tikslą slapčia sutartomis priemonėmis. Kai kada slaptuose konkurso dalyvių susitarimuose gali dalyvauti perkančiosios organizacijos darbuotojai.</p>	
4.	Nevienodos pasiūlymų teikimo sąlygos	<p>Už viešuosius pirkimus atsakingi darbuotojai proteguojamam konkurso dalyviui suteikia naudingą vidinę informaciją, kurios negauna kiti dalyviai. Žinodama tam tikrą informaciją, proteguojama įmonė gali pasiūlyti mažesnę kainą nei kiti konkurso dalyviai. Nevienodos pasiūlymų teikimo sąlygos yra viena iš veiksmingesnių antikonkurencinio veiksmų derinimo konkursuose schemų, nes apgaulė šiuo atveju nėra tokia akivaizdi, kaip kitose mėgstamose schemose, tokiose kaip nepagrįstas pirkimas iš vieno tiekėjo.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Pagal kai kuriuos kvietimo dalyvauti konkurse punktus siūlomos nepagrįstai mažos kainos; - Kvietimo dalyvauti konkurse punktai skiriasi nuo tikrosios sutarties punktų; - Konkurso dalyvis artimai bendrauja su darbuotojais, atsakingais už viešuosius pirkimus, arba dalyvavo rengiant sutarties specifikacijas.
5.	Apgaulingos specifikacijos	<p>Kai kada kvietimų dalyvauti konkurse arba teikti pasiūlymus specifikacijos gali būti tyčia suderintos su konkreto dalyvio kvalifikacija arba tokios, kad jas gali atitikti tik vienas konkurso dalyvis.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Į kvietimą dalyvauti konkurse atsiliepiama tik vienas arba keli potencialūs dalyviai; - Konkurso sąlygos atitinka laimėjusio konkurso rangovo produktus arba paslaugas;

		Taip pat gali būti nustatytos per griežtos specifikacijos, siekiant atmesti kitus tinkamus konkurso dalyvių pasiūlymus arba pateisinti pirkimą iš vieno tiekėjo ir taip išvengti konkurencijos tarp tiekėjų.	<ul style="list-style-type: none"> - Kiti konkurso dalyviai pateikia skundus; - Sąlygos yra kur kas griežtesnės arba laisvesnės negu panašių ankstesnių konkursų; - Tas pats tiekėjas laimi daug konkursų; - Perkančioji organizacija, užuot pateikusi bendrą prekęs aprašymą, nurodo norimą prekęs ženklą.
6.	Informacijos apie konkursą paviėšinimas	Už sutarčių pasirašymą, projektų rengimą ar pasiūlymų vertinimą atsakingi darbuotojai gali paviėšinti slaptą vidinę informaciją (pavyzdžiui, biudžeto sąmatą, priimtinius sprendimus arba kitų, konkuruojančių, pasiūlymų duomenis), siekdami padėti proteguojamam konkurso dalyviui parengti tinkamą techninį arba finansinį pasiūlymą.	<ul style="list-style-type: none"> - Silpna konkurso procedūrų kontrolė, pvz., terminų nesilaikymas; - Išrinktojo pasiūlymo kaina yra nedaug mažesnė už antrą mažiausią kainą; - Kai kurių pasiūlymų dokumentai patikrinti prieš laiką; - Konkurso laimėtojas konkurso metu el. paštu arba kitais komunikacijos būdais asmeniškai bendrauja su darbuotojais, atsakingais už viešuosius pirkimus.
7.	Pasiūlymų klastojimas	Jei konkurso procesas menkai kontroliuojamas, už viešuosius pirkimus atsakingi darbuotojai, siekdami, kad būtų išrinktas proteguojamas rangovas, gali suklastoti gautus pasiūlymus (juos pakeisti, „pamesti“, atmesti dėl tariamų konkurso sąlygų klaidų ir t. t.).	<ul style="list-style-type: none"> - Silpna kontrolė ir reikalavimų neatitinkančios konkurso procedūros; - Yra požymių, kad gauti pasiūlymai vėliau buvo pakeisti; - Pasiūlymai atmetami dėl juose esančių klaidų; - Tinkamo konkurso dalyvio pasiūlymas atmetamas dėl abejotinų priežasčių; - Nors pasiūlymų gaunama mažiau negu būtina, pakartotinis konkursas nerengiamas.
8.	Nepagrįstas pirkimas iš vieno tiekėjo	Ši schema labai dažnai yra korupcijos padarinys, ypač jei pirkimas iš to paties tiekėjo yra daugiakartis ir keliantis abejonių. Toks viešasis pirkimas gali būti atliktas dalijant viešojo pirkimo objektą į kelias dalis, siekiant neviršyti ribos, kurią viršijus privaloma surengti konkursą, nustatant labai griežtas sąlygas arba, užuot rengus pakartotinį konkursą, pratęsiant anksčiau sudarytas sutartis.	<ul style="list-style-type: none"> - Nors viršijama arba beveik pasiekiamą riba, kurią viršijus būtina rengti konkursą, perkama iš vieno tiekėjo; - Siekiant neviršyti ribos, kurią viršijus būtina rengti konkursą, viešieji pirkimai dalijami į kelias dalis; - Kvietimas dalyvauti konkurse išsiunčiamas tik vienam paslaugų teikėjui.
9.	Viešųjų pirkimų padalijimas	Už viešuosius pirkimus atsakingi darbuotojai, siekdami išvengti konkurencijos arba aukštesniojo lygmens vadovybės tikrinimo, gali padalyti viešuosius pirkimus į du ar daugiau viešojo pirkimo užsakymų arba sutarčių. Viešųjų pirkimų padalijimas (įvardijamas „saliario pjaustymu“) gali būti korupcijos ar kitokio perkančiosios organizacijos sukčiavimo ženklas.	<ul style="list-style-type: none"> - Paeiliui rengiami du arba daugiau susijusių viešųjų pirkimų iš to paties rangovo, kurių vertė yra nedaug mažesnė už ribą, kurią pasiekus būtina rengti konkursą ar atlikti aukštesnio lygmens vadovybės patikrinimą; - Viešieji pirkimai nepagrįstai atskiriami, pavyzdžiui, sudaromos atskiros darbo ir medžiagų pirkimo sutartys, kurių atitinkamos sumos nesiekia ribos, kurią pasiekus

			privaloma rengti konkursą; - Nuosekliai rengiami viešieji pirkimai, kurių sumos beveik siekia nustatytas ribas, kurias viršijus būtina rengti konkursą.
10.	Sutarčių sumaišymas	Daug panašių darbo sutarčių turintis rangovas tas pačias personalo išlaidas, mokesčius ar sąnaudas gali priskirti keliems užsakymams, taigi sąskaitose faktūrose pateikti per dideles sumas.	- Už skirtingus darbus arba pagal atskiras sutartis pateikiamos panašios sąskaitos faktūros; - Rangovas tuo pačiu laikotarpiu pateikia sąskaitas faktūras už keletą darbų.
11.	Nepagrįstas prašymas kompensuoti išlaidas	Rangovas gali sukčiauti tyčia prašydamas kompensuoti išlaidas, kurios nėra leistinos ar pagrįstos arba kurių neįmanoma tiesiogiai ar netiesiogiai susieti su sutarties vykdymu. Darbo sąnaudas galima klastoti rengiant netikrus darbo laiko apskaitos žiniaraščius, keičiant darbo laiko apskaitos žiniaraščius ar patvirtinamuosius dokumentus arba paprasčiausiai pateikiant sąskaitą faktūrą už darbo sąnaudas, kurios yra dirbtinai padidintos ir be patvirtinamųjų dokumentų.	- Per dideli ar neįprasti darbo įkainiai; - Darbo įkainiai neatitinka sutarties vykdymo pažangos; - Darbo laiko apskaitos žiniaraščiai akivaizdžiai yra pakeisti; - Darbo laiko apskaitos žiniaraščiai „dingo“; - Tos pačios medžiagų pirkimo išlaidos priskirtos kelioms sutartims; - Netiesioginės išlaidos laikomos tiesioginėmis.
12.	Nesąžiningai nustatomos kainos	Kainos nustatomos nesąžiningai, jei rangovai, siūlydami kainas, nedeklaruoja einamųjų, visų ir tikslių išlaidų arba nenurodo, kaip nustatomos kainos, todėl sutartis pasirašoma už didesnę kainą.	- Rangovas atsisako pateikti išlaidų patvirtinamuosius dokumentus, vėluoja juos pateikti ar negali to padaryti; - Rangovo pateikti dokumentai yra nepakankami arba neišsamūs; - Kainų nustatymo informacija yra pasenusi; - Palyginti su panašiomis sutartimis, kainoraščiais ar pramonės vidurkiais, kainos yra akivaizdžiai per didelės.
13.	Sutarties sąlygų nesilaikymas	Rangovai, kurie nesilaiko sutarties sąlygų ir tyčia sudaro įspūdį, esą jie jų laikosi, sukčiauja. Pvz.: naudojamos nekokybiškos statybinės medžiagos, prastesnės kokybės detalės, tiesiant automobilių kelius nepaklojamas reikiamas pagrindas, ir t. t. Akivaizdus motyvas – mažinant išlaidas, padidinti pelną, išvengti sankcijų už terminų nesilaikymą ar kt. Daugelį tokio sukčiavimo schemų sunku nustatyti, jei neatliekami kruopštūs tikrinimai ar nepriklausomų šios srities ekspertų tyrimai. Tačiau sukčiautojai gali bandyti papirkti tikrintojus.	- Tyrimų ir tikrinimų rezultatai neatitinka sutarties straipsnių ir sąlygų; - Nėra tyrimo ar tikrinimo dokumento arba pažymų; - Prasta kokybė, prasti darbo rezultatai ir daug skundų; - Iš rangovo išlaidų dokumentų galima spręsti, kad rangovas, pavyzdžiui, nepirko medžiagų, būtinų darbams atlikti, neturi ar neišsinuomojo darbai reikalingos įrangos arba darbo vietoje neturėjo reikiamos darbo jėgos.

14.	Suklastotos, dirbtinai padidintų sumų arba pasikartojančios sąskaitos faktūros	Rangovas gali tyčia pateikti suklastotas, dirbtinai padidintų sumų arba identišką sąskaitas faktūras savarankiškai arba bendrininkaudamas su korumpuotais už viešuosius pirkimus atsakingais darbuotojais.	<ul style="list-style-type: none"> - Sąskaitose faktūrose nurodytų prekių ar paslaugų nėra atsargų sąrašė arba jos neapskaitytos; - Sąskaitose faktūrose nurodytų prekių ar paslaugų gavimas nepatvirtintas; - Sąskaitose faktūrose nurodytų prekių ar paslaugų pirkimo užsakymas kelia abejonių arba jo nėra; - Rangovo apskaitoje neminima, kad buvo atliktas darbas arba patirtos atitinkamos išlaidos; - Sąskaitose faktūrose nurodytos kainos, kiekiai, pirminių aprašymai ar sąlygos viršija tai, kas nurodyta sutartyje, pirkimo užsakyme, gavimo dokumentuose, atsargų sąrašė ar naudojimo apskaitoje, arba neatitinka to; - Subrangos sutartys sudaromos keliomis pakopomis ir t.t..
15.	Netikri paslaugų teikėjai	Darbuotojas, siekdamas pasisavinti lėšas, gali duoti leidimą sumokėti netikram pardavėjui. Ši schema dažniausiai naudojama tuomet, kai nėra gerai atskirtos darbuotojų pareigos, susijusios su paraiškų gavimu ir jų apmokėjimu; Paslaugų teikėjai, siekdami dirbtinai padidinti išlaidas ar tiesiog rengti suklastotas sąskaitas, gali įsteigti netikras bendroves, kurios teiktų konkurso dalyvių slapta suderintus pasiūlymus.	<ul style="list-style-type: none"> - Paslaugų teikėjo nėra kataloguose, internete, jo nerandama ieškant „Google“ ar kitomis programinėmis paieškos priemonėmis ir t. t.; - Paslaugų teikėjas nurodo neteisingą adresą (gatvę) ar telefono numerį; dalyvauja lengvatinio apmokestinimo bendrovė.
16.	Produktų pakeitimas kitais produktais	Produktų pakeitimas kitais produktais reiškia, kad sutartyje nurodyti produktai be perkančiosios organizacijos žinios pakeičiami prastesnės kokybės produktais. Produktų pakeitimas kitais produktais sukčiautojams yra ypač patrauklus, jei pagal sutartį numatyta naudoti brangias aukštos kokybės medžiagas, kurias galima pakeisti panašiai atrodančiais, tačiau kur kas pigesniais produktais. Dažnai keičiamos sudedamosios dalys, kurių pakeitimą sunku pastebėti. Siekiant apgauti tikrintojus, jiems gali būti pateikti specialiai padirbti produkto pavyzdžiai.	<ul style="list-style-type: none"> - Pakuotė yra neįprasta – išsiskirianti savo spalvomis ar dizainu; - Tikroji produkto išvaizda neatitinka lauktosios išvaizdos; - Produkto identifikaciniai numeriai skiriasi nuo paskelbtų, kataloguose arba numeracijos sistemoje pateiktų numerių; - Atitikties reikalavimams pažymys pasirašo nekvalifikuotas arba neatestuotas asmuo; - Rangovas vėluoja vykdyti sutartį, tačiau greitai pasitaiso; - Serijos numeriai yra neįprasti, panaikinti arba neatitinka tikrosios gamintojo numeracijos sistemos; - Sąskaitose faktūrose ar inventoriaus sąrašuose pateikti prekių numeriai arba aprašymai neatitinka pirkimo užsakymo sąlygų.

EKSPERTINIO VERTINIMO ANKETA

Gerb. eksperte,

Esu Kauno technologijos universiteto Ekonomikos ir verslo fakulteto Verslo ekonomikos programos antro kurso magistrantė Irmantė Plikaitienė. Rašau baigiamąjį magistro darbą, kurio tikslas – identifikuoti viešųjų pirkimų sistemos optimizavimo veiksniai, padėsiančius perkančiosioms organizacijoms atlikti viešuosius pirkimus skaidriau ir efektyviau. Prašau įvertinti viešųjų pirkimų sistemos optimizavimo veiksniai.

Apklausa yra *anoniminė*. Jeigu Jums įdomu, su tyrimo rezultatais galėsiu supažindinti.

Iš anksto dėkoju.

Užpildytą anketą prašau atsiųsti el. paštu – irmante.plikaitiene@gmail.com

1. Jūs esate:

- Perkančiosios organizacijos atstovas, vykdamas pirkimo procedūras
- Verslo atstovas dalyvaujantis viešojo pirkimo procedūrose
- Nepriklausomas ekspertas, kurio paslaugas perka tiek perkančiosios organizacijos, tiek pardavimų atstovai
- Kontroliuojančios (prižiūrinčios) institucijos atstovas, dalyvaujantis viešojo pirkimo procedūrose
- Kontroliuojančios institucijos atstovas

2. Darbo patirtis viešųjų pirkimų srityje:

- Iki 3 metų
- Nuo 3 iki 5 metų
- Nuo 5 iki 10 metų
- Daugiau kaip 10 metų

3. Kaip dažnai keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją viešųjų pirkimų srityje?

- Vieną kartą per metus
- Du, tris kartus per metus
- Keturis kartus ir daugiau

4. Koku būdu keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją?

- Konferencijų metu
- Kvalifikacijos kėlimo kursų metu
- Mokymais partnerystės tinkluose
- Seminarų metu
- Užsienio stažuočių metu

5. Vykdydami viešųjų pirkimų procedūras/ dalyvaudami viešųjų pirkimų procedūrose dažniausiai konsultuojatės su:

- Didesnę patirtį turinčiais specialistais
- Viešųjų pirkimų tarnybos specialistais
- Kolegomis dirbančiais toje pačioje srityje
- Su valstybinių institucijų atstovais
- Su prekybos organizacijų atstovais
- Nesikonsultuoju, pasitikiu savo kompetencija

6. Koku būdu atliekant viešuosius pirkimus susiduriama su didžiausiais sunkumais:

- Mažos vertės pirkimuose
- Supaprastintame atvirame konkurse
- Atvirame konkurse
- Ribotame konkurse
- Skelbiamose derybose
- Konkurenciniame dialoge
- Neskelbiamose derybose
- Inovacijų partnerystėje

7. Kuris iš pagrindinių principų vykdant viešuosius pirkimus yra pažeidžiamas dažniausiai?

- Lygiateisiškumo
- Nediskriminavimo
- Abipusio pripažinimo
- Proporcingumo
- Skaidrumo

8. Kurie vertinimo kriterijai, vykdant viešuosius pirkimus turi būti naudojami dažniausiai?

- pagal kainos ar sąnaudų ir kokybės santykį
- pagal sąnaudas
- pagal kainą

9. Vykdant elektroninius viešuosius pirkimus per Centrinę viešųjų pirkimų sistemą (CVP IS):

- Darbo laiko sąnaudos sumažėja
- Darbo laiko sąnaudos padidėja
- Pirkimai vykdomi skaidriau
- Pirkimus vykdyti sudėtinga dėl nuolat stringančios sistemos

10. Pirkimai atliekami per Centrinę perkančiąją organizaciją:

- Efektyvūs, sutaupomas perkančiųjų organizacijų darbo laikas
- Efektyvūs, įsigytų prekių, paslaugų ar darbų kainos būna žemesnės nei pirkimą vykdant kitais būdais
- Neefektyvūs, įsigytų prekių, paslaugų ar darbų kokybė netenkina perkančiųjų organizacijų poreikių
- Dėl prastos prekių, paslaugų ar darbų kokybės pirkimus tenka kartoti taip patiriant papildomas išlaidas, neracionaliai išnaudojant organizacijos lėšas

11. Vykdant viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai iškyla problemų dėl:

- nuolat kintančios įstatyminės bazės
- viešųjų pirkimų įstatymo sudėtingumo
- metodinės medžiagos trūkumo kaip tinkamai vykdyti pirkimus atskirose pirkimų srityse
- viešųjų pirkimų specialistų kompetencijos stokos vykdant viešuosius pirkimus
- dėl kontroliuojančiųjų institucijų skirtingo viešųjų pirkimų vertinimo

12. Kokios priemonės galėtų palengvinti viešųjų pirkimų vykdymą:

- Paprastesnės viešųjų pirkimų procedūros
- Specialistų, atliekančių viešuosius pirkimus privalomas kvalifikacijos kėlimas
- Trumpesni viešųjų pirkimų procedūrų terminai
- Teisės aktų, reglamentuojančių viešuosius pirkimus, retesnė kaita
- Paprastesnis teisinis reglamentavimas

- Viešųjų pirkimų atlikimas tik elektroninėmis priemonėmis

13. Ar Viešųjų pirkimų tarnyba skiria pakankamai dėmesio viešųjų pirkimų kontrolei?

- Viešųjų pirkimų tarnybos vaidmuo viešuosiuose pirkimuose tik formalumas
- Viešųjų pirkimų tarnyba per daug reguliuoja vykdomus viešuosius pirkimus
- Viešųjų pirkimų tarnyba tinkamai ir laiku atlieka viešųjų pirkimų kontrolę
- Viešųjų pirkimų tarnyba atlikdama viešųjų pirkimų kontrolę turi prevencinį poveikį perkančiosioms organizacijoms

14. Su kokia Viešųjų pirkimų tarnybos reakcija į viešojo pirkimo metu atsirandančias problemas perkančiosios organizacijos/ tiekėjai susiduria dažniausiai?

- Viešųjų pirkimų tarnybos pozicija išdėstoma aiškiai, suprantamai ir laiku
- Viešųjų pirkimų tarnyba smulkmeniškai ir formaliai išdėsto savo poziciją, konkrečios probleminės situacijos atžvilgiu
- Viešųjų pirkimų tarnybos pozicija dažnai būna nekonkreči, neišsami, klaidinanti
- Viešųjų pirkimų tarnybos suteikiamos konsultacijos yra tik rekomendacinio pobūdžio, sprendimą bet kuriuo atveju turi priimti pati perkančioji organizacija
- Dažna situacija, kai skirtingi Viešųjų pirkimų tarnybos specialistai analogišką problemą (tą pačią) aiškina skirtingai

15. Ar efektyviam viešųjų pirkimų atlikimui, reikalingas viešųjų pirkimų vidaus auditas?

- Taip, perkančiosios organizacijos privalo vykdyti viešųjų pirkimų vidaus auditus ne rečiau kaip vieną kartą per metus
- Taip, perkančiosios organizacijos privalo vykdyti tik problemiškesnių įvykdytų viešųjų pirkimų vidaus auditus (iš tiekėjų gavus pretenzijų dėl pirkimų vykdymo)
- Ne, dažniausiai viešųjų pirkimų vidaus auditą perkančiosios organizacijos atlieka formaliai, tai neduoda rezultatų

16. Įvertinkite viešųjų pirkimų sistemos efektyvumą nuo 1 iki 10 balais? 1 – labai blogai – 10 – puikiai.

- 1   2   3   4   5   6   7   8   9   10

17. Viešųjų pirkimų sistemą optimizuotų:

- Privalomas viešųjų pirkimų specialistų kvalifikacijos kėlimas ne rečiau kaip 3 kartus per metus
- Kontroliuojančių institucijų dėmesys turi būti labiau nukreiptas į pirkimo rezultatą, o ne į pirkimų procedūrų vykdymą.
- Perkančiųjų organizacijų ir skirtingų kontroliuojančių institucijų bendradarbiavimas, derinant tarpusavio veiksmus.
- Pirkimo verčių skaičiavimo metodikos pakeitimas
- Centrinės perkančiosios organizacijos katalogo papildymas naujomis prekėmis, paslaugomis ar darbais
- Problemiškiausių įvykdytų viešųjų pirkimų vidaus auditas
- Problemiškiausių įvykdytų viešųjų pirkimų išorinis auditas

Dėkoju už atsakymus

Užpildytą anketą prašau atsiųsti el. paštu – irmante.plikaitiene@gmail.com

Kokiu būdu atliekant viešuosius pirkimus susiduriama su didžiausiais sunkumais: * Vykdam viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai iškyla problemų dėl:

Crosstabulation

		Vykdam viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai iškyla problemų dėl:						Total	
		nuolat kintančios įstatyminės bazės	viešųjų pirkimų įstatymo sudėtingumo	metodinės medžiagos trūkumo kaip tinkamai vykdyti pirkimus atskirose pirkimų srityse	viešųjų pirkimų specialistų kompetencijos stokos vykdam viešuosius pirkimus	dėl kontroliuojančiųjų institucijų skirtingo viešųjų pirkimų vertinimo	Iškyla visos problemos		
Kokiu būdu atliekant viešuosius pirkimus susiduriama su didžiausiais sunkumais:	Supaprastintame atvira konkurse	Count	1	1	0	2	1	3	8
		% within Kokiu būdu atliekant viešuosius pirkimus susiduriama su didžiausiais sunkumais:	12,5%	12,5%	0,0%	25,0%	12,5%	37,5%	100,0%
		% within Vykdam viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai iškyla problemų dėl:	33,3%	50,0%	0,0%	66,7%	50,0%	50,0%	47,1%
		% of Total	5,9%	5,9%	0,0%	11,8%	5,9%	17,6%	47,1%
	Atvira konkurse	Count	1	1	1	1	1	2	7
		% within Kokiu būdu atliekant viešuosius pirkimus susiduriama su didžiausiais sunkumais:	14,3%	14,3%	14,3%	14,3%	14,3%	28,6%	100,0%
		% within Vykdam viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai iškyla problemų dėl:	33,3%	50,0%	100,0%	33,3%	50,0%	33,3%	41,2%
		% of Total	5,9%	5,9%	5,9%	5,9%	5,9%	11,8%	41,2%
	Inovacijų partnerystėje	Count	1	0	0	0	0	1	2
		% within Kokiu būdu atliekant viešuosius pirkimus susiduriama su didžiausiais sunkumais:	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	50,0%	100,0%
		% within Vykdam viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai iškyla problemų dėl:	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	16,7%	11,8%
		% of Total	5,9%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	5,9%	11,8%
Total	Count	3	2	1	3	2	6	17	
	% within Kokiu būdu atliekant viešuosius pirkimus susiduriama su didžiausiais sunkumais:	17,6%	11,8%	5,9%	17,6%	11,8%	35,3%	100,0%	
	% within Vykdam viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai iškyla problemų dėl:	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	17,6%	11,8%	5,9%	17,6%	11,8%	35,3%	100,0%	

Kokiu būdu atliekant viešuosius pirkimu susiduriama su didžiausiais sunkumais: * Ar efektyviam viešųjų pirkimų atlikimui, reikalingas viešųjų pirkimų vidaus auditas? Crosstabulation

		Ar efektyviam viešųjų pirkimų atlikimui, reikalingas viešųjų pirkimų vidaus auditas?			Total	
		Taip, perkančiosios organizacijos privalo vykdyti viešųjų pirkimų vidaus auditus ne rečiau kaip vieną kartą per metus	Taip, perkančiosios organizacijos privalo vykdyti problemiškesnių įvykdytų pirkimų vidaus auditus (igavus pretenzijų)	Ne, dažniausiai viešųjų pirkimų vidaus audita perkančiosios organizacijos atlieka formaliai, tai neduoda rezultatų		
Kokiu būdu atliekant viešuosius pirkimu susiduriama su didžiausiais sunkumais:	Supaprastintame atvira konkurse	Count	4	2	2	8
	% within Koku būdu atliekant viešuosius pirkimu susiduriama su didžiausiais sunkumais:		50,0%	25,0%	25,0%	100,0%
	% within Ar efektyviam viešųjų pirkimų atlikimui, reikalingas viešųjų pirkimų vidaus auditas?		44,4%	100,0%	33,3%	47,1%
	% of Total		23,5%	11,8%	11,8%	47,1%
	Atvira konkurse	Count	5	0	2	7
	% within Koku būdu atliekant viešuosius pirkimu susiduriama su didžiausiais sunkumais:		71,4%	0,0%	28,6%	100,0%
	% within Ar efektyviam viešųjų pirkimų atlikimui, reikalingas viešųjų pirkimų vidaus auditas?		55,6%	0,0%	33,3%	41,2%
	% of Total		29,4%	0,0%	11,8%	41,2%
	Inovacijų partnerystėje	Count	0	0	2	2
% within Koku būdu atliekant viešuosius pirkimu susiduriama su didžiausiais sunkumais:		0,0%	0,0%	100,0%	100,0%	
% within Ar efektyviam viešųjų pirkimų atlikimui, reikalingas viešųjų pirkimų vidaus auditas?		0,0%	0,0%	33,3%	11,8%	
% of Total		0,0%	0,0%	11,8%	11,8%	
Total	Count	9	2	6	17	
	% within Koku būdu atliekant viešuosius pirkimu susiduriama su didžiausiais sunkumais:		52,9%	11,8%	35,3%	100,0%
	% within Ar efektyviam viešųjų pirkimų atlikimui, reikalingas viešųjų pirkimų vidaus auditas?		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total		52,9%	11,8%	35,3%	100,0%

Kuris iš pagrindinių principų vykdant viešuosius pirkimus yra pažeidžiamas dažniausiai? * Ar Viešųjų pirkimų tarnyba skiria pakankamai dėmesio viešųjų pirkimų kontrolei? Crosstabulation

		Ar Viešųjų pirkimų tarnyba skiria pakankamai dėmesio viešųjų pirkimų kontrolei?				Total	
		Viešųjų pirkimų tarnybos vaidmuo viešuosiuose pirkimuose tik formalumas	Viešųjų pirkimų tarnyba per daug reguliuoja vykdomus viešuosius pirkimus	Viešųjų pirkimų tarnyba tinkamai ir laiku atlieka viešųjų pirkimų kontrolę	Viešųjų pirkimų tarnyba atlikdama viešųjų pirkimų kontrolę turi prevencinį poveikį perkančiosioms organizacijoms		
Kuris iš pagrindinių principų vykdant viešuosius pirkimus yra pažeidžiamas	Lygiateisiškumo	Count	1	0	0	2	3
	% within Kuris iš pagrindinių principų vykdant viešuosius pirkimus yra pažeidžiamas dažniausiai?		33,3%	0,0%	0,0%	66,7%	100,0%
	% within Ar Viešųjų pirkimų tarnyba skiria pakankamai dėmesio viešųjų pirkimų kontrolei?		50,0%	0,0%	0,0%	22,2%	17,6%
	% of Total		5,9%	0,0%	0,0%	11,8%	17,6%
	Nediskriminavimo	Count	1	0	0	2	3
	% within Kuris iš pagrindinių principų vykdant viešuosius pirkimus yra pažeidžiamas dažniausiai?		33,3%	0,0%	0,0%	66,7%	100,0%
	% within Ar Viešųjų pirkimų tarnyba skiria pakankamai dėmesio viešųjų pirkimų kontrolei?		50,0%	0,0%	0,0%	22,2%	17,6%
	% of Total		5,9%	0,0%	0,0%	11,8%	17,6%
	Proporcingumo	Count	0	0	0	1	1
	% within Kuris iš pagrindinių principų vykdant viešuosius pirkimus yra pažeidžiamas dažniausiai?		0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
	% within Ar Viešųjų pirkimų tarnyba skiria pakankamai dėmesio viešųjų pirkimų kontrolei?		0,0%	0,0%	0,0%	11,1%	5,9%
	% of Total		0,0%	0,0%	0,0%	5,9%	5,9%
Skaidrumo	Count	0	3	3	4	10	
% within Kuris iš pagrindinių principų vykdant viešuosius pirkimus yra pažeidžiamas dažniausiai?		0,0%	30,0%	30,0%	40,0%	100,0%	
% within Ar Viešųjų pirkimų tarnyba skiria pakankamai dėmesio viešųjų pirkimų kontrolei?		0,0%	100,0%	100,0%	44,4%	58,8%	
% of Total		0,0%	17,6%	17,6%	23,5%	58,8%	
Total	Count	2	3	3	9	17	
	% within Kuris iš pagrindinių principų vykdant viešuosius pirkimus yra pažeidžiamas dažniausiai?		11,8%	17,6%	17,6%	52,9%	100,0%
	% within Ar Viešųjų pirkimų tarnyba skiria pakankamai dėmesio viešųjų pirkimų kontrolei?		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total		11,8%	17,6%	17,6%	52,9%	100,0%

Kurie vertinimo kriterijai, vykdant viešuosius pirkimus turi būti naudojami dažniausiai? * Viešųjų pirkimų sistema optimizuotų: Crosstabulation

		Viešųjų pirkimų sistema optimizuotų:							Total	
		Privalomas viešųjų pirkimų specialistų kvalifikacijos kėlimas ne rečiau kaip 3 kartus per metus	Kontroliuojančių institucijų dėmesys turi būti labiau nukreiptas į pirkimo rezultata, o ne į pirkimų procedūrų vykdymą.	Perkančiųjų organizacijų ir skirtingų kontroliuojančių institucijų bendradarbiavimas, derinant tarpusavio veiksmus.	Pirkimo verčių skaičiavimo metodikos pakeitimas	Centrinės perkančiosios organizacijos katalogo papildymas naujomis prekėmis, paslaugomis ar darbais	Problemiškiausių įvykdytų viešųjų pirkimų išorinis auditas	Visi variantai išskyrus auditą		
Kurie vertinimo kriterijai, vykdant viešuosius pirkimus turi būti naudojami dažniausiai?	pagal kainos ar sąnaudų ir kokybės santykį	Count	1	2	0	0	2	1	2	8
	% within Kurie vertinimo kriterijai, vykdant viešuosius pirkimus turi būti naudojami dažniausiai?	12,5%	25,0%	0,0%	0,0%	25,0%	12,5%	25,0%	100,0%	
	% within Viešųjų pirkimų sistema optimizuotų:	50,0%	66,7%	0,0%	0,0%	66,7%	100,0%	50,0%	47,1%	
	% of Total	5,9%	11,8%	0,0%	0,0%	11,8%	5,9%	11,8%	47,1%	
	pagal kainą	Count	1	1	2	2	1	0	2	9
	% within Kurie vertinimo kriterijai, vykdant viešuosius pirkimus turi būti naudojami dažniausiai?	11,1%	11,1%	22,2%	22,2%	11,1%	0,0%	22,2%	100,0%	
	% within Viešųjų pirkimų sistema optimizuotų:	50,0%	33,3%	100,0%	100,0%	33,3%	0,0%	50,0%	52,9%	
	% of Total	5,9%	5,9%	11,8%	11,8%	5,9%	0,0%	11,8%	52,9%	
Total	Count	2	3	2	2	3	1	4	17	
% within Kurie vertinimo kriterijai, vykdant viešuosius pirkimus turi būti naudojami dažniausiai?	11,8%	17,6%	11,8%	11,8%	17,6%	5,9%	23,5%	100,0%		
% within Viešųjų pirkimų sistema optimizuotų:	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%		
% of Total	11,8%	17,6%	11,8%	11,8%	17,6%	5,9%	23,5%	100,0%		

7 PRIEDAS

Jūs esate: * Kaip dažnai keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją viešųjų pirkimų srityje? Crosstabulation

			Kaip dažnai keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją viešųjų pirkimų srityje?			Total
			Vieną kartą per metus	Du, tris kartus per metus	Keturis kartus ir daugiau	
Jūs esate:	Perkančiosios organizacijos atstovas, vykdamasis pirkimo procedūras	Count	0	3	0	3
		% within Jūs esate:	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
		% within Kaip dažnai keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją viešųjų pirkimų srityje?	0,0%	27,3%	0,0%	17,6%
		% of Total	0,0%	17,6%	0,0%	17,6%
Verslo atstovas dalyvaujantis viešojo pirkimo procedūrose	Count	0	3	0	3	
	% within Jūs esate:	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%	
	% within Kaip dažnai keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją viešųjų pirkimų srityje?	0,0%	27,3%	0,0%	17,6%	
	% of Total	0,0%	17,6%	0,0%	17,6%	
Nepriklausomas ekspertas, kurio paslaugas perka tiek perkančiosios organizacijos, tiek pardavimų atstovai	Count	1	2	0	3	
	% within Jūs esate:	33,3%	66,7%	0,0%	100,0%	
	% within Kaip dažnai keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją viešųjų pirkimų srityje?	25,0%	18,2%	0,0%	17,6%	
	% of Total	5,9%	11,8%	0,0%	17,6%	
Kontroliuojančios (prižiūrinčios) institucijos atstovas, dalyvaujantis viešojo pirkimo procedūrose	Count	1	0	0	1	
	% within Jūs esate:	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%	
	% within Kaip dažnai keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją viešųjų pirkimų srityje?	25,0%	0,0%	0,0%	5,9%	
	% of Total	5,9%	0,0%	0,0%	5,9%	
Kontroliuojančios institucijos atstovas	Count	0	1	2	3	
	% within Jūs esate:	0,0%	33,3%	66,7%	100,0%	
	% within Kaip dažnai keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją viešųjų pirkimų srityje?	0,0%	9,1%	100,0%	17,6%	
	% of Total	0,0%	5,9%	11,8%	17,6%	
Atstovas ir dalyvis	Count	2	2	0	4	
	% within Jūs esate:	50,0%	50,0%	0,0%	100,0%	
	% within Kaip dažnai keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją viešųjų pirkimų srityje?	50,0%	18,2%	0,0%	23,5%	
	% of Total	11,8%	11,8%	0,0%	23,5%	
Total	Count	4	11	2	17	
	% within Jūs esate:	23,5%	64,7%	11,8%	100,0%	
	% within Kaip dažnai keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją viešųjų pirkimų srityje?	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	23,5%	64,7%	11,8%	100,0%	

Jūs esate: * Kokiū būdu keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją? Crosstabulation

			Kokiū būdu keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją?				Total
			Konferencijų metu	Kvalifikacijos kėlimo kursų metu	Seminarų metu	Konferencijose ir seminaruose	
Jūs esate:	Perkančiosios organizacijos atstovas, vykdamas pirkimo procedūras	Count % within Jūs esate: % within Kokiū būdu keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją? % of Total	0 0,0% 0,0% 0,0%	3 100,0% 50,0% 17,6%	0 0,0% 0,0% 0,0%	0 0,0% 0,0% 0,0%	3 100,0% 17,6% 17,6%
	Verslo atstovas dalyvaujantis viešojo pirkimo procedūrose	Count % within Jūs esate: % within Kokiū būdu keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją? % of Total	2 66,7% 100,0% 11,8%	0 0,0% 0,0% 0,0%	1 33,3% 20,0% 5,9%	0 0,0% 0,0% 0,0%	3 100,0% 17,6% 17,6%
	Nepriklausomas ekspertas, kurio paslaugas perka tiek perkančiosios organizacijos, tiek pardavimų atstovai	Count % within Jūs esate: % within Kokiū būdu keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją? % of Total	0 0,0% 0,0% 0,0%	2 66,7% 33,3% 11,8%	0 0,0% 0,0% 0,0%	1 33,3% 25,0% 5,9%	3 100,0% 17,6% 17,6%
	Kontroliuojančios (prižiūrinčios) institucijos atstovas, dalyvaujantis viešojo pirkimo procedūrose	Count % within Jūs esate: % within Kokiū būdu keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją? % of Total	0 0,0% 0,0% 0,0%	0 0,0% 0,0% 0,0%	1 100,0% 20,0% 5,9%	0 0,0% 0,0% 0,0%	1 100,0% 5,9% 5,9%
	Kontroliuojančios institucijos atstovas	Count % within Jūs esate: % within Kokiū būdu keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją? % of Total	0 0,0% 0,0% 0,0%	0 0,0% 0,0% 0,0%	1 33,3% 20,0% 5,9%	2 66,7% 50,0% 11,8%	3 100,0% 17,6% 17,6%
	Atstovas ir dalyvis	Count % within Jūs esate: % within Kokiū būdu keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją? % of Total	0 0,0% 0,0% 0,0%	1 25,0% 16,7% 5,9%	2 50,0% 40,0% 11,8%	1 25,0% 25,0% 5,9%	4 100,0% 23,5% 23,5%
Total	Count % within Jūs esate: % within Kokiū būdu keliate savo kaip eksperto kvalifikaciją? % of Total	2 11,8% 100,0% 11,8%	6 35,3% 100,0% 35,3%	5 29,4% 100,0% 29,4%	4 23,5% 100,0% 23,5%	17 100,0% 100,0% 100,0%	

Jūs esate: * Vykdamie vieuosius pirkimus/ dalyvaujant vieuosiuose pirkimuose dažniausiai išskyla problemų dėl: Crosstabulation

		Vykdamie vieuosius pirkimus/ dalyvaujant vieuosiuose pirkimuose dažniausiai išskyla problemų dėl:						Total	
		nuolat kintančios įstatyminės bazės	viešųjų pirkimų įstatymo sudėtingumo	metodinės medžiagos trūkumo kaip tinkamai vykdyti pirkimus atskirose pirkimų srityse	viešųjų pirkimų specialistų kompetencijos stokos vykdant vieuosius pirkimus	dėl kontroliuojančiųjų institucijų skirtingo viešųjų pirkimų vertinimo	Išskyla visos problemos		
Jūs esate:	Perkančiosios organizacijos atstovas, vykdamie pirkimo procedūras	Count	1	0	0	0	0	2	3
		% within Jūs esate:	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	66,7%	100,0%
		% within Vykdamie vieuosius pirkimus/ dalyvaujant vieuosiuose pirkimuose dažniausiai išskyla problemų dėl:	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	33,3%	17,6%
		% of Total	5,9%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	11,8%	17,6%
	Verslo atstovas dalyvaujantis viešojo pirkimo procedūrose	Count	0	1	1	0	0	1	3
		% within Jūs esate:	0,0%	33,3%	33,3%	0,0%	0,0%	33,3%	100,0%
		% within Vykdamie vieuosius pirkimus/ dalyvaujant vieuosiuose pirkimuose dažniausiai išskyla problemų dėl:	0,0%	50,0%	100,0%	0,0%	0,0%	16,7%	17,6%
		% of Total	0,0%	5,9%	5,9%	0,0%	0,0%	5,9%	17,6%
	Nepriklausomas ekspertas, kurio paslaugas perka tiek perkančiosios, tiek organizacijos, tiek pardavimų atstovai	Count	0	1	0	0	0	2	3
		% within Jūs esate:	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	66,7%	100,0%
		% within Vykdamie vieuosius pirkimus/ dalyvaujant vieuosiuose pirkimuose dažniausiai išskyla problemų dėl:	0,0%	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	33,3%	17,6%
		% of Total	0,0%	5,9%	0,0%	0,0%	0,0%	11,8%	17,6%
	Kontroliuojančios (prižiūrinčios) institucijos atstovas, dalyvaujantis viešojo pirkimo procedūrose	Count	0	0	0	1	0	0	1
		% within Jūs esate:	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		% within Vykdamie vieuosius pirkimus/ dalyvaujant vieuosiuose pirkimuose dažniausiai išskyla problemų dėl:	0,0%	0,0%	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	5,9%
		% of Total	0,0%	0,0%	0,0%	5,9%	0,0%	0,0%	5,9%
Kontroliuojančiųjų institucijų atstovas	Count	2	0	0	0	0	1	3	
	% within Jūs esate:	66,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	33,3%	100,0%	

Atstovas ir dalyvis	% within Vykdamie viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai iškyła problemų dėl:	66,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	16,7%	17,6%
	% of Total	11,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	5,9%	17,6%
	Count	0	0	0	2	2	0	4
	% within Jūs esate:	0,0%	0,0%	0,0%	50,0%	50,0%	0,0%	100,0%
	% within Vykdamie viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai iškyła problemų dėl:	0,0%	0,0%	0,0%	66,7%	100,0%	0,0%	23,5%
% of Total	0,0%	0,0%	0,0%	11,8%	11,8%	0,0%	23,5%	
Total	Count	3	2	1	3	2	6	17
	% within Jūs esate:	17,6%	11,8%	5,9%	17,6%	11,8%	35,3%	100,0%
	% within Vykdamie viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai iškyła problemų dėl:	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	17,6%	11,8%	5,9%	17,6%	11,8%	35,3%	100,0%

Koku būdu atliekant viešuosius pirkimu susiduriama su didžiausiais sunkumais: * Vykdydami viešųjų pirkimų procedūras/ dalyvaujant viešųjų pirkimų procedūrose dažniausiai konsultuojatės su: Crosstabulation

		Vykdydami viešųjų pirkimų procedūras/ dalyvaujant viešųjų pirkimų procedūrose dažniausiai konsultuojatės su:					Total	
		Didesnę patirtį turinčiais specialistais	Viešųjų pirkimų tarnybos specialistais	Kolegomis dirbančiais toje pačioje srityje	Su prekybos organizacijų atstovais	Su visais nevalstybiniais ekspertais		
Koku būdu atliekant viešuosius pirkimu susiduriama su didžiausiais sunkumais:	Supaprastintame atvira konkurse	Count	2	2	2	0	2	8
		% within Koku būdu atliekant viešuosius pirkimu susiduriama su didžiausiais sunkumais:	25,0%	25,0%	25,0%	0,0%	25,0%	100,0%
		% within Vykdydami viešųjų pirkimų procedūras/ dalyvaujant viešųjų pirkimų procedūrose dažniausiai konsultuojatės su:	66,7%	66,7%	50,0%	0,0%	40,0%	47,1%
	% of Total	11,8%	11,8%	11,8%	0,0%	11,8%	47,1%	
	Atvira konkurse	Count	1	0	2	2	2	7
		% within Koku būdu atliekant viešuosius pirkimu susiduriama su didžiausiais sunkumais:	14,3%	0,0%	28,6%	28,6%	28,6%	100,0%
		% within Vykdydami viešųjų pirkimų procedūras/ dalyvaujant viešųjų pirkimų procedūrose dažniausiai konsultuojatės su:	33,3%	0,0%	50,0%	100,0%	40,0%	41,2%
	% of Total	5,9%	0,0%	11,8%	11,8%	11,8%	41,2%	
	Inovacijų partnerystėje	Count	0	1	0	0	1	2
		% within Koku būdu atliekant viešuosius pirkimu susiduriama su didžiausiais sunkumais:	0,0%	50,0%	0,0%	0,0%	50,0%	100,0%
		% within Vykdydami viešųjų pirkimų procedūras/ dalyvaujant viešųjų pirkimų procedūrose dažniausiai konsultuojatės su:	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	20,0%	11,8%
	% of Total	0,0%	5,9%	0,0%	0,0%	5,9%	11,8%	
Total	Count	3	3	4	2	5	17	
	% within Koku būdu atliekant viešuosius pirkimu susiduriama su didžiausiais sunkumais:	17,6%	17,6%	23,5%	11,8%	29,4%	100,0%	
	% within Vykdydami viešųjų pirkimų procedūras/ dalyvaujant viešųjų pirkimų procedūrose dažniausiai konsultuojatės su:	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	17,6%	17,6%	23,5%	11,8%	29,4%	100,0%	

11 PRIEDAS

Pirkimai atliekami per Centrinę perkančiąją organizaciją: * Vykdamie viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai išskyla problemų dėl:

Crosstabulation

		Vykdamie viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai išskyla problemų dėl:						Total	
		nuolat kintančios įstatyminės bazės	viešųjų pirkimų įstatymo sudėtingumo	metodinės medžiagos trūkumo kaip tinkamai vykdyti pirkimus atskirose pirkimų srityse	viešųjų pirkimų specialistų kompetencijos stokos vykdant viešuosius pirkimus	dėl kontroliuojančiųjų institucijų skirtingo viešųjų pirkimų vertinimo	Išskyla visos problemos		
Pirkimai atliekami per Centrinę perkančiąją organizaciją:	Efektvūs, sutaupomas perkančiųjų organizacijų darbo laikas	Count	0	0	0	2	1	2	5
		% within Pirkimai atliekami per Centrinę perkančiąją organizaciją:	0,0%	0,0%	0,0%	40,0%	20,0%	40,0%	100,0%
		% within Vykdamie viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai išskyla problemų dėl:	0,0%	0,0%	0,0%	66,7%	50,0%	33,3%	29,4%
		% of Total	0,0%	0,0%	0,0%	11,8%	5,9%	11,8%	29,4%
		Count	0	1	0	1	0	1	3
		% within Pirkimai atliekami per Centrinę perkančiąją organizaciją:	0,0%	33,3%	0,0%	33,3%	0,0%	33,3%	100,0%
		% within Vykdamie viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai išskyla problemų dėl:	0,0%	50,0%	0,0%	33,3%	0,0%	16,7%	17,6%
		% of Total	0,0%	5,9%	0,0%	5,9%	0,0%	5,9%	17,6%
		Count	2	0	0	0	0	0	2
		% within Pirkimai atliekami per Centrinę perkančiąją organizaciją:	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		% within Vykdamie viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai išskyla problemų dėl:	66,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	11,8%
		% of Total	11,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	11,8%
	Count	1	0	0	0	0	3	4	
	% within Pirkimai atliekami per Centrinę perkančiąją organizaciją:	25,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	75,0%	100,0%	
	% within Vykdamie viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai išskyla problemų dėl:	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	50,0%	23,5%	

Visapusiškai efektyvūs	% of Total	5,9%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	17,6%	23,5%
	Count	0	0	0	0	1	0	1
	% within Pirkimai atliekami per Centrinę perkančiąją organizaciją:	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
	% within Vykdančieji viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai išskyla problemų dėl:	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	5,9%
Visapusiškai neefektyvūs	% of Total	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	5,9%	0,0%	5,9%
	Count	0	1	1	0	0	0	2
	% within Pirkimai atliekami per Centrinę perkančiąją organizaciją:	0,0%	50,0%	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	% within Vykdančieji viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai išskyla problemų dėl:	0,0%	50,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	11,8%
Total	% of Total	0,0%	5,9%	5,9%	0,0%	0,0%	0,0%	11,8%
	Count	3	2	1	3	2	6	17
	% within Pirkimai atliekami per Centrinę perkančiąją organizaciją:	17,6%	11,8%	5,9%	17,6%	11,8%	35,3%	100,0%
	% within Vykdančieji viešuosius pirkimus/ dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose dažniausiai išskyla problemų dėl:	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	17,6%	11,8%	5,9%	17,6%	11,8%	35,3%	100,0%

12 PRIEDAS

Kokios priemonės galėtų palengvinti viešųjų pirkimų vykdymą: * Su kokia Viešųjų pirkimų tarnybos reakcija į viešojo pirkimo metu atsirandančias problemas perkančiosios organizacijos/ tiekėjai susiduria dažniausiai? Crosstabulation

		Su kokia Viešųjų pirkimų tarnybos reakcija į viešojo pirkimo metu atsirandančias problemas perkančiosios organizacijos/ tiekėjai susiduria dažniausiai?				Total	
		Viešųjų pirkimų tarnybos pozicija išdėstoma aiškiai, suprantamai ir laiku	Viešųjų pirkimų tarnybos pozicija dažnai būna nekonkreči, neišsami, klaidinanti	VPT suteikiamos konsultacijos yra tik rekomendacinio pobūdžio, sprendimą turi priimti pati perkančioji organizacija	Dažna situacija, kai skirtingi Viešųjų pirkimų tarnybos specialistai analogišką problemą (tą pačią) aiškina skirtingai		
Kokios priemonės galėtų palengvinti viešųjų pirkimų vykdymą:	Paprastesnės viešųjų pirkimų procedūros	Count	0	0	1	0	1
		% within Kokios priemonės galėtų palengvinti viešųjų pirkimų vykdymą:	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
		% within Su kokia Viešųjų pirkimų tarnybos reakcija į viešojo pirkimo metu atsirandančias problemas perkančiosios organizacijos/ tiekėjai susiduria dažniausiai?	0,0%	0,0%	16,7%	0,0%	5,9%
		% of Total	0,0%	0,0%	5,9%	0,0%	5,9%
	Specialistų, atliekančių viešuosius pirkimus privalomas kvalifikacijos kėlimas	Count	0	0	1	1	2
		% within Kokios priemonės galėtų palengvinti viešųjų pirkimų vykdymą:	0,0%	0,0%	50,0%	50,0%	100,0%
		% within Su kokia Viešųjų pirkimų tarnybos reakcija į viešojo pirkimo metu atsirandančias problemas perkančiosios organizacijos/ tiekėjai susiduria dažniausiai?	0,0%	0,0%	16,7%	16,7%	11,8%
		% of Total	0,0%	0,0%	5,9%	5,9%	11,8%
	Trumpesni viešųjų pirkimų procedūrų terminai	Count	0	1	0	0	1
		% within Kokios priemonės galėtų palengvinti viešųjų pirkimų vykdymą:	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		% within Su kokia Viešųjų pirkimų tarnybos reakcija į viešojo pirkimo metu atsirandančias problemas perkančiosios organizacijos/ tiekėjai susiduria dažniausiai?	0,0%	25,0%	0,0%	0,0%	5,9%
		% of Total	0,0%	5,9%	0,0%	0,0%	5,9%
Teisės akto, reglame nurojančio viešuosius pirkimus	Count	0	0	1	3	4	
	% within Kokios priemonės galėtų palengvinti viešųjų pirkimų vykdymą:	0,0%	0,0%	25,0%	75,0%	100,0%	

Paprastesnis teisinis reglamentavimas	% within Su kokia Viešųjų pirkimų tarnybos reakcija į viešojo pirkimo metu atsirandančias problemas perkančiosios organizacijos/ tiekėjai susiduria dažniausiai?	0,0%	0,0%	16,7%	50,0%	23,5%
	% of Total	0,0%	0,0%	5,9%	17,6%	23,5%
	Count	0	2	1	1	4
	% within Kokios priemonės galėtų palengvinti viešųjų pirkimų vykdymą:	0,0%	50,0%	25,0%	25,0%	100,0%
	% within Su kokia Viešųjų pirkimų tarnybos reakcija į viešojo pirkimo metu atsirandančias problemas perkančiosios organizacijos/ tiekėjai susiduria dažniausiai?	0,0%	50,0%	16,7%	16,7%	23,5%
% of Total	0,0%	11,8%	5,9%	5,9%	23,5%	
Viešųjų pirkimų atlikimas tik elektroninėmis priemonėmis	Count	0	1	0	0	1
	% within Kokios priemonės galėtų palengvinti viešųjų pirkimų vykdymą:	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	% within Su kokia Viešųjų pirkimų tarnybos reakcija į viešojo pirkimo metu atsirandančias problemas perkančiosios organizacijos/ tiekėjai susiduria dažniausiai?	0,0%	25,0%	0,0%	0,0%	5,9%
	% of Total	0,0%	5,9%	0,0%	0,0%	5,9%
Visos priemonės yra įmanomos ir reikalingos	Count	1	0	2	1	4
	% within Kokios priemonės galėtų palengvinti viešųjų pirkimų vykdymą:	25,0%	0,0%	50,0%	25,0%	100,0%
	% within Su kokia Viešųjų pirkimų tarnybos reakcija į viešojo pirkimo metu atsirandančias problemas perkančiosios organizacijos/ tiekėjai susiduria dažniausiai?	100,0%	0,0%	33,3%	16,7%	23,5%
	% of Total	5,9%	0,0%	11,8%	5,9%	23,5%
Total	Count	1	4	6	6	17
	% within Kokios priemonės galėtų palengvinti viešųjų pirkimų vykdymą:	5,9%	23,5%	35,3%	35,3%	100,0%
	% within Su kokia Viešųjų pirkimų tarnybos reakcija į viešojo pirkimo metu atsirandančias problemas perkančiosios organizacijos/ tiekėjai susiduria dažniausiai?	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	5,9%	23,5%	35,3%	35,3%	100,0%

13 PRIEDAS

Vykdant elektroninius viešuosius pirkimus per Centrinę viešųjų pirkimų sistemą (CVP IS): * Kokios priemonės galėtų palengvinti viešųjų pirkimų vykdymą: Crosstabulation

			Kokios priemonės galėtų palengvinti viešųjų pirkimų vykdymą:							Total
			Paprastesnės viešųjų pirkimų procedūros	Specialistų, atliekančių viešuosius pirkimus privalomas kvalifikacijos kėlimas	Trumpesni viešųjų pirkimų procedūrų terminai	Teisės aktų, reglamentuojančių viešuosius pirkimus, retesnė kaita	Paprastestis teisinis reglamentavimas	Viešųjų pirkimų atlikimas tik elektroninėmis priemonėmis	Visos priemonės yra įmanomos ir reikalingos	
Vykdant elektroninius viešuosius pirkimus per Centrinę viešųjų pirkimų sistemą (CVP IS):	Darbo laiko sąnaudos sumažėja	Count	0	1	1	3	1	0	2	8
		% within Vykdant elektroninius viešuosius pirkimus per Centrinę viešųjų pirkimų sistemą (CVP IS):	0,0%	12,5%	12,5%	37,5%	12,5%	0,0%	25,0%	100,0%
		% within Kokios priemonės galėtų palengvinti viešųjų pirkimų vykdymą:	0,0%	50,0%	100,0%	75,0%	25,0%	0,0%	50,0%	47,1%
		% of Total	0,0%	5,9%	5,9%	17,6%	5,9%	0,0%	11,8%	47,1%
	Pirkimai vykdomi skaidriau	Count	1	1	0	1	3	1	1	8
		% within Vykdant elektroninius viešuosius pirkimus per Centrinę viešųjų pirkimų sistemą (CVP IS):	12,5%	12,5%	0,0%	12,5%	37,5%	12,5%	12,5%	100,0%
		% within Kokios priemonės galėtų palengvinti viešųjų pirkimų vykdymą:	100,0%	50,0%	0,0%	25,0%	75,0%	100,0%	25,0%	47,1%
		% of Total	5,9%	5,9%	0,0%	5,9%	17,6%	5,9%	5,9%	47,1%
	Pirkimus vykdyti sudėtinga dėl nuolat stringančios sistemos	Count	0	0	0	0	0	0	1	1
		% within Vykdant elektroninius viešuosius pirkimus per Centrinę viešųjų pirkimų sistemą (CVP IS):	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
		% within Kokios priemonės galėtų palengvinti viešųjų pirkimų vykdymą:	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	25,0%	5,9%
		% of Total	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	5,9%	5,9%
Total	Count	1	2	1	4	4	1	4	17	
	% within Vykdant elektroninius viešuosius pirkimus per Centrinę viešųjų pirkimų sistemą (CVP IS):	5,9%	11,8%	5,9%	23,5%	23,5%	5,9%	23,5%	100,0%	
	% within Kokios priemonės galėtų palengvinti viešųjų pirkimų vykdymą:	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	5,9%	11,8%	5,9%	23,5%	23,5%	5,9%	23,5%	100,0%	